

GRAMATYKA HEBRAJSKA.

GRAMATYKA HEBRAJSKA

NAPISANA PRZEZ

X. A. JASKULSKIEGO,

LIC. ŚW. TEOLOGII, DAWNIEJSZEGO NAUCZYCIELA RELIGII I JĘZYKA HEBRAJSKIEGO
KATOLICKIEGO GIMNAZYUM W OSTROWIE.

KS. EUGENIUSZ
Wojciechowski

W KOMISIE KSIĘGARNI

TYTUSA DASZKIEWICZA

GEBETHNERA I WOLFFA

W POZNANIU.

W WARSZAWIE.

CZCIONKAMI W. SIMONA W POZNANIU.

1878.

PRZEDMOWA.

Książki téj celem, ułatwić poznanie języka hebrajskiego tym, którzy go wcale, albo tylko mało co znają. Nie obliczona ona wcale na większe rozmiary i rezultaty wielkie w dziedzinie nauki; — nie przynosi nic innego, jak to, co więksi odemnie już dawno skrzętnie zebrali i racjonalnie przedstawili; — chciałem jednakże, by wszystko podała i rozjaśniła, co potrzebne do zrozumienia ksiąg świętych. Dla tego, chociaż jest tylko gramatyką elementarną, podałem w końcu i składnią w krótkości. — Przykłady postawione przy regułach pojedynczych pomagać i rozjaśniać mają trudności tym, którym gramatyka sama nauczycielką będzie. Przykłady te tłumaczyłem sam dosłownie z textu oryginalnego z uwzględnieniem wszędzie, gdzie tylko się dało, tłumaczenia Wujka. Uznając to ostatnie w zupełności i w pojedynczych częściach, jako kapłan katolicki, używając go wszędzie, gdzie mi słowo Boże tłumaczyć przychodzi, tutaj przecież, gdzie chodzi o gramatykę i rozjaśnienie reguł, ze względów pedagogicznych własne podałem tłumaczenie, przyczém wyznawam wyraźnie, że tylko tłumaczenie przez Kościół podane za autentyczne uznaję i uważam. Taki sam mój stosunek do tłumaczeń biblii dokonanych w Polsce przez heretyków. Nie, iżby je wynieść, przypomniałem o nich w § 2, ale tylko z historycznego stanowiska poświęciłem im wzmiankę.

Pro opibus effecimus nostra moenia, powtarzam tu z Plautem, a tylko pragnę, aby ta książka moja ku chwale Boga służyła i przyniosła pomoc Lewitom młodym, późniejszym tłumaczom Bożego słowa.

Pisałem w Śnieciskach, w Grudniu 1877.

Autor.

Błędy drukarskie.*)

Strona: wiersz od góry:		zamiast:	czytaj:
7	18	אחלתם	אחלתם
„	26	ארחע	ארחע
„	28	דטלנת	דטלנת
9	ostatni	יעמדו	יעמדו
		i יעמדו	יעמדו
15	3	נעד i נעד	נעד i נעד
16	19	יעמד	יעמד
18	22	אתנה	אתנה
„	24	ההוא	ההוא
20	19	הקטיל	הקטיל
„	37	השתמר	השתמר
„	„	הדבר	הדבר
22	25	יקטיל	יקטיל
23	21	נקטל	נקטל
26	10	פעל	פעל
„	20	שחט	שחט
27	5	קום	קום
„	6	חיק	חיק
„	38	היטיב	היטיב
29	4	יאמר	יאמר
„	29	הוקם	הוקם
30	31	—	—
32	ostatni	שלח	שלח
34	5	Tab. IV.	Tab. IX.
„	15	סבב	סבב
„	28	נסבת	נסבת
35	3	Tab. V.	Tab. X.
„	11	נשא	נשא
„	17	יאלה	יאלה
„	32	ימת i ימת	ימת i ימת
38	36	חלי	חלי
39	10	חול i חול	חול i חול
„	28	אפו	אפו
„	31	אנשים	אנשים
41	29	נעורים	נעורים
42	32	מרעה	מרעה

*) Pomyłki główne zachodzą w punktacji.

Strona: *wiersz od góry:*

zamiast:

czytaj:

42	33	מִסֵּב	מִסֵּב
44	16	עֲתָה	עֲתָה
„	27	דָּוֶד	דָּוֶד
45	10	כְּסוּם	כְּסוּת
46	31	הֵן	הֵן
47	20	יְיָ i יְיָ	יְיָ i יְיָ
48	35	פְּקִידִים	פְּקִידִים
50	8	קִדְּשִׁי	קִדְּשִׁי
51	17	כֹּהֵן	כֹּהֵן
„	22	כֹּהֲנִי	כֹּהֲנִי
52	15	סוּסִי	סוּסִי
„	16	מוֹצְאִי	מוֹצְאִי
„	23	נַעֲרִי	נַעֲרִי
„	27	רַבָּה i רַב	רַבָּה i רַב
54	9	מִשְׁכָּרוֹת	מִשְׁכָּרוֹת
„	16	אֵב	אֵבָה
„	18	אָבִי	אָבִי
55	24	מִמִּידָּה	מִמִּידָּה
56	12	שִׁמְנָה	שִׁמְנָה
„	16	אֶחָד	אֶחָד
59	7	רַבָּת	רַבָּת
„	12	הַיּוֹם	הַיּוֹם
„	22	כָּתוֹן	כָּתוֹן
„	26	אַחֵר	אַחֵר
60	4	לֶהֱן	לֶהֱן
61	7	יַעַן	יַעַן
„	10	זוֹלָתִי	זוֹלָתִי
66	31	נַעֲבֹדָה־נָא	נַעֲבֹדָה־נָא
70	12	יָפָה	יָפָה
„	24	מִצְ-פּוֹן	מִצְ-פּוֹן
71	26	פְּכִילֵיהֶם	פְּסִילֵיהֶם
72	14	וְשִׁבְעַ	וְשִׁבְעַ
74	9	נָתַן	נָתַן
75	27	יַעַן	יַעַן
„	40	לֹלִי	לֹלִי
76	33	הַבַּיִת	הַבַּיִת
„	41	כִּצְ-דִּיק	כִּצְ-דִּיק
78	15	מִלְפָּנַי	מִלְפָּנַי
„	20	מֵאַחֵר	מֵאַחֵר
79	ostatni	אֶרֶץ	אֶרֶץ

Cześć pierwsza. Nauka elementarna.

§ 1. Wstępne uwagi o języku.

1. Celem najpierwszym znajomości języka hebrajskiego jest ułatwienie zrozumienia Pisma św., — przedewszystkiém Starego Testamentu. Pismo św. jest jedynym zabytkiem naukowym narodu Żydowskiego, bo Talmud, który dopiero przy schyłku 5go wieku ukończony został, powstał w czasie, w którym język hebrajski już od dawna nie był językiem żyjącym. Hebraism Talmudu nadto bardzo się różni od hebraismu Pisma św., gdyż jest bardzo przepleciony idiotysmami rabinów.

2. Wyrażenia „język hebrajski“ לָשׁוֹן עִבְרִי (*laszon ibrin*), nie ma wcale w Piśmie św. Tam nazywa się ten język językiem kanaanickim (Iz. 19, 18.), albo żydowskim יְהוּדִית (*jehudit*) 4 Kr. 18, 26. 28.

Nazwa Hebreowie עִבְרִים (*Ibrim*), różni się od nazwy Izraelitów בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (*b'nej Israel*) tćm, że drugą uważali Hebrejczycy jako honorową, która im przypominała pochodzenie od chlubnych przodków; pod pierwszą, starszą, znani byli innym ludom. עִבְרִי (*Ibri*) Hebraeus, nazwany był Abraham (I. Moj. 14, 13.) i jego pokolenie ztąd, że z za Eufratu przeszedł do Kanaan. (Imię to pochodzi od słowa עָבַר (*abar*) *przejsć z tamtćj strony*). Inni wywodzą pochodzenie tego imienia od Hebra, syna Sale, o którym mowa w I. Moj. 11, 14.

3. Język hebrajski jest jedną z gałęzi pnia semickich języków. Tych gałęzi rozróżniamy trzy:

a. *język hebrajski*;

b. *arabski*, do czego i etyopski należy;

c. *aramejski* w dwóch dyalektach: *syrjskim*, w postaci, w jakiej występuje w literaturze chrześcijańsko-aramejskiej, — i *chaldejskim*, jak się przedstawia w pismach żydowsko-aramejskich, mniej albo więcej z kolorytem hebrajskim. Nim mówił Abraham, zanim przeszedł z Mezopotamii do Kanaan. Nie wiele się on różnił od języka Kanaanitów, który sobie potćm przyswoił i którym mówili jego potomkowie. Izraelici po niewoli Babilońskiej wrćciwszy do domu znćw mówili

po chaldejsku. Tym językiem napisane są ustępy Pisma św. Ezdr. 4, 8. — 6, 18. i 7, 12. — 26. — Dan. 2, 4. — 7, 28.

Najstarsze pomniki ma język hebrajski. Nie sięgają one jednak po za czas Dawida. Pentateuch bowiem we formie dzisiejszej pochodzi z czasów późniejszych.

Co do języka i jego czystości, rozkwitu albo upadku rozróżniamy dwa okresy: *okres złoty* — aż do końca niewoli Babilońskiej, i *okres srebrny* — po niewoli aż do Machabeuszów 160 przed Chr.

Z pierwszego okresu pochodzi większa część ksiąg Starego Testamentu, mianowicie z pism prozaicznych i historycznych: Pentateuch, Jozuego, Sędziów, Rut, Królów; z poetycznych: Psalmy (z wyjątkiem kilku późniejszych), Przypowieści, Kaznodzieja, Pieśń nad pieśniami, Job i pisma starszych proroków: Joela, Amosa, Ozeasza, Izajasza, Micheasza, Sofoniasza, Habakuka, Nahuma, Abdyasza, Jeremiasza, Ezechiela. Dwaj ostatni tworzą przejście do epoki II-giej. Z drugiego okresu pochodzą pisma: Ezdrasz, Nehemiasz, Kroniki, Ester, Jonasz, Aggeusz, Zacharyasz, Malachiasz, Daniel i Psalmy późniejsze.

Czystość języka przechowała się właściwie tylko do ostatnich królów judzkich. Pod nimi przybierał już język koloryt aramejski. Po Ezdraszu język aramejski coraz bardziej go już usuwał, a w ostatnich trzech wiekach wymierał powolnie.

4. Oprócz Pisma św. pisane są w hebrajskim języku:

a. Talmud — prawa żydowskie cywilne i rytualne. Dzieli się on na: Misznę, która pochodzi z 3go wieku, i Gemarę z 6go wieku. Miszna stanowi początek literatury nowo-hebrajskiej; Gemara jest więc chaldejską.

b. Masora, t. j. zbiór uwag krytycznych i gramatycznych co do wokalizacji i akcentuacji tekstu niepuktowanego. Pochodzi ona z czasu 6—10 wieku.

§ 2. Gramatyka hebrajska, język hebrajski w Polsce.

1. Na początku X. wieku dopiero wzięli się Hebrejczycy do napisania gramatyki swojego języka na wzór Arabów. Pierwsza gramatyka, napisana przez rabina Saadia Gaon († 941.), zaginęła. Gramatycy Abraham ben Esra (około 1150.) i rabin Dawid Kimchi (około 1190—1200.) klasyczną mieli powagę. Czerpali oni z gramatyk napisanych w języku arabskim.

2. Wśród chrześcijan ojcem gramatyków jest Jan Reuchlin († 1522.)

3. Polska od w. XVI. miała i nauczycieli języka hebrajskiego, miłośników jego, gramatykarzy hebrajskich i tłumaczy Pisma św. z hebrajskiego tekstu. Wielką pod tym względem zasługę zjednał sobie wielki biskup krakowski, Piotr Tomicki, który z różnych stron sprowadzał nauczycieli tego języka do akademii krakowskiej. On dotąd zwołał Leonarda Dawida, Izraelitę, który pierwszy u nas uczył tego języka, zostawszy chrześcijaninem, a w cztery lata później Jana z Kampen (Joannes Campensis, Joannes van der Campen), Holenderczyka († 1538.), który kilka dzieł: już to tłumaczeń Pisma św., komentarzy, już gramatyk, w Polsce drukować kazał. Obok nich nieco później uczyli: Józef Strut z Poznania

(ur. 1510.) i Jerzy Liban, Ślązak. W r. 1547 sprowadził biskup krakowski, Samuel Maciejowski, do Krakowa Franciszka Stankara, Mantuańczyka, na profesora języka greckiego i hebrajskiego, który należał do autorów biblii Radziwiłłowskiej. W połowie XVII. wieku uczył w akademii krakowskiej tegoż języka Marcin Słonkiewicz; w połowie XVIII. wieku w Krakowie w Kollegium mniejszem Tomasz Małyszko i Sebastyan Salomon; w Brunsberdze w tym samym czasie Antoni Poltz. W szkole wileńskiej uczył go pierwszy za podniętą Bazylianina Fabrycego (1805.) Szymon Żukowski, który niepoślednich tam wykształcił uczniów w księgach Mamerce Herburcie, Janie Gintyllie i Janie Skidelle; w uniwersytecie warszawskim w tym samym czasie Chiarini; w akademii jezuickiej (1815.) Mateusz Molinari i Bonawentura Villaume.

Zwolenników i miłośników „świętego języka,” nauczycieli nie brakło nigdy Polsce; nie braknie ich i dzisiaj, i na katedrach i w ukryciu; że wspomnę tylko X. Malinowskiego, X. Goliana, Słonimskiego. Znał dobrze język hebrajski sławny matematyk i filolog Stanisław Grzepski († 1580.), Dantyszek, biskup warmiński, który żył w wielkiej zażyłości z Janem z Kampen, profesorem krakowskim, zaszczycony przezeń po kilkakrotnie chlubnym wspomnieniem w rozlicznych jego dziełach i ich dedykacją; nie był on obcy poccie naszemu Andrzejowi Trzeciowskiemu, który należał do autorów biblii Radziwiłłowskiej, a Piotr Poznańczyk, tłumacz księgi Ekkleziastyk, tłumaczył list Samuela, żyda, ku Rabbi Izaakowi (1538 w Krakowie). O Jakóbie Wujku S. J., tłumaczu biblii z łacińskiego, ¹⁾ przyjętej przez Kościół, wypowiedział Stanisław Karnkowski, arcybiskup gnieźnieński, w aprobachy swojej, że był „biegłym w językach *żydowskim*, greckim i łacińskim;“ i musiał być biegłym, kiedy surowej krytyce poddał hebrajszczyznę biblii Budnego. Wielu naówczas musiało być w Polsce mężów oddających się studyom „świętego języka,” kiedy Budny (1572.) powiedział w przedmowie do biblii swojej, że „napróżno wzywał pomocy mężów biegłych w hebrajskim języku.“ W w. XVII. Daniel Mikołajewski i Tomasz Wengierski, predykanci wyznania reformowanego, tłumaczyli biblią z tekstu oryginalnego z Pawłem Palinurem, nauczycielem szkół publicznych w Kaliskiem.

Wiele pisano i drukowano w Polsce, mianowicie w wieku XVI. w języku hebrajskim. Estrajcher w bibliografii swojej sam przytacza tytuły dwudziestu dzieł rozmaitej treści, drukowanych w Krakowie i Lublinie między r. 1541 a 1598, które znalazł w bibliotekach różnych. Prócz nich zaś drukowano Testament Nowy po hebrajsku napisany J. Herzugego w Krakowie u Helicza w 1540 roku; część Talmudu w Lublinie 1577; Pentateuch Mojżesza w Krakowie w 1530; Psalmy Dawida w Krakowie 1598, Gemarę, tłumaczenie i rozszerzenie Miszny w Krakowie 1609.

Pierwszą gramatykę hebrajską w języku łacińskim napisał i wydał w Polsce Jan z Kampen pod tytułem: „Ex variis libellis Eliae Grammaticorum omnium doctissimi huc fere congestum est opera Joannis Campensis quidquid ad absolutam

¹⁾ Patrz niżej.

grammaticen Hebraicam est necessarium.“ Drugie jęj wydanie, znane mi z biblioteki Kórnickiej, wyszło u Unglera w Krakowie 1534 r.²⁾ W 1548 wydał w Krakowie u Helicza nakładem Samuela Maciejowskiego Stankar gramatykę pod tytułem: „Grammatic. institut. linguae hebraicae,“ w roku 1561 Marcin Słonkiewicz w Krakowie u Łukasza Kupisz: „Synopsis grammaticae Hebraicae in gratiam eorum, quibus cordi est linguae sanctae notitia ex praeceptis generalioribus orthographiae, etymologiae, syntaxeos et prosodiae deducta per M. Martinum Slonkovic in alma Acad. Cracov. Regium et linguae hebraicae professorem. Na końcu książki umieszczone są w języku hebrajskim Ojcie nasz, Zdrowaś Marya i Wierzę w Boga. W 1761 wyszła w Toruniu gramatyka pod tytułem: Elementa grammaticae ebraeae, którą napisał Wyrtembergczyk Wilh. Schuckard. Z gramatyk z tego wieku wspominam tylko: „początki języka hebrajskiego“ Szymona Żukowskiego, drukowane w Wilnie 1809 r. i „gramatykę hebrajską pokrewnemi dyalektami: arabskim, chaldejskim i syryjskim pokrótce objaśnioną“ A. L. Chiari-niego w tłumaczeniu Chlebowskiego, a drukowaną w Warszawie u Glücksberga 1826. Obie są bardzo niedokładne, pobieżne i niejasne.

Pismo św. tłumaczyli w Polsce z tekstu hebrajskiego tylko heretycy. Biblia Wujka, jak to sam tytuł³⁾ jęj świadczy, tłumaczeniem jest Wulgaty, chociaż Wujek na wielu miejscach odnosił się także do tekstu oryginalnego. Żukowski w gramatyce swojej wyżej przytoczonej postawił twierdzenie, że pięć biblii w Polsce tłumaczonych było z tekstu oryginalnego, i to: 1) Jana Leopolicy z r. 1561; 2) X. Jakóba Wujka Jezuity 1599; 3) Przekład Brzeski — biblia Radziwiłłowska 1563; 4) Szymona Budnego 1572; 5) przekład Gdański, w którym przekład Brzeski jest poprawiony. Pierwszej i drugiej⁴⁾ tytuł sam zbija twierdzenie Żukowskiego, a i porównanie z tekstem stwierdza tylko to, za czém tytuł przemawia. My na tym tylko tu poprzestajemy, gdyż zakres paragrafu w tej książce nie pozwala na długie wywody. Biblia zaś Radziwiłłowska (socyniańska) tytułem swoim⁵⁾ przemawia za tém, że jest tłumaczona z tekstu oryginalnego; nadto tłumaczenia tego dokonywali mężowie znający dokładnie język hebrajski, jak: Franciszek Stankar, Andrzej Trzecieski i żyd jakiś portugalski. Tłumacze sami co do tekstów, z których tłumaczyli, tak się wyrazili we wstępie do biblii: „A thak, co się tknie wszystkiej tey w naszym przekładaniu sprawy, oprócz wykładacza starego (św. Hieronima) y innych nowych rozmaitych wykładaczów łacińskich w Starym Testamencie, tedychmy położyli i zestawili wła-

²⁾ O pierwszym jęj wydaniu mówi w przedmowie do biskupa Tomickiego, że jest „niedokładne dla braku typów hebrajskich.“

³⁾ „Biblia, to jest księgi starego y nowego testamentu, według łacińskiego przekładu starego w Kościele powszechnym przyjętego, na polski język z pilnością przełożone z dokładaniem tekstu żydowskiego y greckiego... w Krakowie w drukarni Łazarzowej 1599.

⁴⁾ Biblia Leopolicy: „Biblia to jest: księgi stharego y nowego zakonu na polski język z pilnością według łacińskiej bibliey od Kościoła krześcijańskiego powszechnego przyjętej nowo wyłożona“ w Krakowie w drukarni Scharffenbergerów 1561.

⁵⁾ „Biblia święta, tho jest, księgi starego i nowego zakonu, właśnie z żydowskiego, greckiego i łacińskiego, nowo na polski język z pilnością i wiernie wyłożone.“ 1563 w Brześciu litewskim.

sny tekst żydowski, jakochmy jedno za łaską Pańską nayıłatwıey w to ugodzıć mogli.“ Nie mogę jednakże pominąć tego, co powiedział o nićj Budny w przedmowie do biblji swojej, że tłómaczona była, nie jak tytuł mówi, podług oryginału, ale raczćj podług wulgaty łacińskiej i jakiegoś przekładu francuzkiego. Budny Szymon, jeden z najzaciętszych i najgorliwszych Unitaryuszów, mówi o biblji swojej w tytule,⁶⁾ że jest tłómaczoną z tekstu hebrajskiego, co i Wujek stwierdza krytyką hebrajszczyzny jego. Biblia gdańska jest poprawieniem tylko biblji Radziwiłłowskiej. Z tekstu oryginalnego tłómaczyli nadto biblią⁷⁾ Marcin Janicki, kaznodzieja wyznania Szwajcarskiego, z polecenia synodu Ożarowskiego w 1600 r.; i Paweł Palinurus, Morawczyk.⁸⁾ W ostatniej biblji językowi nie dostaje poprawności i czystości, dla tego, że tłómacz jak najbardziej chciał ją zbliżyć do tekstu oryginalnego, a to najwyraźniej na jćj źródło wskazuje.

Pobieżna to wzmianka, bo na obszérniejszą i gruntowniejszą nie pozwalają ramy i zakres tćj książki; — bodaj czy się złoży na obraz prac podjętych około uprawy „świętego języka“ na ziemi naszej.

§ 3. Właściwości szczególne języka.

1. Język ten bogaty jest w spółgłoski gardłowe; — te zaś skłaniają się szczególnie do dźwięku A. Jeżeli łączyć je trzeba z innym dźwiękiem, to ten zamienia się, gdzie tylko to być może, w dźwięk A.

2. Główny rdzeń wyrazu nie leży w imieniu, lecz w słowie.

3. Forma słów jest bardzo prosta. Słowo składa się z trzech pierwotników — radices, — a dwóch zgłosek, z których pierwsza ma z reguły długie, druga krótkie A, jeżeli słowo jest przechodnie.

4. Słowo ma tylko dwa czasy: dokonany i niedokonany — perfectum i imperfectum, albo jak inni nazywają: Perfectum i Futurum. Czas terażniejszy tworzy Hebrajczyk przez połączenie imiesłowu ze zainkiem. Czas przeszły historyczny, grecki aoristos, tworzy, zmieniając formę słowa czasu niedokonanego — imperfectum consecutivum.

5. Każde słowo ma wiele odmian, czyli konjugacyi.

6. W hebrajskiem mamy tylko dwa rodzaje: męzki i żeński. Rodzaj nijaki zastępuje się rodzajem żeńskim.

7. Nie ma deklinacyi.

8. Nie ma stopniowania przymiotników. Hebrajczyk wyraża to w inny zupełnie sposób. I tak n. p. zamiast powiedzieć: ja większy od ciebie, mówi: ja wielki od ciebie, czyli: wielki w stósunku do ciebie.

⁶⁾ „Biblia to jest księgi starego y nowego przymierza znouw z języka ebrajskiego, greckiego y łacińskiego na polski język przełożone od Simona Budnego w Zasławiu Litewskim (u Daniela z Łęczycy) 1572.

⁷⁾ Nie była drukowaną.

⁸⁾ „Biblia święta, t. j. księgi starego y nowego przymierza z żydowskiego y greckiego języka na polski pilnie y wiernie przetłómaczone,“ w Gdańsku u Hunefelda 1632.

9. Czyta się i pisze od prawej do lewej ręki.

10. Wyrazów się nie przecina, aby je przenieść z wiersza do wiersza i nie przenosi się ich.

11. Nie ma samogłosek. Są tylko pewne znaki na ich wyrażenia, które się podpisuje pod spółgłoski. Znaki te powstały dopiero w w. VII., po napisaniu Talmudu, a przed pojawieniem się pierwszych gramatyk.

ROZDZIAŁ I.

§ 4. O spółgłoskach.

1. Pisownią swoją mieli Hebrajczycy już za czasów Mojżesza. Pierwotną jej formę poznać można z alfabetu fenickiego, pisma monetarnego żydowskiego i z pisowni samarytańskiej. Nikła ona powoli po okresie Ezdrasza i ustępowała miejsca dziś jeszcze używanemu pismu kwadratowemu babilońskiemu. Spółgłoski końcowe dzisiejsze i znaki diakrytyczne z późniejszych pochodzą czasów. Pierwotne pismo nazywa się *samarytańskiem*, albo *starszém*: כְּתָב עִבְרִי (*k'tab ibrî*); pismo zaś późniejsze *kwadratowém* albo *assyryjskiém* כְּתָב מְרֻבָּע albo אֲשֻׁרִי (*k'tab m'rubu* albo *aszuri*). Powstało ono wedle Talmudu, Hieronima świętego i Pisarzów Kościoła, zaraz po niewoli Babilońskiej, i od Babilończyków miało być przejęte. Kwadratowém się nazywa, bo litery mają formę kwadratu, a przynajmniej łatwo w kwadrat się składają, jak א ב ד.

2. Litery hebrajskie są właściwie obrazami pewnych rzeczy i od nich mają swą nazwę, a używano ich, jak u Egipcyan, na to, aby oznaczyć przez nie słuchowi pierwszą literę lub sylabę wyrazu, którym rzecz narysowaną w nich oddawano. Tak n. p. pierwsza litera א „alef“ wzięta z wyrazu אֶלֶף *dzik*, gdzie pierwszy głos jest A, jak i u Egipcyan znak na literę *te*, wzięty od znaku *ręki*, która znaczy po egipsku *Tot*; podobnie *k* zowie się *kelebin*, *topór* i t. p.

3. Głosek w hebrajskim mamy 22:

1.	א	Alef	a	אֶלֶף	(dzik) wół.
2.	ב	Bet	b	בֵּית	dom.
3.	ג	Gimel	g	גִּמֶל	wielbłąd.
4.	ד	Dalet	d	דֶּלֶת	drzwi.
5.	ה	He	h	הָא	naśladowanie tchu.
6.	ו	Waf	w	וָו	gwóźdź.
7.	ז	Sajin	s	זֶיַן	broń.
8.	ח	Chet	ch	חֵית	płot.
9.	ט	Tet	th	טֵית	wąz.-
10.	י	Jod	j	יָוֶד	ręka.
11.	כ	Kaf	k	כָּף	dłoń.
12.	ל	Lamed	l	לָמַד	bodziec, oścień.
13.	מ	Mem	m	מַיִם	godło wody.

14.	נ	Nun	n	נון	ryba.
15.	ס	Samech	s	סמך	kobierzec.
16.	ע	Ajin	a (gh)	עין	oko.
17.	פ	Fe	f	פא	usta.
18.	צ	Šade	s	צדי	ość.
19.	ק	Kof	k	קוף	ucho topora.
20.	ר	Resz	r	ריש	głowa.
21.	ש	Sin	s	שין	ząb.
22.	ש	Szin	sz		
23.	ת	Taw	t	תו	znak krzyżowy.

Uwaga: Imiona spółgłosek nie są w pierwotnej formie wyrażone.

4. Pięć liter ma, kiedy się je pisze na końcu wyrazów, inną formę (*litterae dilatabiles* — *Kamnefesz* כמנפץ *vox memorialis*): כ pisze się na końcu כך; ט pisze się טם; נ — נן; פ — פף; צ — צץ.

5. Wyrazów nie rozdziela się, aby je przenieść z wiersza jednego do drugiego. Pięciu liter w odmienniej formie używa się dla wypełnienia próżnego miejsca we wierszu, które wskutek niedzielenia wyrazów we wierszu powstać by mogło. Nazywamy te litery rozszerzalnymi — *dilatabiles* (*ahalem* אהלם *vox memorialis*).

6. Pod względem głosu rozróżniamy spółgłoski:

- gardłowe ע ח ה א i ר półgardłowe;
- miękkie ו י ל, נ מ, ר i syczące ש ס צ;
- twarde czyli przydechowe פ ת כ ג ד *begadkefat*;
- najmocniejsze ט ק.

7. Podług narzędzi głosowych rozróżniamy:

- gardłowe, gutturales — א ה ח ע (*Ahacha* אַחַח) i półgardłowe ר;
- podniebienne — palatinae — ק ג י כ (*Gikak* גִּיקַק);
- językowe — linguales — ד ט ל נ ת (*Datlenet* דַּטְלֶנֶת);
- zębowe — dentales — ש צ ז ס (*Sassasz* סַסַּשׁ);
- wargowe — labiales — ב מ פ (*Bumaf* בּוּמַף).

ROZDZIAŁ II.

Znaki czytania.

A. Znaki samogłoskowe.

§ 5.

1. Samogłosek odrębnych starzy Hebreowie nie mieli, jak wszyscy Azyaci. Gdzie ich było potrzeba, używali do tego spółgłosek:

י na wyrażenie: *i, e*;

ו na wyrażenie: *u, o*;

ה ך na wyrażenie: *a, e*.

Gdzie chciano zapobiedz niezrozumieniu, pisano punkta i kréski nad albo pod wyrazami — signa diacritica.

Dzisiaj wyraża się samogłoski przez punkta i kréski. Aż do VII. wieku nie było ich w piśmie hebrajskiem. W wieku VII. złożyli je uczeni żydowscy zapewne wedle wzoru syryjskich, a może i arabskich gramatyk. Używanie ich ujęto w prawdłą w wieku X.

2. Samogłoski te dzielą się na krótkie i długie. Podział ten zrobili rabinowie Kimchi wedle analogii języków zachodnich, czemu się sprzeciwiają inni gramatycy twierdząc, że to jest obce językom semickiego narzecza.

3. Samogłoski te są:

	a	e	i	o	u
długie	ֿ kamez	ֿ zere	ֿֿ chirek wielkie	ֿֿֿ i cholem waf cum cholem	ֿ szurek
krótkie	ֿ patach			ֿ kamez chatuf	
wątpliwe		ֿ segol	ֿֿ chirek małe		ֿ kibbuz.

Segol, chirek małe, kibbuz uważają się zwykle za krótkie.

Uwaga: Imiona samogłosek wyrażają czynność, albo postać ust przy ich wymawianiu. I tak פתח *otwór*, צרי *rozdzieranie*, חירק *skrzywienie*, קבוצ *zamknięcie*.

4. Samogłoski piszą się pod spółgłoską, po której się wymawiają. Cholem pisze się nad linią po spółgłosce, do której należy. Patach stojące pod spółgłoską gardłową na końcu wyrazu po długiej samogłosce czyta się po niej, i ma nazwę patach furtivum — patach przedmowne (wkłada się niejako między samogłoskę a spółgłoskę), np. אֱלֹהִים *eloach*, Bóg, רוּחַ *ruach*, duch.

5. Sposób pisania samogłosek: *e, i, u, o, aw*, יִ יּ יֹ יֻ יֺ zowie się scriptio plena, zaś w יִּ יֵּ יֹּ יֻּ יֺּ = scriptio defectiva.

6. ה ו י ך nazywają się litterae quiescibiles, quiescentes — spoczywające, bo zamilczają się, spoczywają w samogłoskach poprzedzających, np. מָצָא czyta się *maza*. ה zamilcza się, czyli spoczywa na końcu wyrazu po kamez, zere, segol i cholem, np. אָבָה czyta się *aba*. Trzy inne zamilczają się na końcu i w środku wyrazu: ך po wszystkich prawie samogłoskach, ו spoczywa na cholem i szurek, י spoczywa na chirek, zere, segol. ...בֵּית לֹא רִאשִׁים.

7. יֹּ czyta się *aw*.

Uwagi: 1. Kamez i kamez chatuf równo się piszą. Jako „o“ czyta się w zgłosce zamkniętej, nie mającej tonu, przed dagesz mocnym, przed makkef, przed szwa pojedynczym, jeżeli stoi w zgłosce zamkniętej. Zresztą czyta się „a.“

2. ו z dagesz mocnym wygląda jak szurek. Jest zaś we ו dagesz mocne, kiedy pod niem jest samogłoska, albo szwa, np. שִׁוָּה *siwa*.

O Szwa.

§ 6.

1. W hebrajskim każda spółgłoska nie mająca samogłoski, dostaje w jéj miejsce dwa punkta :, które nazywamy szwa, a które w pewnych razach czyta się, jak lekkie, polotne *e* np. קטל *ketol* — jak *e* nieme francuzkie.

2. Rozróżniamy:

a. *szwa mobile* — *ruchome* i

b. *szwa quiescens* — *spoczywające*.

Pierwsze czyta się jak polotne *e*, drugie wcale się nie czyta np. קטל *ketol*, יקטל *jiktol*.

3. Szwa quiescens, spoczywające, kładzie się na końcu zgłoski we wyrazie, ale nie na końcu wyrazu. — Na końcu wyrazu stoi tylko pod ך (*kaf finale*), i jeżeli się wyraz kończy na 2 spółgłoski, a pierwsza z nich ma szwa (kiedy się schodzi muta cum liquida): np. מלך *król*, קטלת *zabiłaś*.

4. Szwa mobile — *ruchome* stoi na początku wyrazu i na początku zgłoski we wyrazie np. קטל *zabij*, דברי *słowo moje*.

Uwaga. Szwa czyta się więc:

a) na początku wyrazu np. קטל

b) w środku wyrazu:

a) po długiej samogłosce np. כותבים

b) po innem szwa, które wtenczas jest spoczywającym

c) pod podwójną spółgłoską (z degesz mocném) כתבו bo tu właściwie są dwa szwa.

5. Mamy także tak zwane *szwa medium* — *środkowe* — a to stoi pod spółgłoską we wyrazie, która pierwotnie miała samogłoskę, ale ją utraciła wskutek zmiany stosunku wyrazu w zdaniu np. ילדי *dzieci moje* z ילד *dziecko*.

6. Rozróżniamy dalej:

a. *szwa simplex* — *pojedyncze* i

b. *szwa compositum* — *złożone* z szwa i samogłoski — nazywa się téż chatef; a to jest znów:

∴ chatef patach — אני *ja*

∴ chatef segol — אמר *mów*

∴ chatef kamez — העמיד *postawiony*.

Gutturalis nigdy nie ma pojedynczego szwa mobile, tylko zawsze w jego miejscu ma chatef.

7. Spółgłoska mająca szwa zowie się zwykle *littera szwata*, mająca chatef zowie się *littera chatefata*.

8. Jeżeli przed *litterą chatefatą*, stoi *littera szwata*, wtenczas szwata traci swoje punkta, a przybiera samogłoskę chatefaty np. zamiast יעמד jest יעמד;

jeżeli *littera chatefata* stoi przed szwatą, wtenczas chatefata traci swoje punkta, a zostaje samogłoska sama; zamiast יעמדו jest יעמדו

B. Znaki dla wymowy spółgłosek.

§ 7.

1. Kropka nad **ש** głoską nazywa się punktem rozróżniającym — punctum diacriticum. — Zastępuje on tu często cholem:

przy **ש** jeżeli cholem po niem następuje np. **שָׁנָא** — *sona*,

przy **ש**, jeżeli cholem przed niem stoi np. **מֹשֶׁה** *Mosze*.

2. *Mappik* jest to kropka kładąca się wewnątrz **ה**, ilekroć na końcu wyrazu nie ma samogłoski, a jednak się wymawia np. **גֹּבַהּ** *gobach*, *wysokość*.

3. *Dagesz* jest to kropka w środku spółgłoski się kładąca, a może stać w każdej spółgłosce, tylko nie w gardłowej. Rozróżniamy dagesz lenie-łagodne, i dagesz forte-mocne.

a. *Dagesz lene* — łagodne stoi w sześciu przydechowych — aspiratae — begadkefat, i znosi w nich aspiracyę, czyli okazuje, że spółgłoska twardo ma się czytać.

I tak:	ב	czyta się	<i>fh</i> ,	ב	czyta się	<i>b</i> .
	ג	—	<i>ch</i> ,	ג	—	<i>g</i> .
	ד	—	<i>d</i> ,	ד	—	<i>t</i> .
	כ	—	<i>ch</i> ,	כ	—	<i>k</i> .
	פ	—	<i>f</i> ,	פ	—	<i>p</i> .
	ת	—	<i>s</i> ,	ת	—	<i>t</i> .

Tę różnicę robimy zwykle tylko w **פ**.

Kładzie się ono w spółgłosce, której nie poprzedza ani samogłoska, ani szwa ruchome t. j. na początku wyrazów (jeżeli poprzedzający nie kończył się na samogłoskę) i w środku wyrazu po szwa spoczywającym.

Dagesz mocne w **בְּגִדְכֶּפֶת** zamyka w sobie zarazem dagesz łagodne.

b. *Dagesz mocne forte* kładziemy:

a. w takiej spółgłosce, która jest podwojoną. Spółgłoskę piszemy raz, a na oznaczenie podwojenia kładziemy w środku ów punkt: np. **קָטַל** zamiast **קטטל** — to nazywamy dagesz mocne potrzebne — *dagesz forte necessarium*.

β. Dagesz mocne kładzie się w pierwszej głosce wyrazu, jeżeli ten ściśle z poprzedzającym się łączy i to się nazywa *łagodzące* — *dagesz forte euphonicum* np. **מִהֲרֹאתָ** *co to?*

γ. Kładzie się w pewnych formach słów i imion dla ich odznaczenia — *cechujące* — *dagesz forte characteristicum* np. **קָטַל**.

δ. Kładzie się w spółgłosce, która w sobie pochłonęła poprzedzającą spółgłoskę naprzykład w **יָקַח** będzie *brał*, zamiast **יִלְקַח** — *nagradzające* — *dagesz forte compensativum*. To pochłonięcie nazywamy *assymilacyą* — W spółgłoskach słabszych, mianowicie w **י** ze szwa, jod szwatum, i w syczących, jeżeli mają szwa, wypada to dagesz.

ε. *Dagesz forte dirimens* stoi w muta po szwa medium, czyli po zgłosce lekko złożonej i po pytajniku **ה**.

η. Dagesz mocne *pauzalne* oznacza rytmiczne podwojenie; — zachodzi w niektórych partykułach: jak **הַקָּה אֱלֹהֵי** i w słowach podwojonego źródłosłowu.

c. Spółgłoska **ר** bardzo rzadko, a gardłowe nigdy nie przyjmują dagesz mocnego. Prócz tego nie stoi ono nigdy w ostatniej, ani w pierwszej spółgłosce. Wyjątek stanowi dagesz łagodzący, które stoi na początku i w niektórych wyrazach rodzaju żeńskiego na końcu, a okazuje, że ta forma pochodzi od formy rodzaju męskiego np. **אֶתֶר** od **אֶתֶרֶת**. — Ta końcowa spółgłoska musi wtenczas mieć szwa.

d. Dagesz mocne tén się odróżnia od łagodnego, że pierwsze tylko zawsze po krótkiej samogłosce następuje (z wyjątkiem pauzalnego), drugie nigdy nie zachodzi po samogłosce.

C. Znaki dla tonu wyrazów i zdań.

§ 8.

1. Hebrajczyk ma znaki na oznaczenie tonu i na oddzielanie ustępów.

2. Znaki te, akcenty, dzielą się na *rozdzielające*, *accentus disjunctivi*, i na *łączące*, *accentus conjunctivi*. Pierwsze rozdzielają wyrazy, drugie je łączą. Starzy gramatycy nazywali pierwsze *domini*, większemi, drugie *servi*, mniejszemi. My tu uwzględnimy pierwsze tylko. Drugie służą Żydom głównie w synagogach do modulacyi przy czytaniu biblij.

Ze znaków *domini* są najważniejszymi:

a. *silluk ze sof pasuk*, linijka prostopadła pod literą przy długiej samogłosce, po której na końcu wyrazu następują dwie kropki pionowo położone, jak: **רָעָה זָלָה**. Oznacza to koniec zdania;

b. *Atlnach* — służy do oddzielania większego ustępu;

c. *Sakef* —;

d. *R'bia* —.

Pierwszy oddziela zdanie od zdania; drugi dzieli zdanie na dwa ustępy; trzeci, ustęp jeden na dwa; czwarty, jeden z tych podzielonych znów ustępów na dwa mniejsze. Hebrajczyk bowiem tak dzieli zdanie, że ostatecznie jeden ustęp składa się z dwóch wyrazów, z których potem pierwszy dostaje *accentus conjunctivus*, drugi *accentus disjunctivus*. Pierwszy oznacza też spuszczenie głosu, drugi podniesienie go.

Znamion pisowni zresztą jest bardzo wiele. Jest ich na 40.

3. *Makkef*, to mała horyzontalna kręska pomiędzy wyrazami, łącząca dwa (trzy, a rzadko cztery) wyrazy w jedno pojęcie. Gdzie makkef zachodzi, tam przenosi się ton z wyrazu przed nim stojącego na ostatnią zgłoskę ostatniego wyrazu, która wtenczas jest długą, wszystkie zaś inne poprzednie skracają się; **כָּל־אָדָם** dla makkef zmienia się w **כָּל־אָדָם** każdy człowiek.

4. *Metheg*, to mała prostopadła kręska — pisząca się pod pierwszą spółgłoską zgłoski, a okazująca, że ta zgłoska ma być czytana podniesionym głosem. Oznacza ton poboczny i stoi pod trzecią zgłoską od końca, jeżeli ostatnia ma ton, jak: **אֶתֶרֶת**.

O Keri i Ketib.

§ 9.

W biblii na boku znajdujemy stare warianty, które nazywamy קרי co się ma czytać, i te wedle krytyków zasługują na pierwszeństwo przed tém, co jest w tekście, co napisane כתוב i co w jego miejscu ma się czytać. Keri nie ma samogłosek, bo te są w tekście; samogłoski więc z tekstu dotąd się przenoszą, samogłosek zaś dla tekstu trzeba szukać, np.

Jer. 42. 6. w tekście jest אָנָּן

na boku אֲנַחְנוּ קרי.

Ma tedy być: w tekście אָנָּן, na boku אֲנַחְנוּ. Po nad takim wyrazem stoi zwykle gwiazdka.

ROZDZIAŁ III.

O zgłoskach i ich intonacji.

Układ i podział zgłosek.

§ 10.

1. Zgłoskę tworzy spółgłoska ze samogłoską; nigdy spółgłoska ze szwa.

2 Każda zgłoska musi się zaczynać od pojedynczej spółgłoski, a nigdy od samogłoski, ani od podwojonej spółgłoski.

Wyjątek stanowi copula ך i ם i ן są spółgłoskami.

Może jednakże spółgłoskę początkową poprzedzać spółgłoska ze szwa ruchomém, które należy wtenczas do owęj zgłoski początkowęj, np. קטל zabij, trzygłosowa zgłoska.

3. Zgłoska nie może się kończyć w środku słowa nigdy na dwie spółgłoski, a na końcu tylko wtedy, jeżeli ostatnia jest muta (mianowicie po liquida, jak: קטלת). Jeżeli takie dwie spółgłoski się schodzą, wtenczas pierwsza z nich dostaje *segol auxiliare*, dla ułatwienia wymowy.

I tak zamiast קדש mamy קדֿש święty,
zamiast יגל mamy יגֿל objawi.

Jeżeli pierwszą z tych dwu spółgłosek jest gutturalis, wtenczas dostaje ona *putach auxiliare*, np. נער.

4. Zgłoski rozróżniamy:

a. *pojedyncze albo otwarte*, kiedy się kończą na samogłoskę, albo littera quiescens, np. יִקום powstanie. Ta samogłoska jest zawsze długa.

b. *złożone albo zamknięte*, kiedy się kończą na spółgłoskę, jak: קטל *zab.* Samogłoska takiej zgłoski jest regularnie krótka; na końcu wyrazu może być długa.

c. *lekko złożone*, których końcowa spółgłoska niekoniecznie zupełnie i łącznie do nich należy, ale lekko i na drugą się zgłoskę przenosi, a to zwykle, jeżeli pierwotnie ta spółgłoska miała samogłoskę, i dopiero wskutek zmiany stósunku wyrazu dostała szwa, tak zwane *szwa środkowe*, *szwa medium*; np. יָלְדֵי *dzieci*, powstałe z יָלְדֵי. To ל, które pierwotnie miało samogłoskę, należy do pierwszej i drugiej zgłoski.

Jeżeli po takim szwa następuje muta, to wtenczas ta muta nie dostaje dagesz łagodnego, ale dostaje często dagesz forte dirimens: patrz § 7. 3. b. ε.

O tonie zgłosek.

§ 11.

1. Ton główny wyrazu spoczywa albo na ostatniej, albo też na przedostatniej zgłosce. Wyrazy, w których ton pada na przedostatnią, zowią się מְלֻעֵל t. j. *wyżej go mające*; w których zaś ton pada na ostatnią, zowią się מְלֻעֵל *niżej go (ton) mające*.

2. W trzygłosowej zgłosce przechodzi często ton na pierwszą spółgłoskę szwata, a ta wtenczas dostaje długą samogłoskę i to zwykle —, np. כֶּתֶב — w tonie albo w pauzie כֶּתֶב, i ten ton nazywa się przedtonem.

3. W wyrazie ton często się zmienia, a w takim razie zgłoska, kiedy ton traci, przybiera krótką samogłoskę; kiedy go zaś dostaje, przybiera samogłoskę długą, np. יֶאֱמָר po przybraniu ך, które ton ściąga na siebie, będzie יֶאֱמָר.

4. Zgłoska ściąga ton na siebie, kiedy jest *in pausa*. Pauza to koniec zdania, albo ważniejszego jego ustępu. Ostatni wyraz zdania albo tego ustępu jest w pauzie. Kiedy zaś jest w pauzie: samogłoska się przedłuża: כֶּתֶב w pauzie jest כֶּתֶב.

Z ostatniej zgłoski ton często się cofa na przedostatnią, mianowicie kiedy ją poprzedza szwa ruchome. W takim razie szwa to przechodzi w pełną samogłoskę, jak רֹאשְׁךָ *głowa twoja*, w pauzie będzie רֹאשְׁךָ. Jeżeli szwa ruchome powstało wskutek odmiany wyrazu ze samogłoski (jak כֶּתֶב z כְּתָב), wtenczas w pauzie wraca pierwotna samogłoska w miejsce szwa, ale ta samogłoska przedłuża się odpowiednio. I tak zamiast כְּתָב będzie w pauzie כֶּתֶב.

ROZDZIAŁ IV.

O właściwościach pojedynczych głosew.

A. Samogłoski.

§ 12.

1. Zmiana słów głównie się dopełnia przez zmianę samogłosek. Nie wszystkie samogłoski się zmieniają. Rozróżniamy dla tego samogłoski *zmienne* i *niezmienne*.

Nie zmieniają się nigdy samogłoski długie, plene scriptae, jak: יִי i samogłoski krótkie, kiedy stoją przed dagesz mocnym i w zgłoskach początkowych ściśle związanych we wyrazach wielozgłoskowych, jak w יִכְתְּבוּ .

Samogłoski się zmieniają tak, że albo się skracają, albo się przedłużają, wypadają, albo że nowe powstają.

3. Zmieniać się między sobą, skracać się, przechodzić jedna w drugą, przedłużać się, mogą samogłoski tylko do jednej klasy należące. I tak należą do jednej klasy:

i , a , e , jasnymi,

o , u , ciemnymi zwane:

a stanowi przejście z jednej klasy do drugiej.

Zmieniać się tedy mogą i przechodzić:

i z e , a ;

a z u , o ; z i , o ;

o z u .

Nadto:

i można uważać jako przedłużenie e i odwrotnie

e — — skrócenie i ;

u — — przedłużenie o i odwrotnie

o — — skrócenie u .

4. Samogłoski:

a. *skracają się*: kiedy zgłoska zamknięta ton traci, jak: יָד *ręka*, יְדֵיָהּ *ręka Boża*, i przed dagesz mocnym, jak w אִם *matka*, אִמִּי *matka moja*; e skracą się na i , — u na o .

b. *przedłużają się*:

α . kiedy zgłoska zamknięta staje się otwartą,

β . przed spółgłoską, kiedy dagesz mocne z niej wypada,

γ . przed spółgłoską spoczywającą, quiescens,

δ . w pauzie.

c. *wypadają*: kiedy słowo rośnie na końcu i ton się posuwa. Wypada wtenczas:

α . w przedostatniej zgłosce kamez i zere דְּבָרִים-דָּבָר ,

β . w ostatniej patach, zere, cholem, קָטְלָה, קָטַל .

Jeżeli ton o dwa miejsca się posuwa, wypadają dwie samogłoski, jak w

$\text{דְּבָרֵינוּ, דְּבָרֵינוּ, דְּבָרֵינוּ}$, *słowo, słowa, słowa wasze*.

d. *nowe powstają*:

α . kiedy się schodzą dwa szwa ruchome, zamienia się pierwsze w chirek, przy gardłowych w patach i segol, בְּדָבָרִים w בְּ .

β . kiedy stoi littera szwata ante chatefatam, traci szwata swoje punkta i przybiera samogłoskę chatefaty, np.

zamiast בְּאֶחָד mamy בְּאֶחָד .

γ. Jeżeli na końcu się schodzą dwie spółgłoski bez samogłoski, a nie są muta cum liquida, wtenczas pierwsza z nich dostaje segol auxiliare; jeżeli zaś jest nią gutturalis, dostaje patach auxiliare: קָדֵשׁ קָדֵשׁ, נָעַד נָעַד.

B. Półsamogłoski י i ך są właściwie wzmocnieniem samogłoski i, u, o, schodząc się zaś z niemi przechodzą w nie, w nich spoczywają. To zachodzi zwykle:

a. kiedy stoją na końcu zgłoski, np. w בִּירוּדָה jest בִּירָה. Tu to י stoi na końcu zgłoski, i ściąga się z poprzedzającym ב w jedno בִּי; dalej הוֹלִידָה zmienia się w הוֹלִידָה; z ך staje się ך, a patach schodząc się z u, zléwa się z niem w o.

b. niekiedy na początku zgłoski, jeżeli poprzedza jedna spółgłoska, np. קוֹם — קוֹם.

Na tych półsamogłoskach nie dopełnia się taka przemiana, kiedy stoją na początku wyrazu. ך copulativum przed głoskami בּמפּ (Bumaph) przechodzi w ך.

§ 13.

C. O podwajaniu i assymilacyi spółgłosek.

1. Jeżeli się schodzą dwie spółgłoski jednego brzmienia, nierozdzielone samogłoską, szwa ruchomém, albo szwa środkowém, ściągają się, a spółgłoska zostająca dostaje dagesz forte necessarium, jak:

zamiast סָבְרוּ mamy סָבְרוּ obrócili się.

Nie ściągają się zaś, jeżeli jedna z tych spółgłosek już jest podwojona, i na początku wyrazu, gdzie nie ma twardego zejścia się spółgłosek ze szwa spoczywającym.

2. Spółgłoska ך w środku wyrazu, nie oddzielona od spółgłoski następnej samogłoską, ani szwa ruchomém, ginie w spółgłosce téj następnej. Ta dostaje wskutek tego dagesz forte necessarium. Tę zamianę nazywamy assymilacją.

I tak zamiast כָּנִיָּה mamy כָּנִיָּה z niego.

Zachodzi to zwykle przy spółgłoskach ת ך ל ך ך.

3. W artykule הָל zachodzi wszędzie assymilacja ל z następną spółgłoską. To samo w słowie לָקַח wziął.

4. Kiedy się przyimek כֵּן od — przyczepia do wyrazu, to i tu ך ginie w następującej spółgłosce.

5. Kiedy się schodzą dwie brzmieniem spokrewnione spółgłoski, nie rozdzielone samogłoską, ani szwa ruchomém, wtedy jedna w drugiej ginie. Głównie dopełnia się to w głosie t, np. zamiast הִתְדַבֵּר mamy הִדַּבֵּר mówił o sobie.

6. Nie zawsze taka spółgłoska przybiera dagesz mocne. Nie przybierają go głównie spółgłoski słabe, jak י jod szwatum, i syczące ale zawsze szwatae, np. zamiast יִסְעוּ mamy יָסְעוּ, patrz § 7. 3. b. δ.

§ 14.

D. O właściwościach spółgłosek gardłowych.

1. Spółgłoski gardłowe: kiedy kończą zgłoskę, skłaniają się głównie do samogłoski patach, — א do segol, — lecz i do kamez chatuf. Jeżeli innaby miała stać samogłoska, ustępuje ona wtenczas samogłosce patach. W ogóle zaś patach wypiera każdą inną samogłoskę, segol wypiera dźwięki-I, kamez chatuf wypiera dźwięki-O.

2. Na początku wyrazu mogą spółgłoski gardłowe mieć każdą samogłoskę.

3. Gardłowa kończąca wyraz, jeżeli stoi po dłuższej samogłosce — plene scripta, ו וּ וּ וּ dostaje tak zwane *patach furtivum*. Nie mają go przecież א i ה, jeżeli są spółgłoskami spoczywającymi, litterae quiescentes.

4. Zamiast szwa ruchomego pojedynczego mają one szwa złożone, również i zamiast szwa spoczywającego, jeżeli to stoi przed zgłoską ton mającą (a więc nie na końcu wyrazu i nie w przedostatniej ton mającej), także nie w ה.

א ma zwykle

ה ה ע ma

5. Jeżeli po takim chatuf następuje szwa, wtenczas chatuf zatrzymuje tylko swoją samogłoskę, a szwa wypada.

6. Nie mogą mieć mocnego dagesz, a gdzieby to stać musiało, wypada, a poprzedzająca samogłoska przedłuża się, np. zamiast יַעֲמֹד mamy יַעֲמֹר. Czasem, mianowicie w ה i ה wyrzuca się dagesz mocne, a poprzedzająca samogłoska zostaje krótką. Mówimy wtenczas, że ma ona dagesz mocne ukryte, dagesz forte occultum albo implicitum.

7. ו ma także pod pewnym względem właściwości gardłowych głosów. Nie ma prawie nigdzie dagesz mocnego. Czasem zamienia się przed ו krótka samogłoska na *patach*.

Część druga.

Nauka o formach.

§ 15. O przedimku.

1. Przedimkiem jest ה z patach i następny dagesz mocny (cum patach et sequenti dagesch forte), (הֶ). Ta forma הֶ powstała z הָ, w którym הָ assymiluje się z następną spółgłoską, a ta w skutek tego przybiera dagesz mocny.

2. Jeżeli wyraz po artykule zaczyna się od gardłowej spółgłoski, ginie wtenczas dagesz mocny, a ה artykułu ma:

a) przed א i ר kamez (הֶ), np. עֵץ — הָעֵץ *drzewo*.

b) przed ה i ח jako słabymi gardłowymi, jeżeli nie mają kamez i chatef kamez, artykuł zatrzymuje patach;

c) przed ה artykuł ma kamez (הֶ) jeżeli na tej zgłosce ton spoczywa (jeżeli wyraz jest jednozgłoskowy), zaś segol (הֶ) jeżeli nie ma tonu np. הָרֶה *góra*, הָרִים *góry*.

d) przed ה artykuł zawsze ma segol np. הַשֶּׁנִּי *święto*.

e) przed ע jest punktacja artykułu jak przed ה, czasem jak przed א.

f) Jeżeli przed artykułem mają stać przyimki — praefixa ל, כ, ב, wypada wtenczas ה artykułu, praefixa tracą szwa i przyjmują samogłoskę artykułu; np. zamiast: בְּהָרִים w górach — mamy הָרִים.

g) Przedimek jest właściwie zaimkiem wskazującym.

§ 16. O zaimkach.

I. Zaimek pytający jest: מִי *kto*, מָה *co*.

מָה połączone a) z drugim wyrazem przez Makkef zamiast kamez ma patach, a spółgłoska następująca po Makkef przybiera dagesz mocny łączący — dagesch forte conjunctivum, np.: מָה־לְּךָ *co tobie*;

b) połączone przez Makkef z wyrazem zaczynającym się od gardłowej spółgłoski ma מ zaimka patach z dagesz mocny domyślny — dagesch forte implicitum.

c) połączone przez Makkef z wyrazem zaczynającym się od ה ע (ח) ma formę מָה־ z dagesz mocny domyślny np.: מָה־עָשִׂיתָ *coś uczynił*. To segol jest tu jakoby przytępieniem pierwotnego kamez — jak franc. *Rome*.

Nieraz zachodzi כִּזְוָה i przed innymi spółgłoskami, ale to rzadko i tylko wtedy, jeżeli główny ton zdania daleko się odsuwa od słowa, np. I. Sam 4, 6: כִּזְוָה קוֹל *co za głos*.

Tak i we formie בְּכִזְוָה , בְּכִזְוָה .

II. Zaimek względny: אֲשֶׁר *który*. — W późniejszych książkach znajdujemy zamiast tego, שׁ z następującym dagesz mocnym. Tak w ks. Sędziów. (To שׁ zostało się z אֲשֶׁר , kiedy א wypadło, a ר się assimilowało).

Zaimek osobisty z przedimkiem zamienia się często na zaimek względny w ten sposób, że stawia się אֲשֶׁר przed zaimek osobisty — np. בֶּה *znaczy w niej* — אֲשֶׁר בֶּה w której. אֲשֶׁר na początku zdania nadaje mu charakter względności, — jest t. z. nota relationis.

III. Zaimek wskazujący זֶה *ten*, זֹאת *ta*, אֵלֶּה *ci*.

אֵלֶּה złożone jest z אֵל i affixum הַ odpowiedniego greckiemu $\delta\epsilon$. Nie jest to właściwie forma Plur., tylko uśpioue הַ . W ל jest rytmiczne podwojenie, dagesch forte pausale (§ 7, 3.)

Wszystkie te trzy zaimki zachodzą i w połączeniu z artykulem: הַזֶּה , הַזֹּאת , הָאֵלֶּה .

IV. Zaimki osobiste w 3 osobach, 2 rodzajach i 2 liczbach:

Liczba poj.	Liczba mnoga.
3. os. m. הוּא <i>on</i>	3. os. m. הֵם i הֵמָּה <i>oni</i>
ż. הִיא <i>ona</i>	ż. הֵנָּה i הֵן <i>one</i>
2. os. m. אַתָּה <i>ty</i>	2. os. m. אַתָּם
ż. אַתְּ	ż. אַתְּנָה , אַתְּנִי <i>wy</i>
1. os. אֲנִי i אֲנֹכִי <i>ja</i>	1. os. אֲנֹכֶנּוּ , אֲנֹכֶנּוּ <i>my</i> .

הַזֶּה *znaczy także ten*.

Słowo.

ROZDZIAŁ I.

S ł o w o m o e b r e.

§ 17. Uwagi wstępne.

Wyraz pierwotny nazywamy pierwiastkiem — radix, — litery nań się składające zwiemy pierwotnikami — radicales. Pierwiastek słowa w odmianie rozróżniamy: pojedynczy, podwojony i z zewnętrznymi dodatkami, ztąd mamy 4 pary, 8 konjugacyi, czyli odmian słowa:

1a para —	{ Kal — pierwotna forma, czynne.
	{ Nifal — bierne Kal.
2ga ze znaczeniem czę-	{ Piël — czynne
stotliwości	{ Pual — bierne,
3cia para — ze znacze-	{ Hifil — czynne
niem przyczynowości	{ Hofal — bierne
4ta para — ze znacze-	{ Hitpaël
niem zwrotu	{ Hotpaal — nieużywane.

Formy te od dawniej używanego w gramatykach wzoru **לעב** wzięły nazwisko; nadto głoskami tego wyrazu oznaczamy pierwotniki słów, tak że **ל** oznacza pierwszy, **ע** drugi, **ב** ostatni pierwotnik wszelkiego słowa.

I.

§ 18. Słowo z pierwiastkiem pojedynczym. (Kal) **לכ** „lekki“.

Nazwa téj formy „lekka“ ztąd pochodzi. że jest ona tylko prostym pierwiastkiem, nie zmienionym. ani co do liter, ani co do znaczenia.

Pierwiastek słowa stanowią 3 pierwotniki — radicales. Pierwszy zwykle bez samogłoski **לכ** dostaje przedton : **לכ** *zabł*, drugi ma __. Patach samogłoska jest pierwiastkową.

W słowie samogłoska pierwiastkowa jest w drugiej zgłosce, w imieniu zaś w pierwszej zgłosce.

Przez Kal oznacza się czynność słowa.

Uwaga. Gramatyk przytacza zawsze słowo w Kal, czasie dok. 3 osobie l. p. r. męz., bo ta forma ma cały czysty pierwiastek, i z niej tworzą się inne formy.

§ 19. Słowo z pierwiastkiem podwojonym.

1. Konjug. *Piel*. Charakterystycznem znamieniem jęj jest, że drugi pierwotnik — radix — się podwaja, i dla tego ma dagesz mocne charakterystyczne.

Drugi pierwotnik ma rzadko pierwszy קטל

Znaczenie ma częstotliwości. — Często słowo w Kal nieprzechodnie, staje się w Piel przechodniem.

Jeżeli czasem nie można podwoić przez dagesz drugiego pierwotnika, to podwaja się pierwszy, albo trzeci, i pisze się wtedy dwa albo trzy razy.

Uwaga. Tylko w kilku słowach ma drugi pierwotnik segol: דבר (*mówić*) (w pauzie דבר), כפר, (*grzech odpuścić*), כבם (*prac suknie*.)

2. W Pual i Hitpaël podwaja się także drugi pierwotnik przez dagesz mocne charakterystyczne.

§ 20. Słowo z pierwiastkiem ze zewnętrznym dodatkiem.

1. Charakterystycznem znamieniem konjugacyi *Hifl* jest ה, które się stawia na początku słowa, i י, które się wtrąca pomiędzy drugi a trzeci pierwotnik n. p. הקטיל *kazał zabić, był sprawcą zabicia*.

Uwaga: Dodatek na początku wyrazu nazywamy *praefixum*, dodatek na końcu nazywamy *affixum*.

Znaczenie Hifil przyczynowe.

Nieprzechodnie w Kal słowo staje się w Hifil przechodniem; np. צדק *był sprawiedliwym*, — הצדיק *usprawiedliwił*.

2. Charakterystycznem znamieniem konjugacyi *Nifal* jest praefixum הן, z którego w czasie dok. i iniesłowie zostaje tylko ה, w innych zaś formach zostaje ה. W drugim razie ה assymiluje się. Forma słowa ma wokalizacją קטל

הקטל, נקטל

Co do znaczenia jest: biernem Kal.

3. *Hitpaël* tworzymy, stawiając zgłoskę הת przed formę trybu bezokol. względn. (Inf. constrectus) Piel. — *Hitpaël* ma dla tego wszystkie właściwości Inf. piel: i dageszacją środkowego pierwotnika i punktacją jego.

Jeżeli zgłoskę הת przychodzi postawić przed literę sibilans — sassasz — to ta idzie przed ת, — przy צ zmienia się ת na ט,

zaś w הת przed ד, ת, ט wypada ת, a zostające ד ת ט dostaje dagesz mocne potrzebne — dag. forte necessarium.

N. p. הדבר, השתמר, התקטל

Znaczenie słowa w téj konjug. jest zwrotne: (*zabił się*.)

§ 21. Formy słów nieprzechodnich.

1. W *Kal* czasie dokon. 2gi pierwotnik zamiast patach ma zere, rzadziej zaś cholem: *יָקַן* *był stary*, *קָטַן* *był mały*.

2. Konjug. *Hofal* jest formą bierną konjug. Hifil i z niej się tworzy w ten sposób, — że *י* w Hifil pomiędzy drugą a trzecią literą zamienia się w *ו*, praef *ה* przyjmuje kamez chatuf. — Niektóre słowa mają zamiast kamez chatuf, kibbuz (*כּ*). *הִקָּטַל* od *קָטַל*.

3. Konjug. *Pual* jest formą bierną konjug. Piël — tworzy się jak Piël, tylko ma ciemniejsze samogłoski: kibbuz i patach, a ma także dagesz mocne charakterystyczne: *קִטַּל*.

II.

§ 22. Odmiana słowa — Konjugacya.

1. Odmiana słowa dopełnia się na podanym źródłosłowie, jak się przedstawia w 3cięż os. licz. poj. rodz. męz. w czasie dokonanym *Kal*. i w trybie bezokolicznym.

2. Na oznaczenie czasów ma Hebrajczyk 2 formy, a niemi oznacza czynność skończoną i trwającą. Pierwszą oznacza przez Perfectum, drugą przez Imperfectum. Gce-niusz nazywa je Praeteritum i Futurum, — Ewald *modus primus*, *modus secundus*.

3. Oprócz powyższych form ma Hebrajczyk: tryb bezokoliczny, rozkazujący i imiesłów. — (Inf. Impert. Partic.)

§ 23. Czas dokonany i niedokonany. Perfectum, Imperfectum.

1. Słowo odmienia się w ten sposób, że dodają się zaimki osobiste w skróceniu do pierwiastka na początku lub na końcu jego (przydając praefixa i affixa). W czasie dokonanym dodają się one na końcu, w czasie niedokonanym na początku i na końcu pierwiastka.

N. p. *קָטַל* *zabiła* — *יָקַטַל* *zabije* — *תִּקָּטַל* *zabijesz* (r. żeń.)

2. W skutek przyczepiania się affixów wzrasta słowo w nowe zgłoski, dla tego zmieniają się w konjugacyi samogłoski w słowie.

3. Dodatki osobowe przyczepiane w konjug. do pierwiastka są następujące:

W czasie dokonanym

L. p. 3 os. m. —

żeń. *הָ*

L. mn. 3 os. m. }
ż. }

2 os. m. *תָּ* — skrócenie *אָתָּה*

żeń. *אָתָּ* — „ *אָתָּ*

2 os. m. *תָּ* —

ż. *תָּן* —

} skrócone z *אָתָּה* i *אָתָּן*,
Na nich ton spoczywa,
dla tego po ich przy-
czepieniu samogłos-
ka pierwszej zgłoski
w szwa się skraca
np.: *קָטַלְתָּ* z *קָטַל*

1 os. *אָנִי* — 1 os. zaimka brzmi *אֲנִי*; starszą

formą jest *אָנִי*, tu skrócone

w *אָנִי*

1 os.

אָנִי —

} skrócone z *אָנִי*, a to
z *אָנִי*

W czasie niedokonanym:

L. p. 3 os. męz. — י

żeń. — ת

2 os. męz. — ת

ż. ין, י, ת

L. m. 3 os. m. (ו), ו — י

ż. תה — ת

2 os. m. (ו), ו — ת

ż. תה — ת w Pentateuchu
zamiast תה zachodzi często ת
szczególniej po Waw consecuti-
vum; tak samo i w 3 os. r. ż.

1 os. — א (א)

1 os. — נ

Uwaga 1. Zakończenia ין i ין są formami staremi zamiast י i ת, na których akcent spoczywa.

Uwaga 2. Praefixum י prawdopodobnie pochodzi od zaimka osobistego 3 os. r. męz. וְהוּא, z którego ו, tu י (י spokrewnione jest z ו, dla tego jedno z drugim się zmienia) kładzie się przed słowem, zaś ה (poniekąd) jako spiritus asper, א jako spiritus lenis wypada.

Pochodzenie ת praefixu nie jest jasne. Jest ono pewnie skróceniem zaimka אֲתָה, zaś א pierwszej osoby skróceniem zaimka אֲנִי; נ pochodzi ze zaimka אֲנִי — נָחֵנוּ.

§ 24. Sposób łączenia affixów i praefixów z pierwiastkiem w czasowaniu.

1. Co do Praefixum:

a. Odmieniając słowo dodajemy praefixum do formy głównej bez odmiany, kiedy pierwsza spółgłoska słowa ma samogłoskę np. קָטַל — י

b. W miejsce szwa dostaje praefixum chirek, kiedy pierwsza spółgłoska słowa ma szwa np. קָטַל — י

c. Praefixum pochłania ה, jeżeli stawa przed formę słowa od ה się zaczynającą i przybiera wtenczas samogłoskę tego ה, np:

w czasie niedok. Nif. zamiast יִהְיֶה קָטַל mamy יִקָּטַל

w czasie niedok. Hif. zamiast יִהְיֶה קָטַל mamy יִקְטִיל

d. Praef. א 1 os. l. p. przyjmuje, gdzieby miało mieć szwa, chatef patach, — gdzieby miało mieć chirek. przyjmuje segol np:

w czasie niedok. Pi. zamiast אֶקְטַל mamy אֶקָּטַל

w czasie niedok. Kal. zamiast אֶקְטַל mamy אֶקְטֵל

2. Co do affixów: Affixa spółgłoskowe są wszystkie bez akcentu z wyjątkiem תָּם i תָּן. — W czasie dok. samogłoska drugiej zgłoski w słowie zaniemia się w patach, jeżeli jest inną samogłoską, po ich przyczepieniu do słowa np. w Hif. zamiast יִקְטִילָהּ mamy יִקְטִילָהּ.

Tylko cholem zostaje niezmienione, ale przed תָּם i תָּן zaniemia się i ono najczęściej w kamez chatuf.

Przed תָּם i תָּן, że na nich akcent spoczywa, wypada przedton kamez w pierwszej zgłosce słowa; np. w konjug. קָטַל zamiast קָטַלְתָּם mamy קָטַלְתָּם.

W czasie niedokonanym przed affix. $\text{נִּ$ poprzedzająca samogłoska nie podlega zmianie; — tylko w Hif. zmienia się י w א , w Nif. często א w ו .

Uwaga. W Hitp. zachodzi czasem przed affixem spółgłoskowym א zamiast ו .

§ 25. Odmiana trybów: rozkazującego, bezokolicznego i imiesłownu.

1. Tryb rozkazujący tworzy się od czasu niedokonanego w ten sposób, że w słowie 3 os. l. p. rodz. męz. odrzuca się praefixum, a w formie, w której toż praef. pochłonęło ה , przywraca się pierwotne to ה , n. p.

Kal czas niedok. od קָטַל brzmi קָטַלְהוּ tryb rozkaz. będzie tedy קָטַל

Nif. „ „ „ „ „ קָטַלְהוּ „ „ „ „ „ קָטַלְהוּ

2. Tryb bezokoliczny jest dwojaki:

a. *względny* — Infinitivus constructus — który ma znaczenie imienia słownego, a brzmi we wszystkich formach jak tryb rozkazujący;

b. *bezwzględny* — Infinitivus absolutus — ma znaczenie przysłówka, odpowiada często łacińskiemu Ablativus Gerundii. We wymowie rozciąga się bardziej, jak tryb względny, od którego tén się różni, że w Kal ma przedton kamez, jak: קָטַלְהוּ , w Nifal Piel, Pual ma cholem w ostatniej zgłosce, jak קָטַלְהוּ , קָטַלְהוּ , קָטַלְהוּ , w Hifil i Hofal ma w téjże zgłosce zere, jak: קָטַלְהוּ , קָטַלְהוּ .

3. Imiesłów. — Konjug. Kal ma 2 imiesłowy: czynny i bierny, — inne konjugacye mają jeden.

Imiesłów Kal tworzy się z formy słowa w czasie dokonanym קָטַל .

Nifal tworzy się przez przedłużenie pierwiastkowej samogłoski: קָטַלְהוּ .

Imiesłowy innych konjugacyi tworzą się od czasu niedokonanego przez zamiannę praef. י na א i przedłużenie krótkich samogłosek w drugiej zgłosce.

(Wzór odmiany: patrz Tab. I.)

II. Słowo ze zaimkami przyrostkowemi — suffixami.

§ 26. Znaczenie i forma zaimków przyrostkowych, suffixów.

1. Zwrot słowa: „zabił się“ wyraża Hebrajczyk przez ścisłe łączenie słowa ze zaimkiem osobistym skróconym (suffixem) w jeden wyraz.

2. Jeżeli w zdaniu przedmiotem słowa jest zaimek osobisty, wyraża go się w skróconej formie zaimka osobistego i przyczepia się do słowa. Ten skrócony zaimek osobisty nazywany słownym zaimkiem przyrostkowym — suffixum verbale.¹⁾

3. Te zaimki brzmią:

W l. p. 3. męz. הוּ — go

żeń. הִי — ją

2. męz. הוּ — ciebie

żeń. הִי — ciebie

1. „ אֲנִי — mnie.

¹⁾ w odróżnieniu od zaimka przyrostkowego imiennego zastępującego w podobnym składzie i podobnej formie zaimek dzierżawczy.

W l. mn. 3. męz. **אֲנִי** — ich

żeń. **אֲנִי** — je (do zakończenia **אֲנִי** i **אֲנִי** dodaje się **אֲנִי**, nie **אֲנִי** dla odróżnienia zaimka od starych zakończeń słownych **אֲנִי** i **אֲנִי**)

2. męz. **אַתָּה** } was

żeń. **אַתָּה** }

1. **אֲנִי** nas.

Zaimki **אֲנִי** i **אַתָּה** są ciężkie — suffixa gravia, bo akcent mają na sobie; — wszystkie inne go nie mają i są lekkie — suffixa levia. Różnicę tę trzeba uwzględnić przy łączeniu ich ze słowami, bo ma to wpływ na samogłoski słowa, do którego się przyczepiają.

4. Kiedy się zaimki te dodają do słów kończących się na samogłoskę, dodają się bez wszystkiego, np. **קָטְלוּנִי** zabili mnie.

Kiedy zaś dodają się do słów kończących się na spółgłoskę, poprzedza je łączna samogłoska np.: **קָטְלוּנִי** (ל) ma tu patach — łączną samogłoskę.) Tą samogłoską jest:

w czasie dokonanym: **אֲנִי**, przed **אֲנִי**,

w czasie niedokonanym i trybie rozkazującym **אֲנִי**, przed **אֲנִי** jest

Zaimki **אֲנִי**, **אַתָּה**, **אֲנִי** dodają się do słowa bez łącznej samogłoski.

5. a. Zaimek **אֲנִי** z łączną samogłoską **אֲנִי** nie brzmi **אֲנִי** lecz **אֲנִי** jak gdyby dwa kamez tu się ściągnęły. Takie samo jest jego brzmienie i w czasie niedokonanym.

b. Zaimek przyrostkowy 2 os. r. ż. licz. pojed. **אַתָּה** łączy się ze słowem w czasie dokonanym z pomocą samogłoski łącznej **אֲנִי** nie **אֲנִי**; zaś

c. zaimek 2 os. r. m. l. p. **אַתָּה** łączy się ze słowem z pomocą tylko szwa ruchomego, a nie samogłoski.

d. W miejsce zaimka **אֲנִי** zachodzi często **אֲנִי**, rzadko **אֲנִי**.

6. Zamiast samogłoski łącznej wtrąca się często w czasie niedokonanym i w pauzie przed zaimkiem *nun epententicum*, albo *nun demonstrativum* i to ściąga się z pierwszą spółgłoską zaimka. Zachodzi to zwykle:

w L. p. 3. r. męz. **אֲנִי** zamiast **אֲנִי**

żeń. **אַתָּה**

2. żeń. **אַתָּה**

1. **אֲנִי**, (**אֲנִי**) zamiast **אֲנִי**, **אֲנִי**

L. mn. 1. **אֲנִי**

7. Kiedy się łączy słowo ze zaimkiem przyrostkowym, zmieniają się często końcówki słowa. I tak w czasie dokonanym;

a. końcówka **אֲנִי** w 3. os. l. p. r. żeń. zamienia się w **אֲנִי** albo **אֲנִי**

b. w **אֲנִי** w 2gięj os. r. męz. l. p. wypada **אֲנִי** np.: **קָטְלוּנִי**

c. **אֲנִי** „ „ „ żeń. zamienia się w **אֲנִי** np.: **קָטְלוּנִי**

d. **אֲנִי** i **אֲנִי** w 2gięj os. zamienia się w **אֲנִי** np.: **קָטְלוּנִי** z **קָטְלוּנִי** i **אֲנִי**

e. w czasie niedok. **אֲנִי** 3 os. i 2 os. r. ż. l. mn. zamienia się w **אֲנִי** np.:

אֲנִי z **אֲנִי** i **אֲנִי**

§ 27. O wokalizacyi słów połączonych ze zaimkami przyrostkowemi.

1. Przyczepiając do słowa zaimek przyrostkowy, powiększamy je o nowe zgłoski, i zmieniamy formę zgłosek, z których się dotąd składało. Dla tego wskutek tego przyczepiania zaimków zachodzą w słowie zmiany co do samogłosek.

Przedewszystkiēm zgłoski zamknięte zmieniają się w otwarte, i odwrotnie. Zgłoski otwarte przybierają długie samogłoski, zgłoski zaś zamknięte samogłoski krótkie (§ 10. 4. a. b.).

Nadto zastosować tu trzeba regułę, że tyle samogłosek wypada od początku słowa, o ile zgłosek słowo się przedłużyło, a to dla akcentu, który w takim razie cofa się na ostatnie nowe zgłoski.

2. Następujące wyszczególnienie zmian okaże zastosowanie powyższych reguł.

a. *W czasie dokonanym*: w *Kal* wypada w słowie przedton kamez, patach się przedłuża: połączone הָ z קָטַל brzmi: קָטְלוּ *zabił go*.

w *Piel* wypada zere piérwiastka, a przed zaimkami הָ , כֶּם i כֵּן zamienia się zere w segol; קָטַלְנִי i קָטַלְכֶם

w *Hifil* żadna nie zachodzi zmiana.¹⁾

b. *W czasie niedokonanym* w *Kal* wypada cholem, a przed zaimkami הָ , כֶּם , כֵּן zmienia się cholem w kamez chatuf — יִקְטְלוּ (יִקְטַל), i יִקְטְלְכֶם .

Słowa, które w téj konjug. zamiast cholem mają patach (jak słowa, których drugim piérwotnikiem gardłowa jest spółgłoska), przedłużają patach w kamez.

W *Piel* wypada zere np.: יִקְטְלְנִי (יִקְטַל).

W *Hifil* żadna nie zachodzi zmiana.

c. *W Trybie bezokolicznym*:

w *Kal* przechodzi cholem z drugiego piérwotnika na piérwszy i zmienia się tu w kamez chatuf, a przybiera albo zaimek przyrostkowy słowny albo imienny np.: קָטַל (קָטַל)

w *Hif.* zere zmienia się w יִ

d. *W Trybie rozkazującym*:

w *Kal* taka wokalizacya zachodzi, jak w trybie bezokolicznym.

w *Imiesłowie* w *Kal* i *Piel* wypada zere, a słowo łączy się z zaimkiem przystkowym: albo słownym, albo imiennym.

7. W słowach לָהּ , których trzecim piérwotnikiem jest spółgłoska הּ , wypada הּ ze swoją samogłoską przed temi zaimkami.

8. Jeżeli do słowa kończącego się na כ dodaje się zaimek przyrostkowy zaczynający się od כ , pisze się wtedy dwa כ , a nie ściaga ich się.

(Wzór: patrz Tab. II.)

¹⁾ O konjugacyach z biernē m znaczeniem nie może tu być mowy.

ROZDZIAŁ II.

Słowa słabe, czyli nieforemne.

§ 28. Uwagi wstępne i klasyfikacya słów.

1. Słowa słabe, tak nazwane od pierwiastków swoich, podlegają w odmianie zmianom rozlicznym, odpowiednim właściwości pierwotników swoich.

2. Rozróżniamy tu słowa:

1. pierwiastka samogłoskowego, których jeden pierwotnik jest spółgłoską spoczywającą: **י י א**. Nazywamy je słowami:

a. pierwszego **א, י, י**, albo, biorąc nazwy od pierwotników słowa **פעל** (**פ** na oznaczenie pierwszego, **ע** drugiego, **ל** na oznaczenie trzeciego pierwotnika): **פא, פו, פי** np. **אמר** mówił, **יטב** był dobry, jeżeli pierwszym pierwotnikiem jest **א י י**.

b. Słowami drugiego **י י י** albo **עי, עי** np. **לון** noc przepędził, jeżeli drugim pierwotnikiem jest **י י**.

c. Słowami trzeciego **א ה א** albo **לא, לה** np.: **גלה** objawił, jeżeli trzecim pierwotnikiem jest **א ה**.

2. Słowa pierwiastka gardłowego:

a. z pierwszą gardłową spółgłoską — primae gutturalis np. **עמד** stanął, jeżeli pierwszym pierwotnikiem jest spółgłoska gardłowa,

b. z drugą gardłową spółgłoską — secundae gutturalis — **שחט** zepsuł, jeżeli drugim jest gardłowa spółgłoska,

c. z trzecią gardłową spółgłoską — tertiae gutturalis — np. **שלח** posłał, jeżeli trzecim jest gardłowa spółgłoska.

3. Pierwiastka skróconego:

a. pierwszego **ן** — primae **ן** np. **נאגל** naglił **פן**, jeżeli pierwszym pierwotnikiem jest **ן**;

b. pierwotnika środkowego podwojonego — mediae geminatae, którego drugi i trzeci pierwotnik są tego samego brzmienia np.: **קרב** obrócił — **עע**.

§ 29. Ogólne prawidła dla odmiany słów słabych.

1. Wokalizacya słów tych w odmianie różni się zupełnie od wokalizacyi słów mocnych, a to dla stosunku, w jakim stawają ich słabe pierwotniki do pewnych samogłosek. Nie każdą one bowiem przyjmują samogłoskę, a znów często z odpowiednią sobie samogłoską się schodząc, zmieniają się w głos inny, to znów wypadają, jeżeli z nieodpowiednią sobie samogłoską się schodzą.

Odpowiadają sobie: **י** ze samogłoskami *u, o, a*

י „ „ *e, i, a*

א „ „ *e, a.*

2. Jeżeli pierwotniki, o których tu mowa, schodzą się z odpowiedniami sobie samogłoskami, przechodzą wtedy z niemi w odpowiednie samogłoski długie:

- a. na końcu zgłoski,
- b. na początku zgłoski w środku wyrazu, jeżeli od spoczywającej spółgłoski (אָרוי) zgłoska się zaczyna np. zamiast יָקוֹם mamy יָקוֹם.

I tak przechodzą:

י z dźwiękiem *u*, *o*, się schodząc, w *u* np. w קוֹם — קוֹם

י z „ *a* „ „ w *o* np. w מוֹת — מוֹת

י z „ *a* „ „ w *e* (יֵ) np. חֵיק — חֵיק

3. Jeżeli spółgłoska spoczywająca nie odpowiada swojej samogłosce, wtenczas wypada np.: w הָקוֹים — הָקוֹים.

4. Spółgłoska spoczywająca nie przechodzi ze swoją samogłoską w inną, jeżeli:

a. samogłoska obok stojąca ma się koniecznie utrzymać,

b. nigdy, jeżeli stoi przed dagesz mocnym — bo każda z tego zlania powstała samogłoska jest długą, a przed dagesz mocnym tylko krótka samogłoska stać może.

c. jeżeli sama ma dagesz mocne.

5. Jeżeli w skutek tego zlania się spoczywającej spółgłoski ze samogłoską w słowie zgłoska zamknięta staje się otwartą, wtenczas krótka jej samogłoska się przedłuża np. w: הָקוֹים — הָקוֹים.

Chirek parvum tej zgłoski otwartej powstałe ze zbiegu szwa przed szwa zamienia się w kamez np.: נָקוֹם — נָקוֹם.

I. Słowa, których pierwszy pierwotnik jest spółgłoską spoczywającą.

§ 30. Słowa פִּי

1. Słowa te dzielą się na 3 klasy:

a. z פִּי pierwotnym — które przy wszystkich zmianach zawsze פִּי miały — „cum פִּי originario“ — nazwane פִּי;

b. z פִּי pierwotnym — które pierwotnie zamiast פִּי miały פִּי.

Wśród odmian dla tego często to פִּי się wraca; nazwane פִּי פִּי — „cum פִּי originario“.

§ 31. Słowa פִּי cum פִּי originario — z פִּי pierwotnym.

1. Odmieniają się one inaczej w czasie niedokonanym Kal i w Hifil. — Tak w Kal słowo יָטַב *był dobrym*, należące do tej klasy słów, powinno mieć w czasie niedokonanym Kal יִיטַב. — Jednakże פִּי słowa spoczywa w chirek praefixi: jest więc יִי a że to podwójne פִּי jest bardzo ciężkie, dla tego drugi pierwotnik przybiera zamiast cholem najkrótszą samogłoskę tj. patach. I tak zamiast יִיטַב mamy יִיטַב.

2. W czasie niedokonanym Hifil spoczywa פִּי słowa w patach praefixi: יִי — a że zgłoska יִי jest bardzo ciężka, dla tego zamiast patach (krótkiej samogłoski) ma to פִּי zere; i tak zamiast יִיטַב jest יִיטַב. Tę samą wokalizacją ma czas dokonany Hifil הִיטַב.

Tym odmianom ulegają głównie słowa:

יָטַב *był dobry*, יָנַק *ssał*, יָקַן *obudził się*, יָלַל *skarżył się*, יָשַׁר *był prosty*.
(Wzór: patrz Tab. III.)

§ 32. Słowa פִּי פִּי — יָשַׁב — (siedział).

1. Pierwotne י wraca tu w *Nifal*, *Hifil* i *Hofal*, i wstępuje w miejsce י. Praefixa nie mają zwykłej swojej pomocniczej samogłoski, ale samogłoskę odpowiadającą bardziej następnemu י. W *Nifal* i *Hifil* w miejscu chirek jest pomocniczą samogłoską cholem, w którym י spoczywa, w *Hofal* zaś szurek.

I tak w *Nif.* w czasie dokonanym słowo יָשַׁב ma zamiast נִישַׁב — נִישַׁב — a zamiast tego נִישַׁב.

W *Hifil* הִישַׁב, w *Hof* הִישַׁב.

2. W *Nifal* w trybie bezokolicznym, rozkazującym i w czasie niedokonanym jest to י spółgłoską samodzielną — י ma dag. mocne i samogłoskę: jak הִישַׁב.

3. W *Kal* a: w trybie rozkazującym wypada י, a zgłoska zostająca ma samogłoskę — np.: יָשַׁב;

b. W czasie niedokonanym wypada י słowa, — w skutek czego י praefixum tworzy zgłoskę otwartą i dla tego przybiera samogłoskę długą —, drugi pierwotnik słowa przybiera także zere; — jeżeli zaś nim jest gardłowa spółgłoska, przybiera patach — zamiast יָשַׁב many יָשַׁב;

c. W trybie bezokolicznym cstr. wypada י słowa, a na końcu słowa przychodzi się zakończenie rodzaju żeńskiego ת, zaś ת jeżeli drugi pierwotnik słowa jest spółgłoską gardłową: יָשַׁבְתִּי;

d. Niektóre słowa mają w czasie niedokonanym *Kal* taką formę, jak słowa פִּי z י pierwotném, a inne wszystkie odmiany jak słowa פִּי פִּי np.: יָרַשׁ *posiadał*, ma w czasie niedok. kal יִירַשׁ a *Nif.* itd. נִירַשׁ itd.

(Wzór: patrz Tab. III.)

§ 33. Słowa פִּי פִּי.

Cztery słowa: יָצַת *palł*, יָצַע *pościelał*, יָצַק *lał*, יָצַר *tworzył*, — odmieniają się jak gdyby pierwszy pierwotnik miały ך nie zaś י, — więc wedle analogii słów פִּי (patrz § 44.)

Nifal zatem czas dok. brzmi: יָצַת, *Hif.* הִצַּת.

§ 34. Słowa פִּי.

Do tej klasy należy 5 słów: אָמַר *mówił*, אָבַד *zginął*, אָכַל *jadł*, אָבָה *chciał*, אָפָה *piekł*.

Różnią się od słów mocnych w odmianie tém, że:

1. W czasie niedokonanym Kal uważa się א (pierwszy pierwotnik) jako spoczywające (półgłos) i spoczywa tu na cholem, — druga zgłoska słowa ma patach albo zere — w pauzie zaś zere, a w skróceniu segol np. od אָמַר czas niedok. Kal jest יֵאמֵר, יִאמַר.

2. W 1 os. licz. poj. czasu niedok. Kal powinnyby na początku stać dwa א (jedno praef., drugie pierwotnik) — lecz jedno z nich się tu wyrzuca. Zamiast אָאמַר mamy אִמַר.

We wszystkich innych formach א uważa się za gardłową spółgłoskę.

Inf. estr. Kal od אָמַר w połączeniu z ל brzmi לֵאמֹר i znaczy: *tak*, albo *jak następuje*, a zastępuje miejsce naszego dwukropka.

(Wzór: patrz Tab. IX.)

II. Słowa, których drugi pierwotnik jest spółgłoską spoczywającą.

§ 35. Słowa יָ.

1. W słowach tych pierwotnik י uważa się prawie wszędzie za spoczywającą spółgłoskę. Schodząc się ze samogłoską albo tworzy z nią razem jedną samogłoskę, albo zupełnie przed nią wypada, wedle tego, czy odpowiada swojej samogłosce charakterem swoim, czy nie.

2. Odrębną samogłoskę tworzy י ze swoją samogłoską:

a. w trybie bezokol. bezwzgl. i trybie rozk. Kal i w czasie niedok. Kal. — Tu י schodzi się z cholem, a to przechodzi w י. I tak, gdzieby od słowa קום czas niedok. Kal miał brzmieć יָקום brzmi יְקום.

b. w Nif. schodzi się י z א i zlewa się z niem w י — zamiast יָקום mamy יְקום.

3. י wypada:

a. w czasie dok. Kal — gdyż patach drugiej zgłoski jest tu charakterystyczną samogłoską i dla tego z י zlać się nie może — zamiast יָקום mamy יָקם.

b. w Hifil — gdzie י schodzi się z י, a י i י sobie nie odpowiadają י wypada: zamiast יָקוּם mamy יְקום (ה otwartą stało się zgłoską);

c. w Hofal — jak w Kal — zamiast יָקום mamy יְקום.

4. W miejsce konjugacji Piel, Pual, Hitpaël mają te słowa konjugacje Polel, Polal, Hitpolel. Tu podwaja się trzeci pierwotnik, a nie drugi: יְקוּם.

5. Praefixa, gdzie skutek zmiany dokonanej na י tworzą zgłoski otwarte, mają długie samogłoski: chirek powstałe ze szwa przed szwa zamienia się w ח. W Hif. w czasie dok. zmienia się chirek w ח, w drugiej zaś części téj konjugacji zmienia się w ח. W Hofal zmienia się kamez chatuf w י. Tak w Nif mamy יְקום zamiast יָקום; יְקום zamiast יָקום.

6. Przed affixa spółgłoskowe (zaczynające się od spółgl. ה i נ) wtrąca się w czasie dok. Nifal i Hifil י,

w czasie niedok. Kal י

Wtrącone te י ו י mają akcent na sobie, dla tego pierwsza samogłoska w słowie skraca się dla nich w szwa; (w Hif. w chatef) np. נְקוּמוֹת (Nif. czas dok. 2 os. m. l. m.) הִקְיֹמוֹת (Hif); תְּקוּמוֹנָה (Kal czas niedok. 3 os. r. żeń. l. m.)

7. Imiesłów Hifil tworzy się od czasu dokonanego téjże konjug.: od הָקִים, — מְקִים.

8. Affixa הָ, י, וּ, są bez akcentu.

(Wzór: patrz Tab. IV.)

§ 36. Słowa עו.

1. Odmieniają się one tak, jak gdyby miały za środkowy pierwotnik י. — Tylko w Kal czasie niedok. zostaje י, ale i praefixa i affixa takim ulegają zmianom, jak u słów עו.

2. Kal czas dok. tak się tworzy, jak u słów עו; jednakże czasem י zostaje, a w takim razie wtrąca się przed affixa spółgłoskowe וּ — np. לִינּוֹת od לִין *przenocować* (לון).

(Wzór patrz Tab. IV.)

III. Słowa, których trzeci pierwotnik jest spółgłoską spoczywającą.

§ 37. Słowa לה.

1. Trzeci pierwotnik ה w tych słowach nie jest gardłową spółgłoską, lecz spoczywającą. Pierwotnie było nim י nie ה, י jednakże jest za słabe, aby się na końcu słowa jako spółgłoska utrzymać mogło, dla tego weszło w jego miejsce ה. Że było tam pierwotnie י, widoczne to jest na imiesłowie biernym Kal, w którym zostało: jak od słowa גָּלָה — גָּלִי. To י wraca dalej wśród odmiany przed affixami spółgłoskowemi, a spoczywa wtedy:

w Kal czasie dokonanym na np. גָּלִית od גָּלָה *objawić*

w czasie dok. innych konj. na גָּלִית

w czasach niedok. i w tryb. roz. na תִּגְלִינָה.

2. We formach, które nie mają affixów, spoczywa ה:

a. we wszystkich czasach dok. na גָּלָה, גָּלָה np.

b. w czasach niedok. i imiesłowach na גָּלָה, יִגְלָה

c. w trybach rozkazujących na גָּלָה np.

d. w trybach bezok. bezwzględ. na גָּלָה, גָּלָה np.

lecz w Hif. i Hofal na תִּגְלָה.

3. Tryb bezokol. względny (estr) dostaje wszędzie zakończenie liczby mnogiej rodzaju żeńskiego הֵן — np. הֵן גָּלוּת, גָּלוּת.

4. Przed affixami samogłoskowemi וּ, י, הּ wypada הּ z poprzedzającym szwa zupełnie np. תִּגְלִי, תִּגְלִי zamiast גָּלִי, גָּלִי.

5. W czasach niedokonanych słowo się skraca przez odrzucenie zakończenia הּ. Na końcu słowa zostają potem dwie spółgłoski bez samogłoski, dla tego

pierwsza z nich dostaje segol pomocnicze: np. יִגְלֶה — Kal czas niedok. w skróceniu (Impf. apocopatum) brzmi יִגַּל, od עָנָה *odpowiedzieć* — יַעֲנֶה — w skróceniu: יַעַן.

6. W 3 os. licz. poj. rodz. żeń. w czasach dokonanych zamienia się ה w ת jak גִּלְתָּה.

7. Jeżeli się słowo łączy ze zaimkiem przyrostkowym, wtenczas wypada przed zaimkiem zakończenie ה ze swoją samogłoską. Często jednak zamienia się tu to ה w י —

8. Od הָיָה *być* brzmi czas niedok. w skróceniu יִהְיֶה zamiast יִהְיֶה. W skróconej tej formie wypadło ה a w יִהְיֶה przestawione — i — dla ułatwienia wymowy.

9. Trzy słowa mają konjug. Piel — Hitpael — (w konjug. Piel i Hitpael powtarza się trzeci pierwotnik jako (ה)): נָאָה ściągnięte נֶאָה od נָאָה *być pięknym*.

מִטְּהוּיִם od מָהָה imiesłów Piel „strzelający“ Gen. 21, 16. שָׁחָה Piel; הִשְׁתַּחֲוָה Ilitp. od שָׁחָה *zginać*.

(Wzór: patrz Tab. V.)

§ 38. Słowa לה.

1. א trzeci pierwotnik tych słownych pierwiastków jest spółgłoską spoczywającą, — ale tu i owdzie uważa się je jednakże za spółgłoskę gardłową.

2. Jako א quiescens, kiedy stoi na końcu wyrazu, spoczywa ono:

a) we wszystkich tych czasach dokonanych, które mają w ostatniej zgłosce, na np. מָצָא *znalazł*, נִמְצָא;

b) w Kal trybie rozkaz. i czasie niedokon.; — w Pual i Hofal czasie niedokonanym; czasem też w Hitp. i Piel czasie niedok. na np. tryb rozkaz. Kal מִצָּא, Kal czas niedok. יִמְצָא.

3. Kiedy א quiescens stoi przed affixami spółgłoskowemi spoczywa ono:

a. w czasie dok. Kal na np. מִצָּאת

b. w czasie dok. innych konjugacji na np. נִמְצָאת

c. w trybach rozkaz. i czasach niedok. na np. תִּמְצָאָה.

4. Praefixum w Hofal ma samogłoskę Kibbuz np. הִמְצָא.

(Wzór: patrz Tab. VI.)

IV. Słowa, których jeden z pierwotników jest gardłową spółgłoską.

§ 39.

W słowach tych jest albo pierwszy, albo drugi, albo trzeci pierwotnik spółgłoską gardłową — i odnośnie do tego nazywamy je:

1) Słowami z pierwszą gardłową spółgłoską — (primae gutturalis.)

2) „ z drugą „ „ (secundae gutturalis.)

3) „ z trzecią „ „ (tertia gutturalis.)

W ich odmianie uwzględniają się tu właściwości spółgłosek gardłowych pod względem ich wokalizacji i dageszowania (patrz § 14.).

§ 40. Słowa z pierwszą gardłową spółgłoską — *primae gutturalis*.

1. Przedewszystkiém stósuje się tu regułę ogólną, że gardłowa spółgłoska zamiast szwa ruchomego ma chatef i to zwykle chatef patach (א ma chatef segol). I tak zamiast עֹדֵךְ (tryb rozkaz. Kal) od עָדָךְ mamy עֲדֹךְ, zamiast עֲמֹדָהֶם mamy עֲמֹדָהֶם.

2. Kiedy słowo dostaje praefixum, może gardłowa zatrzymać szwa pojedyncze, a takie jój połączenie z praefixem nazywamy *połączeniem twarde*m, np. w czasie niedok. Kal może być: יַעֲמֹד; — ale też może przyjąć i zwykle przyjmuje chatef, a to połączenie nazywamy *połączeniem miękkie*m. Jeżeli gardłowa ma chatef, wypada wtenczas szwa praefixu, a praefixum dostaje samogłoskę chatefu (w zastosowaniu reguły „littera schwata ante chatefatam“) np. czas niedok. Kal od עָדָךְ brzmi יַעֲמֹד.

W słowach nieprzechodnich, których druga zgłoska ma już patach, używa się twardego połączenia np. יִחַדֵּךְ, albo też praefixum dostaje tam patach np. יַחֲמֹד.

3. Jeżeli takie formy słowa z praefixami przyjmują affixa ו, י, ה, , przed którymi ostatnia samogłoska słowa wypada, traci wtedy przy miękkim połączeniu chatef gardłowej spółgłoski szwa punkta. Tu stósuje się reguła: littera chatefata ante litteram szwatom traci swoje szwapunkta; np. zamiast יַעֲמֹדוּ mamy יַעֲמֹדוּ.

4. W Nif. czasie niedok., gdzie pierwszy pierwotnik źródłosłowu powinien mieć dagesz mocne, wypada dagesz, a chirek praefixi przedłuża się w zere: zamiast יַעֲמֹדוּ mamy יַעֲמֹדוּ.

(Wzór: patrz Tab. VII.)

§ 41. Słowa z drugą gardłową spółgłoską — *mediae gutturalis*.

1. I tutaj reguła o szwa w gardłowych znajduje zastosowanie swoje. Zamiast szwa pojedynczego: spoczywającego i ruchomego, dostaje gardłowa spółgłoska szwa złożone, a to traci szwa punkta kiedy przychodzi przed inne szwa.

2. Gardłowa spółgłoska skłania się przeważnie do patach, dla tego patach wstępuje w odmianie w miejsce każdej innej samogłoski. Często i zere w Piél zmienia się w patach.

3. W Piél, Pual, Hitpaél wypada dagesz mocne (bo gardłowa go mieć nie może), a poprzedzająca je samogłoska przedłuża się. — ה i ח tracą najczęściej dagesz mocne, a samogłoska poprzedzająca się jednakże nie przedłuża. Mają one wtedy t. z. dagesz mocne domyślne — dagesch forte implicitum.

Chirek przedłuża się tu w zere, kibbuz w cholem, patach w kamez. — I tak od נָעַם Piél czas dokon. jest נָעַם, nie נָעַם.

(Wzór: patrz Tab. VII.)

§ 42. Słowa z trzecią gardłową spółgłoską — *tertiaie gutturalis*.

1. Że gardłowe spółgłoski skłaniają się do patach, dla tego samogłoska ostatniej zgłoski w słowie zmienna (mogąca ulegać zmianie) ustępuje miejsca samogłosce patach. I tak tryb rozkaz. Kal nie brzmi שְׁלַח od שָׁלַח *posłać*, lecz שְׁלַח;

czas dok. Piël: שָׁלַח; zaś po samogłosce niezmiennęj (ו, י, י) wtrąca się patach furtivum. Tak imiesłów bierny Kal brzmi שְׁלוח, — czas dok. Hif. הִשְׁלִיחַ.

2. Zere zachodzące w odmianie przed gardłoweni spółgłoskami zostaje: w imiesłowach Kal, Piël, Hitp; ale wtrąca się po niém patach furtivum.

3. Jeżeli gardłowa spółgłoska stoi na końcu słowa, zatrzymuje wtedy szwa spoczywające, tylko w 2 os. l. poj. rodz. żeń. cz. dok. przed ת dostaje ona patach np. שְׁלַחַת; — ת zatrzymuje dagesz łagodny razem ze szwa, jak gdyby nie poprzedzała żadna samogłoska.

(Wzór: patrz Tab. VIII).

§ 43. V. Skrócone pierwiastki.

Nieregularności zachodzące w odmianie słów skróconych pierwiastków wypływają z właściwości ich pierwotników, że te albo z następnymi się assimilują, albo się podwajają. Assimilacja zachodzi przy spółgłosce ך, jeżeli ך od drugiej spółgłoski nie oddziela samogłoska; podwojenie zaś zachodzi, jeżeli się schodzą dwie równobrzniące, te same spółgłoski. — I tak assimilacją mamy (נָגַשׁ) w יָגַשׁ z יָגַשׁ; podwojenie w כָּבַד od כָּבַב.

Do téj klasy słów należą:

- słowa, których pierwszym pierwotnikiem jest ך. פָּן,
- słowa, których drugi i trzeci pierwotnik jest ten sam, — podwojonego pierwotnika środkowego — mediae geminatae — עָע.

§ 44. Słowa פָּן.

1. W odmianie ך pierwotnik assimiluje się w środku słowa z następną spółgłoską, jeżeli nie przedziela go od niej ani samogłoska, ani szwa ruchome. ך wypada wtenczas, a następna spółgłoska dostaje dagesz mocny nagrażający — (dag. forte compensativum). — Dzieje się to z reguły w czasie niedokon. Kal, w czasie dokon. Nif., w Hif., i Hofal. Kal czas niedok. od נָגַשׁ brzmi nie יָגַשׁ lecz יָגַשׁ.

2. Wokalizacja czasu niedok. Kal jest przeważnie taką, jak w słowach mocnych: cholem, — lecz wiele słów ma zamiast cholem, patach.

Od יָתֵן „dać“ czas niedok. Kal brzmi יָתֵן.

3. W trybie rozk. i bezokol. względnym Kal wypada נ przez aphaeresis, a tryb bezokol. przybiera formę segolatą ת; jeżeli zaś trzeci pierwotnik jest gardłową, przybiera ת; tryb rozk. ma samogłoskę patach. I tak tryb rozkaz. Kal brzmi נָשׂ, — tryb bezokol. נָשֵׁת.

Tryb rozkazujący dostaje nadto czasem końcówkę ה, tak zwane ה paragogicum.

4. W słowach, których pierwszym pierwotnikiem jest ך, drugim gardłowa spółgłoska, nie ma assimilacji. I tak od נָחַל Kal czas niedok. brzmi יָנַחַל.

5. Słowo נתן ma w tryb. bezok. brzmienie תת zamiast תנת. Ze zaimkiem przyrostkowym brzmi: תתי.

6. W słowie לקח assymiluje się ל jak ך. Tryb rozk. Kal brzmi: קח, — tryb bezokol. קחת.

(Wzór: patrz Tab. IV.)

§ 45. Słowa podwojonego pierwotnika środkowego — עע.

1. W słowach tych jest brzmienie drugiego i trzeciego pierwotnika to samo. Dla tego, jeżeli nie są rozdzielone samogłoską, ściągają się. Spółgłoska tak podwojona przybiera, gdzie to być może, dagesz mocne potrzebne — dag. forte necessarium — np. w Kal czasie dok. zamiast קבבו mamy קבו.

2. Jeżeli zaś te dwa pierwotniki są przedzielone samogłoską, wtenczas samogłoska ta przenosi się na poprzedzającą spółgłoskę, a równobrzniące pierwotniki się ściągają. Zachodzi to przecież tylko wtedy, jeżeli:

spółgłoska poprzedzająca pierwotniki te równobrzniące nie ma samogłoski, albo ma tylko szwa, jak np. w סבב סב, סבב סב.

3. W Kal czasie dok. wypada przedton kamez jako przedton, a pierwsza spółgłoska przyjmuje patach charakterystyczne spółgłoski drugiej; zamiast קבב jest קב.

4. W Nif. w drugim rzędzie konjugacyi wypada kamez przed podwojoną spółgłoską, a w jej miejsce przychodzi zere spółgłoski podwojonej się mającej, które skraca się tu w patach. Zamiast יקבב mamy יקב, ostatecznie יקב.

5. Affixa spółgłoskowe zamieniają się w samogłoskowe w ten sposób, że wtrąca się przed nie w czasach dokonanych ך, a w innych formach י. Na tem י i י spoczywa akcent, dla tego poprzedzające samogłoski w słowie się skrcają. — Gdzie przed podwojoną spółgłoską zachodzi krótka samogłoska, tam zostaje, bo przed dagesz mocnym krótka samogłoska stać musi. — Tak tedy w czasie niedok. Kal 3 os. rodz. ż. l. nm. zamiast תסבנה mamy תסבינה — w czasie dok. Kal 2 os. r. m. l. p. zamiast נסבנת — נסבות.

6. Wskutek zmian tych w spółgłoskach i samogłoskach praefixa stają się otwartemi zgłoskami, dla tego przybierają długie samogłoski:

Kamez w Kal czasie niedok., Nif. czasie dok., Hif. trybie bezok., rozk., i czasie niedokon.; np. Kal czas niedok. יקב, Nif czas dok., יקב; zere w Hif. czasie dokonanym jak: הקב; Szurek (ו) w Hofal jak: הקב.

7. W Hif. druga zgłoska ma zere (הקב), a to skraca się w chirek (), kiedy słowo się przedłuża o affixa spółgłoskowe: np. הקבות; (zere pod ה skrócone w szwa dla ך, na którym ton spoczywa).

8. Imiesłów Hif. tworzy się od czasu dokon., nie zaś od niedokonanego, jak: קבב od קב.

9. Zamiast konjug. Piěl, Pual, Hitp. mają te słowa konjug. Po-ěl, Po-al, Hit-po-ěl.

Spółgłoski równobrzmiące się nie ściągają, jeżeli jedna ze spółgłosek mających ulédz ściągnięciu, już jest ściągnięta.

(Wzór: patrz Tab. V.)

Odmiana tych słów jest nieco podobna odmianie słów עָל.

§ 46. Słowa podwójnie nieregularne.

1. W hebrajskim mamy wiele słów podwójnie nieregularnych jak:

	פָּן	i	לָהּ	np.	נָכָה	<i>bić</i>
	פִּי	i	לָהּ	np.	יָדָה	<i>rzucić</i>
	פֶּא	i	לָהּ	np.	אַכָּה	<i>chcieć</i>
z pierwszą gardłową		i	לָהּ	np.	אַלָּה	<i>przysięgać</i>
	פָּן	i	לָא	np.	נִשָּׂא	<i>nieść</i>
	פִּי	i	לָא	np.	יֵצֵא	<i>wychodzić.</i>

Przy odmianie tych słów uwzględnia się właściwość każdej spółgłoski. Tak:

od נָכָה	np.	Hif. czas dok.	będzie	הִכָּה	— (wedle właściwości
od יָדָה	„	Hif. czas dok.	„	הִדָּה	spółgłosek נ i ה).
od אַכָּה	„	Kal czas nied.	„	יֹאכָה	
od אַלָּה	„	dto	„	יֹאלָה	
od נִשָּׂא	„	dto	„	יִשָּׂא	
od יֵצֵא	„	Hif. czas dok.	„	הִוְצִיא	

§ 47. O szczególnych właściwościach czasu niedokonanego.

Czasu niedokonanego używa się w hebrajskim pod różnemi formami do wyrażenia różnych sposobów mówienia.

I tak używa go się: 1. do wyrażenia *zachęcania, postanowienia* dodając do formy czasu niedokonanego zakończenie ה , przed którym samogłoska drugiego pierwszotnika skracą się w . W Hif. zostaje chirek. Tej formy używa się tylko w 1 os. licz. poj. i mnog. np. od שמֵר *strzedz* — אֲשַׁמְרֶה.

Ta forma ma nazwę: *imperfectum paragodicum*.

2. Do wyrażenia *pragnienia i lekkiego rozkazu* — łac. Jussiv. — w 2gięj, 3cięj os. licz. poj. i mn. — w słowach mocnych tylko w Hif., gdzie י w zere się skracą np.

יִכְתֹּב *niech pisze*; (od כתב)

a w słowach עָל w Kal i Hif; gdzie ו w cholem, -- י w zere się skracą; — np. od יָמַת *z imię, imię* z יָמַת.

Ta forma ma nazwę: *imperfectum correptum*.

3. Do wyrażenia czasu historycznego, greckiego Aoristu, gdzie się dodaje na początku tej formy ו z patach i następném dagesz mocném; np. od דָּבַר — וַדָּבַר Piel.

Tej formy używa się w hebrajskim także do wyrażenia następstwa: „*tak iż*“, dla tego też łączy się ו z czasem niedok., oznaczając następstwo czynności ukończonej, i dla tego nazywa się też ו consecutivum Imperfecti. Inni gramatycy nazywają je ו conversivum.

To ך ma akcent na sobie, — i dla tego skraca się po nim ostatnia samogłoska w słowie; — w Hif. skraca się ך w zere.

Kiedy ך przychodzi przed ך, dostaje kamez, bo ך dag. mocnego nie przyjmuje.

ך szwatum dag. mocnego nie przyjmuje jako słaba spółgłoska.

Uwaga: ך z następnym dag. mocnym powstało właściwie z ך״ה, które się łączy z następnym słowem w jeden wyraz. — ך jest to samo co ך i w ך przechodzi, — ך początkowe wyrzuca się per procopen, ך końcowe assymiluje się z następną spółgłoską, ztąd dagesz mocne po ך, a ך przed spółgłoską dageszowaną dostaje zamiast ך, patach.

4. Używa się jeszcze t. z. *imperfectum apocopatum* we wszystkich konjugacjach słów ל״ה. Tam wyrzuca się końcowe ך ze samogłoską, a pierwszy pierwotnik słowa dostaje segol pomocnicze, jak: יגל od גלה Kal czas niedok.

§ 48. O szczególnych właściwościach trybu rozkazującego.

1. Tak jak forma czasu niedokonanego, przedłuża się i forma trybu rozkazującego o ך paragodicum, — przy czém przenosi się cholem na pierwszy pierwotnik i tam się skraca w kamez chatuf np. od שמך Imper. *paragogicus* שמך Wyraża się przez niego tćm gorętsze zachęcenie.

2. W słowach ל״ה w trybie rozkaz. wyrzuca się często ך np. w גלה — גל i ten Imperat. nazywa się *Imperat. correptus*.

Imię.

ROZDZIAŁ I.

O pochodzeniu i tworzeniu imienia.

§ 49. Uwagi wstępne.

1. Imion pierwotnych Hebrajczyk ma bardzo mało; przeważnie i głównie ma imiona pochodne ze słów utworzone. — Te imiona rozróżniamy dla tego tak, jak słowa:

a. pierwiastka pojedynczego: מֶלֶךְ *król*.

b. pierwiastka podwojonego: מֶלֶךְ מֶלֶךְ *zrządzenie*.

c. pierwiastka z zewnętrznymi dodatkami: מִזְבֵּחַ *ołtarz*.

Tu rzecz mieć będziemy o tem, jak się te imiona utworzyły.

§ 50. A. Imiona pierwiastka pojedynczego.

Na te imiona przeszły trzy pierwotniki słów niezmiennie; dla tego też sposób ich tworzenia nazywamy *pojedynczym*. Różnice imion tej klasy polegają na różnicy ich samogłosek:

Jedne z nich mają (1) krótką samogłoskę z akcentem, czyli intonacją w pierwszej zgłosce, jak: כָּתַב (כָּתַב *pisać*),

drugie (2) mają długą samogłoskę z akcentem w drugiej zgłosce, jak: כִּתְּבָה,

trzecie (3) niezmiennie długą samogłoskę w jednej z dwóch zgłosek, jak כִּתְּבוּב.

Pierwsza forma jest bardzo pojedyncza, ale różni się od słowa tem, że kiedy w słowie druga zgłoska ma akcent, tu ma go pierwsza. Drugie zaś formy zbliżone są do słowa, a po części ze słowa wzięte. Pierwszej klasy imiona mają znaczenie rzeczowników, — drugiej zaś i trzeciej mają znaczenie przymiotników i imiesłówów.

1. Imiona pierwszej klasy. (1 kl.)

§ 51. Imiona mocne.

1. W imionach tych pierwszy pierwotnik ma *krótką samogłoskę* A, I, lub O, z akcentem. Rozróżniamy tedy imiona:

1. z dźwiękiem A: = כָּתַב; 2. z dźwiękiem I: = כִּתְּבָה; 3. z dźwiękiem O: = כִּתְּבוּב.

2. Dla ułatwienia wymowy drugi pierwotnik wyrazu ma punktacją pomocniczego segol; — pierwsza zgłoska staje się przez to otwartą, dla tego jej samogłoska się przedłuża i to: chirek w zere, kamez chatuf w cholem; lecz patach zostaje jako pierwotne i stósując się do pomocniczego segol, także w segol się zmienia. Tak tedy formy powyższe pierwotne mają brzmienie:

1. z dźwiękiem *A*: — כְּתָב; 2. z dźwiękiem *I*: — כִּתָּב; 3. z dźwiękiem *O*: — כֹּתָב.

3. Samogłoski pierwotne wracają, jeżeli do imienia przyczepia się zaimek przyrostkowy 3 os. l. poj. rodz. męz. י. — Segol powstałe z patach, zmienia się czasem w *i*, a w pauzie przedłuża się w kamez. — Tak będzie we wszystkich trzech formach:

1. כְּתָבוּ

2. כִּתְבוּ

3. כֹּתְבוּ

4. Segol pomocnicze w imionach tej klasy odróżnia je od inion wszystkich innych klass. Nazywają się one segolatami.

§ 52. Imiona słabe.

1. Wokalizacya ich jest odmienna od wokalizacyi imion mocnych, a wszędzie odpowiednią charakterowi słabych pierwotników.

2. W imionach z *gardłowemi pierwotnikami*:

a. z *trzecim gardłowym*: (tertiaie gutturalis) zamiast pomocniczego segol jest patach: נִצַּח (od נָצַח) *blasz.* — א zatrzymuje segol: פָּלֵא *cul.*

b. z *drugim gardłowym*: segol i zere zmieniają się w patach, o pierwotne zostaje: נָעַר (od נָעַר) zamiast נָעַר *chłopiec*, — סָחַר (od סָחַר) zamiast סָחַר *zarobek*.

Wyjątki: α) Niektóre imiona z pierwotnym dźwiękiem *O* zatrzymują segol pomocnicze zamiast patach, jak: אָחַל *namiot*.

β. Imiona z drugim pierwotnikiem ה mają wokalizacyą regularną: לָחֵם *chleb*.

γ) א jako drugi pierwotnik przejmuje samogłoskę pierwszego pierwotnika. Jednakże zamiast patach i chirek przejmuje zere; przy dźwięku *O*: albo taką samą ma wokalizacyą, albo א traci siłę spółgłoski: זָאב *wilk*, תָּאם *bliznię*, רָאשׁ *głowa*.

c. Imiona z *pierwszym gardłowym pierwotnikiem* nie różnią się pod względem wokalizacyi od imion mocnych; — tylko אָרֶץ *ziemia*, utworzone z אֶרֶץ, ma w pauzie i po artykule brzmienie אָרֶץ.

3. W *imionach* לָה pierwiastkowe ה przechodzi w י, to zaś ściągą akcent na siebie tak, że pierwsza zgłoska zostaje bez samogłoski. Tak więc przy wszystkich trzech pierwotnych dźwiękach w pierwszej zgłosce: *A*, *I*, *O* mają one brzmienie:

פָּרִי (od פָּרָה) *owoc*, חָצִי (od חָצָה) *połowa*, חָלִי (od חָלָה) *choroba*

w pauzie פָּרִי

חָצִי

חָלִי

W kilku imionach לָה, które pierwotnie ה zamiast י mają, wstępuje w miejsce ה — י, a że to י jest bez akcentu, dla tego samogłoska pierwszej zgłoski się nie zmniejsza np. תָּרוּז zamiast תָּרוּז (jak קָדַשׁ) *próżnia*.

Niektóre imiona straciły zupełnie trzeci pierwotnik, jak: בֵּן *syn* (zamiast בִּנָה), שָׁם *imię* od שָׁמָה, — עֵץ *drzewo* (od עֵצָה).

Bardzo rzadko zachodzi zmiana taka w imionach jak: *בכי* płacz od *בכה* zamiast *בכה* i *קין* koniec od *קצה* zamiast *קצה* — *פה* usta — ścignięte z *פאה*, od czego się utrzymał rodz. żcń. *פאה*. — *עו* owca, tak jak w *פה*.

4. W imionach *עו* i *עו* liczniejsze jak w poprzednich zachodzą zmiany. Tu pierwotniki *ו* i *י* albo zostają jako mocne spółgłoski, albo też jako półsamogłoski z samogłoskami swojemi przechodzą w inne dźwięki.

a. Kiedy zostają w charakterze mocnych spółgłosek, wtedy w imionach, w których schodzi się *ו* z dźwiękiem *A*, pierwsza zgłoska ma kamez, druga segol, np.: *מות* śmierć (od *מות*), *תוך* środek (od *תוך*); w imionach z pierwotnikiem *י* pierwsza zgłoska ma patach, *י* zaś ma chirek np.: *חיל* siła (od *חיל*), *ציד* polowanie (od *ציד*).

b. Kiedy *ו* i *י* się rozlewają, wtedy imiona:

a. z dźwięk. <i>A</i>	} w pierwszej zgłosce {		{	
	} mają brzmienie jak:		{	
			<i>קול</i> <i>glos</i> (<i>קול</i>), <i>חיק</i> <i>pierś</i> (od <i>חוק</i>) (<i>חיק</i>)	
β. z dźwięk. <i>I</i>	—	—	<i>רוק</i> <i>próżne</i> od (<i>רוק</i>)	
γ. z dźwięk. <i>O</i>	—	—	<i>טוב</i> <i>dobroć</i> , <i>רוח</i> <i>duch</i> .	

5. W imionach *עו* ściągają się drugi i trzeci pierwotnik. I tak imiona z dźwiękiem:

a. *A* mają brzmienie jak: *גל* źródło (od *גלל* — *גלל*); przed przyrostkiem podwaja się pierwotnik ściągnięty: *גלו*

b. z dźwiękiem *I* — — — *אם* *matka* (*אם*) z przyrostkiem *אמו*,

c. — *O* — — — *חק* *prawo* (od *חקק* — *חקק*) — *חקי*.

W niektórych imionach *עו*, których drugim i trzecim pierwotnikiem jest *ו*, albo *י*: *ו* i *י* albo zostają: jak w *קו* sznur, zamiast *קו* (od *קוה*) — gdzie patach w kamez się przedłuża, jak to zwykle przed *ו* zachodzi; — albo *י* rozlewa się w *e*, przed którym *ו* w *ה* przechodzi, albo w *i*.

6. W imionach *עו* assymiluje się *ו* z następującą spółgłoską np.: *אף* nos — z *אנה* od *אנה*, — *חנה* podniebienie z *חנה* od *חנה*. — Przed affixem ostatni pierwotnik dostaje dag. mocne. a poprzedzająca samogłoska się skraca, jak *אפו*, *חפי*. Tu należy imię *איש* mąż, które, jak się zdaje, ma podwójny źródłosłów: *עו* i *עו*, z drugim źródłosłowem powstałe z *אנש* (*אנש*), ztąd w rodz. żeń. brzmi *אשה* i w l. mn. rodz. męz. *אנשים*.

7. Kilka tylko mocnych imion przenosi samogłoskę pierwiastkową z pierwszego pierwotnika na drugi. Tak: *מעט* mało, *דבש* miód, *שכם* plecy.

2. Imiona drugiej klasy. (2 kl.)

§ 53. Imiona mocne.

1. W imionach tej klasy drugi pierwotnik ma długą samogłoskę z akcentem, kiedy pierwszy ma samogłoskę przedtonową kamez albo czasem zere bez akcentu np.: *לבב* serce.

2. Co do znaczenia: są te imiona przymiotnikami albo rzeczownikami przymiotnikowymi, albo imionami unysłowieni czyli oderwanymi (abstracta).

3. Że jest pięć długich samogłosek *a, e, o, u, i*, dla tego jest pięć form tych imion.

Przykłady:

- a. z dźwiękiem *A*: סָכַל *głupi* (od słowa סָכַל), דָּבַר *czynność* (od słowa דָּבַר);
- b. z dźwiękiem *E*: זָקֵן *stary* (słowo tego samego jest pierwiastka);
- c. z dźwiękiem *O*: עָגוּל *okrągły* — z cholem defective scriptum; — גָּדוֹל *wielki* — z cholem plene scriptum; כָּבוֹד *cześć*; (rzeczowniki są rzadkie);
- d. z dźwiękiem *U*: Imiesłowy bierne konjug. Kal i przymiotniki: כָּתוּב *pisany*, שָׁלוֹם *lubiący pokój*
- e. z dźwiękiem *I*: פָּלִית (od פָּלַת) *odpadły*, פָּקִיד *dozorca*.

§ 54. Imiona słabe.

1. I tu, jak w poprzedniej klasie, wokalizacya jest odmienna od wokalizacyi imion mocnych, a wszędzie odpowiednią charakterowi słabych pierwotników.

2. Imiona z 3cim gardłowym pierwotnikiem (IIIae guttur.) mają patach furtivum np.: שָׁכַח *zapominający*.

2. W imionach עַי i עֵי samogłoski długie zostają, a וּ albo wypada, albo się z niemi zlewa: רָם *wysoki* (רוּם); טוֹב *dobry* (טוּב), צִיר *bózek* (צוּר).

4. W imionach עַע:

a) z dźwiękiem *A* w drugiej zgłosce wypada przedton, kamez drugiego pierwotnika przechodzi na pierwszy, — pierwotnik drugi i trzeci się ściągają; — kamez zaś po ściągnięciu albo się skraca, albo zostaje: חָלַל (חָלַל) *chwiejący się*, יָם (יָמָם) *morze*; — w innych znów kamez zostaje w pauzie i po artykule jak w הָרָה *góra* (הָרָה), הָרָה.

W rzeczownikach często spółgłoski równobrzmiące się nie ściągają.

b, z dźwiękiem *U, I*, drugi i trzeci pierwotnik się nie ściągają, bo pomiędzy niemi jest samogłoska niezmienna np: תָּמָם *cały* (תָּמָם).

5. W imionach לָה:

a. z dźwiękiem *A, E, O*: w drugiej zgłosce ustępują te dźwięki i miejsca samogłosce segol, w której הּ spoczywa, np: יָפָה *piękny* (יָפָה), w rodz. żeń. יָפָה przed zakończeniem הּ ginie zakończenie הּ :

b. z dźwiękiem *U* przechodzi הּ po *u* w וּ, bo w הּ *u* nie może spoczywać גָּלוּי *objawiony*; od גָּלוּהּ;

c. z dźwiękiem *I* przechodzi także הּ w וּ, lecz *i* pierwotne łączy się z odpowiednią samogłoską: נָקִי *czysty* (נָקִי).

6. Skrócone pierwiastki לָה są w imionach:

אָב *ojciec*; jak gdyby stało zamiast אָבָה, i tak gramatycznie się uważa. Jednakże אָב jest pewno pierwotnem, jak אָח *brat*. Pochodzenie jego jest niepewne. Samo-

głoski jego tak się zmieniają, jak by było לָהּ, to znów jak עֵץ. — רֵם teść. — Przed zaimkiem przyrostkowym dostają one znów ו, a kamez uważa się potem jako przedton. Nadto i w imionach רֵם krew' רֵב ryba, יד ręka.

3. Imiona trzeciej klasy. (3. Kl).

§ 55.

1. Imiona te mają *nieodmiennie długą samogłoskę w jednej z dwóch zgłosek*
2. Rozróżniamy tu dwa przypadki:

a) Tę samogłoskę mają one w pierwszej zgłosce, a jest nią ו z cholem, w drugiej zaś mają albo zere jak: סוֹפֵר pisarz, albo kamez jak: עוֹלָם wieczność (od עָלַם).

Uwagi:

α) Zere w imionach z trzecim gardłowym pierwotnikiem (IIIac gutt.) zostaje przed tą spółgłoską gardłową, jak שׁוֹמֵר słuchacz.

β) W imionach עֵץ spółgłoski się nie ściągają: סוֹבֵב (od סָבַב).

γ) W imionach עֵץ wyrzuca się ו: קָם (od קָם).

b) Tę samogłoskę mają one w drugiej zgłosce, pierwsza zaś zgłoska jest bez samogłoski. To brzmienie mają przedewszystkiemi abstracta — imiona umysłowe. Imion tych odpowiednio dźwiękom jest pięć klas. Imiona z dźwiękami A, E są rzadkie; — tak: z dźwiękiem U: גְּבוּלָה granica (od גָּבַל); — z dźwiękiem O: בְּכוֹרָה pierworodny (od בָּכַר); z dźwiękiem I: בְּרִית przymierze (od בָּרַת); — z dźwiękiem A: קָרֵב wojna (od קָרַב) — tu kamez jest t. z. kamez impurum; — z dźwiękiem E: יָלַל wycie (od יָלַל).

3. Imiona umysłowe tworzą się przez dodanie do imienia z nieodmiennie długą samogłoską zakończenia feminalnego הָ, albo zakończenia liczby mnogiej ים. — Dodają się one do imion z nieodmiennie długą samogłoską w drugiej zgłosce, kiedy pierwsza jest bez samogłoski. Przed zakończeniem הָ dostaje zwykle trzeci pierwotnik, a szczególnie kiedy nim jest spółgłoska płynna, dagesz mocne potrzebne.

Przykłady: ze zakończeniem הָ: גְּבוּלָה granica; בְּכוֹרָה pierworodzeństwo; קהֶלֶה zgromadzenie, — קרֶבָה zbliżenie, ילָלָה narzekanie. —

ze zakończeniem ים: זקֶנִים starość (זָקַן), נעוֹרִים młodość, בתוֹלִים dziewczętwo (בתל — בתולה dziewczica). —

§ 56.

B. Imiona pierwiastka podwojonego.

1. Imiona te tworzą się ze słów w ten sposób, że podwaja się drugi ich pierwotnik: — podobnie jak imiona umysłowe w drugiej klasie. — Co do znaczenia są one przeważnie przymiotnikami w stopniu wyższym. — Ich charakterem jest to, że drugi pierwotnik ma długą samogłoskę z akcentem, kiedy pierwszy ma samogłoskę nieodmiennie krótką.

I tak z dźwiękiem A: הָלֵשׁ *słaby*; — E: אֵלִים *niemy*; — I: צְדִיק *sprawiedliwy*; — O: גָּבוֹר — *mocny*; U: שְׁבוּל *pozbawiony dzieci*.

Tu należą także abstracta utworzone od słów w konjug. Pięć podług analogii imion trzeciej klasy, jak: שָׁלוֹם *odpłata*, מְלֹא *wypełnienie*, *wał*; — כְּפָרִים *przeblaganie*.

Uwaga: Abstracta tworzą się także od słów: w konjug. Hifil i Nifal.

2. Inne znów imiona tworzą się od słów w ten sposób, że powtarza się ich trzeci pierwotnik np.: שָׁאֵן *spokojny* (od שָׁאֵן), רֶעֵן *zielony* (od רָעַן), נִעְצוּץ *krzak cierniowy* (od נָעַץ).

3. Inne ostatecznie imiona tworzą się od słów w ten sposób, że powtarza się ich drugi i trzeci pierwotnik: חֲלִילִקוֹת *pochlebstwa* (od חָלַק), אֶדְמוּם *czerwonawy* (od אָדָם).

W pierwiastkach עַע i עוּ powtarzają się oba mocne pierwotniki, a więc w pierwiastkach עַע pierwszy i drugi, w pierwiastkach עוּ pierwszy i trzeci np.: שְׂרִשְׁרָה *łańcuch* (od שָׂרָה).

§ 57.

C. Imiona pierwiastków słownych z dodatkami zewnętrznymi.

1. Imiona te tworzą się w ten sposób, że do pierwiastka słownego dodaje się pojedynczą spółgłoskę albo zgłoskę na początku albo na końcu.

2. Na początku dodaje się:

a. מ (prae-fixum) — pochodzące właściwie od zaimka מֶה, מִי, nadające imieniu znaczenie: *do czego służy, czém jest*, a zamyka w sobie pojęcie obszaru, rozległości, miejsca, czynności.

Rozróżniamy dla tego:

α) מ miejsca (loci): np. מִרְעָה *łąka* (gdzie się pasie — od słowa רָעָה).

β) מ narzędzia (instrumenti) np. מִפְתָּח *klucz* (czém się otwiera — od פָּתַח)

γ) מ przedmiotu (objecti) np. מְלֻכָּה *złoty* (co się bierze — od słowa לָקַח)

δ) מ podmiotu (subjecti) przy osobach np. מְשָׁקָה *podczaszy* (który piecze od שָׁקָה).

מ ma krótką samogłoskę i, a, ostatnia zaś samogłoska imienia jest długa. Imiona słabych pierwiastków mają tę samogłoskę długą wtedy, kiedy pozwala na to natura ich pierwotników. To samo ma się i ze samogłoską w מ prae-fixum jak powyżej we wyrazach: מִרְעָה, מִפְתָּח; nadto: מִשְׁבַּח *krzesło* (od יָשַׁב słowa, פִּיפוֹ), מְקוֹם *miejsce* (od słowa קוּם — עוּ), מִסְבָּה *dywan rozwinięty w koło do siedzenia* (od סָבַח, słowa עָע). — Ale też zachodzi i מִסְכָּה *posowa* (od מָסַךְ), מִגֶּן *tarcz* (z kamez impurum).

Uwaga. Chirek pod מ powstało ze szwa przed szwa. W słowach nieregularnych zamienia się to chirek w przedton kamez (jak w słowach עוּ), ale nieraz i w patach. — W niektórych imionach jest to chirek w segol skrócone, szczególnie przed affixami jak: מִמְשָׁלָה (od מָשַׁל) *panowanie*.

b. מ prae-fixum, podobnie się wokalizujące jak מ prae-f.; a dodaje się zwy-

kle do słów słabych pierwiastków, szczególnie w konjug. Hifil i Hitpa'el np. תּוֹרָה (od יָרָה, słowa פִּי פִּי *uczyć*) nauka; — תּוֹשָׁבָה (od יָשַׁב) powrót.

Do słów mocnych pierwiastków rzadko się to ת i כ dodaje.

2. Na końcu dodaje się:

a) przyrostek (affixum) ין i יו. — Imiona te są przymiotnikami i imionami umysłowymi (abstracta). — Tworzą się one przecież zwykle od imienia, rzadko od słowa. — np.:

קֶדְמוֹן *wschodni* (od קָדַם *koniec*), — תִּיכוֹן *średni* (od תָּוֶךְ — i i wzajemnie się zastępują); אֲבִיוֹן *ubogi* (od אָבָה *chcieć*), רָעָבוֹן *głód* (od רָעַב *głód*) — właściwie: klęska głodowa.

Imiona utworzone od słów mają zwyczajnie przedton kamez, a ich drugi pierwotnik ma dag. mocne. W stat. estr. odpada i dag. mocne i kamez. — Są też imiona bez dageszu i bez kamez, ale tych jest mało. W imionach pierwotnych samogłoski przed przyrostkami końcowymi takim samym ulegają zmianom, jak przed końcówkami rodzajowymi i liczbowymi.

Zakończenie ין oznacza też zdrobnienie przedmiotu: np.: אִישׁוֹן *zdrobniałe z איש człowiek*.

b) dodaje się (affixum) przyrostek י na oznaczenie rodzaju męskiego, zaś na oznaczenie rodzaju żeńskiego יה — albo ת.

Dodając te zakończenia rodzaju żeńskiego albo zakoń. יה do imienia, tworzymy abstractum:

רַגְלִי *pieszy* (od רָגַל *noga*) עֵבְרִי (od עָבַר) *hebrajski*. — פְּלִילָה (od פָּלִיל *sędzia*) *sąd*, רֵאשִׁית (od ראש *głowa*) *początek*, מַלְכוּת (od מָלַךְ *król*) *królestwo*.

ROZDZIAŁ II.

O odmianie imion.

§ 58. O przypadkach.

1. Przypadków nie wyraża się w hebrajskim, jak w innych językach, przez osobne zakończenie w imieniu, ale przez zmiany samogłosek w imieniu, albo przez osobne zaimki.

2. *Biernik-Accusativus* — poznaje się ze stosunku imienia do słowa jako bliższy albo dalszy jego przedmiot. Imię stoi tu przy słowie bez wszystkiego, bez żadnej zmiany, a zamyka w sobie często pojęcie przysłówkowe miejsca, czasu, miary, kierunku i innych stosunków. — Jeżeli zaś imię wyraźnie ma być oznaczone w swoim stosunku jako biernik, kładzie się wtenczas przed nie tak zwana nota Accusativi את albo את- np.: אֶת-מֶלֶךְ *króla*.

3. *Dopełniacz-Genitivus* wyraża się przez bardzo ścisłe połączenie imienia jednego z drugim, przy czym w jednym z nich zmienia się wokalizacya. Przez dopełniacz wyraża Hebrajczyk także stosunek imion, który w innych językach przez przyimek się wyraża np. wielki w łaskach, bogaty w pieniądzu.

Imię, które w stosunku swoim Dopełniacza bliżej inne imię określa — nomen rectum — nie ulega zmianie, — zaś nomen regens — określone przez inne imię ulega zmianie w samogłoskach. Imię Nominat. kładzie się jakby w Genit.; imię Genit. kładzie się w Nominat. Tak: synowie Izraela tłumaczy się: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, kiedy „synowie“ zresztą tłumaczy się przez: **בָּנִים**. Tego przyczyna leży w regule akcentuacji — cofania się albo zbliżania akcentu we wyrazie w ścisłym powiązaniu imion od siebie zależnych. Połączenie to nazywamy: *conjunctio status absoluti cum statu constructo*. — Imię Nominat. stoi in st. estr.

4. Celownik-Dativus wyraża się przez znak Celownika — nota Dativi **ל**, który się dodaje do imienia na jego początku; np.: **לְדָוִד** Dawidowi.

5. Dawnych zakończeń przypadkowych śladem z czasów, kiedy język był żyjącym, jest zakończenie **ה**, tak zwane he locativum (miejscowości), a służy do wyrażenia kierunku „dokąd.“ — Dodaje się ono na końcu wyrazu, a jest bez akcentu; dla tego na poprzednie samogłoski żadnego wpływu nie wywiera np.: **יָמָה** ku morzu. Tylko imiona segolata mają wokalizacją pierwotnej formy: **אֶרֶץ** ku ziemi, (**אֶרֶץ**).

Tego **ה** używa się także na oznaczenie czasu: **עַתָּה** teraz (**עַתָּה** czas), — często i na wyrażenie Biernika.

6. Staremi zakończeniami mało używanymi są:

י zakończenie Dopełniacza

י zakończenie Mianownika. — Znaczenie przypadku zupełnie tu jednak zginęło. Są one arhaistycznymi formami imion.

י oznacza często stat. estr., a używa się w niektórych partykułach, które są właściwie imionami w stat. estr. **וּלְתִי** oprócz (**וּלְתִי** oddalenie), **מִנִּי** od.

י rzadko zachodzi. W prozie zachodzi tylko w Pentateuchu w mowie uroczystej.

§ 59. O konstrukcyi imion w stat. estr.

1. W liczbie pojed. rodz. męz. zmniejszają się zwykle samogłoski imienia np.: słowo **דָּוִד** **דָּבִר** **דָּבָר** (w stat. absol.).

2. W liczb. poj. rodzaju żeńsk. zakończenie **ה** przechodzi w **ת** np.: **גְּבוּרַת אֲרִי** siła lwa (**גְּבוּרָה** w stat. absol.). W l. poj. rodz. żeń. zakończenie **ת** przechodzi w **ת** np.: **מִגְעֶרֶת יְהוָה** przekleństwo Boże (**מִגְעֶרֶת** w stat. absol.).

3. Zakończenie **ה** przechodzi w **ה**, **י** w **י** np.: **רֹעֵה אֵב** pasterz ojca (**רֹעֵה** w stat. absol.).

4. Zakończenie licz. mnog. i podwójnej **ים** i **ים** przechodzi w **י** np.: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** synowie Izraela (**בָּנִים** w stat. absol.).

§ 60. O liczbach.

1. Liczb mają imiona w hebr. trzy: pojedynczą, podwójną (Dualis) i mnogą.

2. Liczbę mnogą oznacza w imionach rodzaju męskiego zakończenie **ים** rzadko **ם** dodane do imienia w licz. poj. np.: **מֶלֶךְ** król w licz. mn. **מְלָכִים**. Imiona kończące się na **י** mają w licz. mn. zakończenie **יים**, które się ściąga nie-

rzadko w ים np.: כְּלִי naczynie, — w licz. mn. כְּלִיִּים. Imiona zakończone na ה tracą to swoje zakończenie przed końcówką ים np.: רֹעֵה pastérz, w licz. mn. רֹעִים.

3. W imionach rodz. żeńsk. oznacza liczbę mnogą zakończenie וְ, które wstępuje w miejsce zakończeń licz. poj. הַ תַּ תְּ. Gdzie zaś ich nie ma w licz. poj., tam się dodaje וְ bez wszystkiego do imienia w licz. poj. np.: קֵץ koniec, w licz. mn. יוֹנְקוֹת niemowlę, — licz. mn. יוֹנְקוֹת.

Imiona kończące się w licz. poj. na ית — mają w licz. mn. końcówkę יוֹת, kończące się na וְ mają w licz. mn. יוֹת np. בִּירְנִית twierdza, w licz. mn. בִּירְנוֹת, כֶּסֶם suknia, w licz. mn. כֶּסֶּם.

4. Dla tego że w licz. mn. imię o jedną zgłoskę się powiększa, zachodzą w niem zmiany co do samogłosek, które wykazuje bliżej § 64.

5. Imiona dwóch rodzajów mają w licz. mn. często zakończenie obu rodzajów np.: נֶפֶשׁ dusza, brzmi w licz. mn. נֶפְשִׁים i נֶפְשוֹת. Ale i wiele imion jednego rodzaju ma w licz. mn. podwójne zakończenie.

6. Wiele imion rodzaju męskiego ma w licz. mnog. zakończenie rodzaju żeń. i odwrotnie.

7. Ścisłe zakończenie rodzaju w licz. mnog. mają tylko przymiotniki, inieśłowy i imiona rzeczowne mające jeden pierwiastek na oba rodzaje np.: בָּנִים i בָּנוֹת synowie, córki.

8. W konstrukcyi stat. cstr. przybiera zakończenie licz. mnog. imię w mianowniku stojące, — czasem oba imiona, — a czasem i imię stojące w dopełniaczu.

9. Często nie dodaje się zakończenia licz. mn. do imienia, lecz pisze się dwa razy imię w licz. pojed., a to szczególnie dla nadania imieniowi znaczenia przysłówkowego: יוֹם יוֹם in dies.

10. Ażeby wyrazić imię zbiorowe, które zachodzi tylko w licz. poj., w pojedynczych jednostkach, używa się liczby mnogiej tegoż imienia zbiorowego np.: כֶּסֶף srebro, licz. mn. כֶּסֶפִּים srebrne pieniądze.

11. Liczby mnogiej używa się także na oznaczenie ogólnego pojęcia: miejsca czasu, usposobienia, potęgi itd. np.: שָׁמַיִם niebo, בָּמוֹת wysokość, פָּנִים twarz (okolica twarzy.)

12. Liczbę podwójną, Dualis, wyraża Hebrajczyk przez zakończenie ים, które się dodaje do imienia w licz. poj. — W imionach rodzaju żeńskiego wstępuje w miejsce הַ zakończenie תִּים, w miejsce zakończenia תַּ zakończenie תִּים.

Zakończenie to jest bardzo ciężkie, dla tego skracają się przed niem w imieniu samogłoski bardziej, jak przed innem zakończeniem.

13. Liczby podwójnej, (Dualis), używa się na wyrażenie takich przedmiotów, które z natury albo sztucznie złożyły się w parę np.: יָדַי obie ręce, יוֹמַי biduum.

Uwaga מַי woda, שָׁמַיִם niebo, nie są wyrażone w liczbie podwójnej, lecz licz. mn., a pochodzą od starych form מַי (§ 66.) i שָׁמַי.

§ 61. O rodzajach.

1. Jak wszystkie języki semickie, ma i język hebrajski dwa rodzaje: męski i żeński.

2. Rodzaj męski jako ważniejszy nie ma osobnego zakończenia.

3. Zakończeniem pierwotnym imion rodzaju żeńskiego jest ת, jak 2 os. li. poj. rodz. żeń. konjug. Kal. Z tego wyrobiło się w imionach, które nie stały w konstrukcyi stat. estr., przez przyłączenie ה, albo przez skrócenie ת bez akcentu. — ת zachodzi tylko w konstrukcyi stat. estr. i przed zaimkami przyrostkowymi. Końcówkami więc rodz. żeń. są: ה z akcentem, ת bez akcentu, ת po spółgłoskach gardłowych i w konstr. stat. estr.; ת w imionach, które w rodz. męzk. kończą się na samogłoskę: גדול, גדולה wielki itd.

4. Nie wszystkie przecież imiona rodzaju żeńskiego mają zakończenie rodzajowe. Nie mają go:

- a. imiona rodzaju żeńskiego ze znaczenia: אם matka, רחל owca;
- b. feminina unysłowe: ארץ ziemia, עיר miasto;
- c. imiona krajów i miast, sił niewidomych (נפש dusza, רוח duch, wiatr, אש ogień), członków ciała, sukien, narzędzi, kamieni, roślin: יד ręka, רגל noga.

§ 62. O zaimkach przyrostkowych imiennych — Suffixa nominis.

1. Zaimki przyrostkowe imiennue — suffixa nominalia — zastępują miejsce zaimków dzierzawczych. Są to zaimki osobiste, które w skróceniu przyczepiają się do imienia: w liczbie pojed. zaimki liczby pojed. — suffixa singularia, — w liczbie mnogiej zaimki przyrostkowe liczby mnog. — suffixa pluralia.

Zaimki przyrostkowe w licz. mnog. (Suffixa pluralia) są właściwie zaimkami przyrostkowymi liczby pojedynczej. Przyczepia się do ostatnich tylko na początku zakończenia imienia liczby mnogiej w stat. estr. י, które się łączy także ze zakończeniem imion rodz. żeń. וְהָאִתִּיכֶם siostry wasze.

Zaimki te przyrostkowe są:

a. dla imion w liczbie pojedynczej — Suffixa singularia.

L. pojedyncza.	3. r. m. הוּ, וּ, הוּ — ; הוּ, הָ jego	L. mnoga.	3. męz. הֵם, ׀, ׀ poet. ׀, ׀ ich
	r. ż. הִי, הִי, הִי jój		żeń. הִי, הִי, הִי
	2. r. m. הָ, הָ, הָ w pauzie, twój		2. męz. כָּם, כָּם wasz
	r. ż. הָ, הָ twoja		żeń. כָּן, כָּן
L. 1. wspólny י	mój.		1. wsp. נוּ, נוּ nasz

b. dla imion w liczbie mnogiej — Suffixa pluralia.

L. pojedyncza.	3. r. m. יוּ poet. יְהוּ — swoi	L. mnoga.	3. męz. יָהֶם, יָהֶם poet. יָהֶם, יָהֶם } ich
	r. ż. יָהֶם swoje		żeń. יָהֶם, יָהֶם
	2. r. m. יָהֶם twoi		2. męz. יָכֶם, יָכֶם } wasi
	r. ż. יָהֶם twoje		żeń. יָכֶם, יָכֶם
L. 1. wsp. י	moi.		1. wsp. נוּ, נוּ nasi.

2. Imiona kończące się na samogłoskę przybierają zaimki przyrostkowe bez samogłoski łącznej; zaś kończące się na spółgłoskę przybierają je ze samogłoską łączną. — Zaimki przyrostkowe zaczynające się od ה przyczepiają się do imienia bez samogłoski łącznej. Tylko w pauzie dodaje się jako samogłoska łączna segol.

3. W imionach rodzaju żeńskiego kończących się na ה zmienia się to ה w ת przed ciężkimi zaimkami כם i כן, zaś przed innymi zaimkami w ת.

4. W imionach kończących się na ה wypada to ה przed zaimkami.

§ 63. Ogólne reguły co do zmiany samogłosek w imionach w konstrukcyi stat. cstr. i kiedy się je przedłuża o nowe zgłoski.

1. Samogłoski w imieniu zmieniają się, kiedy:

a. imię stawia w konstrukcyi stat. cstr.,

b. kiedy się imię przedłuża o nowe zgłoski w liczbie mnogiej i przybiera zaimek przyrostkowy.

2. Przyczyną tych zmian jest zmiana akcentu w wyrazie, który w skutek nowych przyrostków ku końcowi się cofa, (bo zgłoska akcent mająca długą ma samogłoskę), i cofa się, kiedy dwa imiona w jedno pojęcie ściśle się łączą, jak się to dzieje w konstrukcyi stat. cstr. Tak tedy:

a. akcent posuwa się o jedno miejsce, kiedy do imienia wyrażonego w liczbie pojedynczej i podwójnej przyczepia się zaimek przyrostkowy, a w ogóle kiedy się przyczepia lekki zaimek przyrostkowy (וּ, יָהּ, יָהּ, יִי, יִי, יִי, יִי) np.: דְּבָרִי *moje słowo* (דְּבָרִי):

b. akcent posuwa się o dwa miejsca, kiedy zaimek przyrostkowy przyczepia się do imienia w licz. mnog. stat. cstr. i w ogóle przed ciężkimi zaimkami przyrostkowymi (יָהּ, יָהּ) np.: דְּבָרֵיכֶם *słowa wasze*.

3. Kiedy się do imienia przyczepia zaimek ה, zmienia się w niem tylko pierwsza samogłoska; kiedy się zaś przyczepia zaimki כם, כן, הם, הן, skraca się obok tego druga samogłoska np.: דְּבָרֶךָ, דְּבָרֶכֶם; — to samo zachodzi i w konstrukcyi imienia stat. cstr. l. pojed. np.: דְּבָרִי od דְּבָרִי.

4. Zmiana samogłosek w imionach rodz. żeń. nie jest tak wyraźna i wielka, bo ta się już dopełnia, kiedy imienia rodzaj się zmienia z męskiego na żeński.

5. Samogłoski w imieniu zmieniają się tylko w dwóch ostatnich zgłoskach, zaś w trzeciej od końca bardzo rzadko.

6. Pomiędzy zmianą samogłosek w imieniu a słowic ta zachodzi różnica, że w słowie z dwóch zmianie ulegających samogłosek, kiedy się przyczepia nowa zgłoska do słowa, ustępuje zwykle druga samogłoska, w imieniu zaś pierwsza np. קָטְלָה, קָטְלָה; — דְּבָרִים, דְּבָרִי.

§ 64. Wzory odmian dopełniających się na imionach rodz. męzk.

Dla ułatwienia poglądu na odmiany samogłosek w imieniu, dzielimy wszystkie imiona rodzaju męskiego pod względem odmiany ich samogłosek na dziewięć klas i zestawiamy tutaj wszystkie odmiany podług następujących wzorów.

I. Klasa:

Imiona ze samogłoskami, których skrócić i zmienić nie można.

Samogłoski się tu nie zmieniają:

L. pojed. st. abs.	סוּם <i>koń</i>	L. mnoga	סוּמִים
st. cstr.	סוּם		סוּמִי
z zaim. przyr. lek.	סוּמִי		סוּמִי <i>moje konie</i>
z zaim. przyr. cięż.	סוּמֶכָם		סוּמֶיכֶם <i>wasze konie</i>

Podobnemi są: קוֹל *głos*, לְבוּשׁ *suknia*, זְרוּעַ *ramię*, גֵּר *obcy* (גֵּיר), צְדִיק *sprawiedliwy*.

II. Klasa:

Imiona z kamez zmiennem w ostatniej zgłosce, a ze samogłoską niezmienną w przedostatniej zgłosce, jeżeli to imię nie jest jednozgłoskowem.

Tu w stat. cstr. l. poj. kamez (ִ) zmienia się w patach (ְ)

w stat. cstr. l. mn. i przy zaimku przyrostk. ciężk. licz. mn. kamez (ִ) zmienia się w szwa (:)

Licz. p. st. abs.	דָּם <i>krw</i>	כּוֹכַב <i>gwiazda</i>	מִדְבָּר <i>pustynia</i>
st. cstr.	דָּם	כּוֹכַב	מִדְבָּר
z zaim. przyr. lek.	דָּמִי	כּוֹכְבִי	מִדְבָּרִי
z zaim. przyr. cięż.	דָּמֶכָם	כּוֹכְכֶם	מִדְבָּרְכֶם
Licz. m. st. abs.	דָּמִים	כּוֹכָבִים	מִדְבָּרִים
st. cstr.	דָּמִי	כּוֹכְבִי	מִדְבָּרִי
z zaim. przyr. lek.	דָּמִי	כּוֹכְבִי	מִדְבָּרִי
z zaim. przyr. cięż.	דָּמֶיכֶם	כּוֹכְבֶיכֶם	מִדְבָּרֶיכֶם

III. Klasa:

Imiona, których ostatnia zgłoska ma niezmienną samogłoskę, przedostatnia zaś ma kamez, albo zere.

Tu we wszystkich przypadkach przedostatnia staje się zgłoską szwata:

L. poj. st. abs.	פָּקִיד <i>dozorca</i>	גָּדוֹל <i>wielki</i>
st. cstr.	פָּקִיד	גָּדוֹל
z zaim. przyr. lek.	פָּקִידִי	גָּדוֹלִי
z zaim. przyr. cięż.	פָּקִידְכֶם	גָּדוֹלְכֶם
L. poj. st. abs.	פָּקִידִים	גָּדוֹלִים
st. cstr.	פָּקִידִי	גָּדוֹלִי
z zaim. przyr. lek.	פָּקִידִי	גָּדוֹלִי
z zaim. przyr. cięż.	פָּקִידֶיכֶם	גָּדוֹלֶיכֶם

IV. Klasa:

Imiona, których obie zgłoski mają kamez.

Tu: 1) w stat. abs. l. mn. i przed lekkimi zaimkami przyrostk. licz. pojed. i mnog. (ִ)(ִ) zmienia się w (ִ)(ִ)

2) w stat. estr. licz. pojed. i przed ciężkimi zaimkami przyrostk. (τ) (τ) zmienia się w (·)(·)

3) w stat. estr. licz. mnog. i przed ciężkimi zaimkami przyrostk. (τ)(τ) zmienia się w (·)(·)

Licz. pojed. st. abs.	דָּבָר <i>słowo</i>	Licz. mn. st. abs.	דְּבָרִים
st. estr.	דְּבַר	st. estr.	דְּבָרִי
z zaim. przyr. lek.	דְּבָרִי	z zaim. przyr. lek.	דְּבָרִי
z zaim. przyr. cięż.	דְּבָרְכֶם	z zaim. przyr. cięż.	דְּבָרֵיכֶם

V. Klasa.

Imiona, których ostatnia zgłoska ma zere, przedostatnia ma kamez.

Tu: 1) w stat. absol. licz. mn. i przed lekkimi zaimkami przyr. l. poj. zmienia się (·) (τ) w (·) (·)

2) w stat. estr. licz. pojed. i przed ciężkimi zaimkami przyr. l. poj. zmienia się () (τ) w (·) (·)

3) w stat. estr. licz. mn. i przed ciężkimi zaimkami przyr. l. mn. zmienia się (·) (τ) w (·) (·)

Licz. pojed. st. abs.	זָקֵן <i>starzec</i>	חָצֹן <i>przedsionek</i>
st. estr.	זָקֵן	חָצֹן
z zaim. przyr. lek.	זָקֵנִי	חָצֹנִי
z zaim. przyr. cięż.	זָקֵנְכֶם	חָצֹנְכֶם
Licz. mnog. st. abs.	זָקֵנִים	חָצֹנִים
st. estr.	זָקֵנִי	חָצֹנִי
z zaim. przyr. lek.	זָקֵנִי	חָצֹנִי
z zaim. przyr. cięż.	זָקֵנְכֶם	חָצֹנְכֶם

VI. Klasa.

Imiona segolata.

1. Przy zmianie samogłosek w tych imionach uważa się na dźwięk pierwotny imienia, czy było nim A, czy E, czy I. — Dźwięk A pokazuje się, kiedy się dodaje do imienia zaimek przyrostkowy, zaś dźwięki E i I pokazują się bez wszystkiego. — Uważa się także na spółgłoski gardłowe i ich właściwości co do samogłosek.

2. W ogóle zaś: 1) st. estr. l. poj. brzmi jak st. absol. licz. pojed.

2) w st. absol. licz. mn. i w imieniu z lekkimi zaimk. przyrostk. licz. mn. jest wokalizacya: (τ) (·); tylko, jeżeli przedostatnia zgłoska ma O dźwięk, jest wokalizacya: (τ) (·).

Oprócz tego: 1) w segolatach bez gardłowych spółgłosek:

a) jeżeli przedostatnia zgłoska miała pierwotnie A dźwięk, ma monosyllabum, w które obie zgłoski przechodzą, patach.

b) jeżeli przedostatnia miała pierwotnie E dźwięk, ma monosyllabum, w które obie zgłoski przechodzą, szwa.

c) jeżeli przedostatnia miała pierwotnie O dźwięk, ma monosyllabum, w które obie zgłoski przechodzą, kamez chatuf.

Przykłady:

na przyp. a. L. poj. st. abs.	מֶלֶךְ <i>król</i>	na prz. b. שְׁבַט <i>laska</i>	na prz. c. קֹדֶשׁ <i>świętość</i>
st. estr.	מֶלֶךְ	שְׁבַט	קֹדֶשׁ
ze zaim. przyr. lek.	מֶלְכִי	שְׁבָטִי	קֹדֶשִׁי
ze za. przyr. cięż.	מַלְכֶם	שְׁבָטְכֶם	קֹדֶשְׁכֶם
L. mn. st. abs.	מַלְכִים	שְׁבָטִים	קֹדֶשִׁים
st. estr.	מֶלְכִי	שְׁבָטִי	קֹדֶשִׁי
ze zaim. przyr. lek.	מֶלְכִי	שְׁבָטִי	קֹדֶשִׁי
ze za. przyr. cięż.	מַלְכֵיכֶם	שְׁבָטֵיכֶם	קֹדֶשֵׁיכֶם

2) W segolatach z gardłowemi spółgłoskami:

a) w imionach, w których przedostatnia zgłoska miała pierwotnie A dźwięk. spółgłoski w monosyllabum mają punktacyą (˙) (˙),

b) w których przedostatnia zgłoska miała E dźwięk — spółgłoski w monosyllabum mają punktacyą (˙˙) (˙˙),

c) w których przedostatnia miała O dźwięk, spółgłoski w monosyllabum mają dwa kamecz - chatuf (˙˙˙) (˙˙˙)

przyp. a. L. poj. st. abs.	נֶעַל <i>trzewik</i>	prz. b. נֶצַח <i>wieczność</i>	prz. c. פֶּעַל <i>czyn.</i>
st. estr.	נֶעַל	נֶצַח	פֶּעַל
ze zaim. przyr. lek.	נֶעְלִי	נֶצְחִי	פֶּעְלִי
ze za. przyr. cięż.	נֶעַלְכֶם	נֶצַחְכֶם	פֶּעַלְכֶם
L. mn. st. abs.	נֶעַלִים	נֶצַחִים	פֶּעַלִים
st. estr.	נֶעְלִי	נֶצְחִי	פֶּעְלִי
ze za. przyr. lek.	נֶעְלִי	נֶצְחִי	פֶּעְלִי
ze za. przyr. cięż.	נֶעַלְיֶכֶם	נֶצַחְיֶכֶם	פֶּעַלְיֶכֶם

3) Imiona pochodzące od słów עָי i עָי we wszystkich przypadkach stają się monosyllabami, a w nich י spoczywa w cholem, י w zere.

Licz. poj. stat. abs.	מֹות <i>śmierć</i>	לִיל <i>noc.</i>
st. estr.	מֹות	לִיל
ze zaim. przyr. lek.	מֹותִי	לִילִי
Licz. mn. stat. abs.	מֹותִים	לִילִים
st. estr.	מֹותִי	לִילִי
ze za. przyr. lek.	מֹותִי	לִילִי
ze za. przyr. cięż.	מֹותֵיכֶם	לִילֵיכֶם

4) W imionach לִי ulegają samogłoski tym samym zmianom, którym ulegają samogłoski innych imion, tylko końcowe י uważa się wszędzie spółgłoską. Uważać i tu trzeba na dźwięk pierwotny imienia, czy jest nim A, czy E, czyli też O, mianowicie w pauzie.

L. poj. st. abs.	בָּלִי <i>naczymie.</i> — (E dźwięk)	L. mn. st. abs.	בָּלִים
st. estr.	בָּלִי	st. estr.	בָּלִי
ze zai. przyr. lek.	בָּלִי	ze zai. przyr. lek.	בָּלִי
ze za. przyr. cięż.	בָּלֵיכֶם	ze za. przyr. cięż.	בָּלֵיכֶם

VII. Klasa:

Imiona jednozgłoskowe ze samogłoską zere, — i więcejzgłoskowe ze samogłoską zere w ostatniej zgłosce.

a) W imionach jednozgłoskowych: w stat. cstr. l. poj. i abs. licz. mn. zostaje zere, zresztą skraca się w szwa.

Licz. poj. st. abs.	שם <i>imię</i>	עץ <i>drzewo.</i>
st. cstr.	שם	עץ
ze za. przyr. lek.	שמי	עצי
ze za. przyr. cięż.	שמכם	עצכם
L. mn. st. abs.	שמות	עצים
st. cstr.	שמותי	עצי
ze za. przyr. lek.	שמותי	עצי
ze za. przyr. cięż.	שמותיכם	עציכם

b) Imiona więcejzgłoskowe: w stat. cstr. licz. poj. mają brzmienie jak w stat. abs.: zresztą zere skraca się w szwa.

Licz. poj. st. abs.	איב <i>nieprzyjaciel</i>	כהן <i>kapłan</i>
st. cstr.	איב	כהן
ze za. przyr. lek.	איבי	כהני
ze za. przyr. cięż.	איבכם	כהנכם
Licz. mn. st. abs.	איבים	כהנים
st. cstr.	איבי	כהני
ze za. przyr. lek.	איבי	כהני
ze za. przyr. cięż.	איביכם	כהניכם

VIII. Klasa:

Imiona podwójonego źródłosłowu — עץ. I tu uważać trzeba na pierwotny dźwięk imienia.

W stat. cstr. licz. poj. zmienia się kamez w patach, cholem w kamez chatuf, zere zostaje niezmienione i to we wszystkich odmianach; — gdzie przecież być może, jeszcze się skraca.

Licz. poj. st. abs.	אף <i>nos (A dźwięk)</i>	שן <i>zab. (E dżw.)</i>	חך <i>prawo (O dżw.)</i>
st. cstr.	אף	שן	חך
ze za. przyr. lek.	אפי	שני	חפי
ze za. przyr. cięż.	אפכם	שנכם	חפכם
Licz. mn. st. abs.	אפים	שנים	חפים
st. cstr.	אפי	שני	חפי
ze za. przyr. lek.	אפי	שני	חפי
ze za. przyr. cięż.	אפכם	שניכם	חפכם

IX. Klasa:

Imiona כלה, ze zakończeniem ה.

Te imiona mają w stat. cstr. licz. poj. zamiast segol przed ה zere — w innych wszystkich przypadkach wypada ה.

4. Co do odmian samogłosek w wyrazie, kiedy się go powiększa o zgłoskę, albo stawia w konstrukcyi stat. cstr., wszystkie imiona możemy podzielić na 4 klasy, a właściwie trzy, bo pierwsza obejmując imiona z niezmienną samogłoską, pod względem samogłosek żadnych nie przedstawia odmian.

Ogólna tu do wszystkich imion rodz. żeńsk. stósuje się reguła, że zaimki przyrostkowe ciężkie i lekkie przyczepiają się do imienia we formie stat. cstr., a więc co do punktacyi mniej tu jest różnic, jak w imionach rodz. męzk.

I. Klasa.

Imiona z niezmienną samogłoską:

Licz. poj. st. abs.	סוּסָה	Licz. mnoga	סוּסוֹת
st. cstr.	סוּסָה		סוּסוֹת
ze zaim. przyr. lek.	סוּסָתִי		סוּסוֹתִי
ze zai. przyr. cięż.	סוּסָתְכֶם		סוּסוֹתֵיכֶם

II. Klasa.

Imiona mające kamez albo zere przed zakończeniem הָ.

Kamez przedostatnie skraca się wszędzie w szwa, z wyjątkiem w st. absol. licz. mn., gdzie zostaje; — kamez ostatnie skraca się w stat. cstr. licz. poj. i przed zaimkami przyrostk. ciężkimi w patach.

To samo dzieje się i ze zere: albo zostaje, albo się skraca w szwa w tych przypadkach, w których kamez zostaje albo się skraca.

Licz. pojed. st. abs.	קָצָה <i>koniec.</i>	שָׁנָה <i>sen</i>
st. cstr.	קָצָה	שָׁנָה
ze zaim. przyr. lek.	קָצָתִי	שָׁנָתִי
ze zai. przyr. cięż.	קָצָתְכֶם	שָׁנָתְכֶם
Licz. mnog. st. abs.	קָצוֹת	שָׁנוֹת
st. cstr.	קָצוֹת	שָׁנוֹת
ze zaim. przyr. lek.	קָצוֹתִי	שָׁנוֹתִי
ze zai. przyr. cięż.	קָצוֹתֵיכֶם	שָׁנוֹתֵיכֶם

Jeżeli przedostatnia zgłoska zaczyna się od szwa (jak צָדָה), wtenczas to szwa w odmianie zmienia się w chirek, kiedy inne szwa po niém następuje.

III. Klasa.

Imiona segolata. — Wokalizacya ich w zmianach jest ta sama, jaka jest w segolatach rodz. męz. — Uważa się także na dźwięk pierwotny imion. — Tylko w stat. absol. licz. mn. we wszystkich przypadkach jest wokalizacya (י) (י).

Licz. poj. st. abs.	חֲבֵשָׁה <i>jaśnie. A.</i>	חֲרָבָה <i>hańba. E.</i>	חֲרָבָה <i>spustoszenie. O.</i>
st. const.	חֲבֵשָׁה	חֲרָבָה	חֲרָבָה
ze za. przyr. lek.	חֲבֵשָׁתִי	חֲרָבָתִי	חֲרָבָתִי
ze za. przyr. cięż.	חֲבֵשָׁתְכֶם	חֲרָבָתְכֶם	חֲרָבָתְכֶם
Licz. mn. st. abs.	חֲבֵשׁוֹת	חֲרָבוֹת	חֲרָבוֹת
st. con.	חֲבֵשׁוֹת	חֲרָבוֹת	חֲרָבוֹת
ze za. przyr. lek.	חֲבֵשׁוֹתִי	חֲרָבוֹתִי	חֲרָבוֹתִי
ze za. przyr. cięż.	חֲבֵשׁוֹתֵיכֶם	חֲרָבוֹתֵיכֶם	חֲרָבוֹתֵיכֶם

IV. Klasa.

Imiona segolata z końcówką ת. Odmieniają się one jak segolata rodz. mez., tylko cholem poprzedzające to zakończenie w licz. poj., gdzie potrzeba, znużenia się w kamez chatuf, w licz. mn. w szwa.

Licz. poj. st. abs.	אָגֶרֶת <i>list</i>	מִשְׁכָּרֶת <i>nagroda.</i>
st. cstr.	אָגֶרֶת	מִשְׁכָּרֶת
ze za. przyr. lek.	אָגֶרֶתִי	מִשְׁכָּרֶתִי
ze zai. przyr. cięż.	אָגֶרֶתְכֶם	מִשְׁכָּרֶתְכֶם
Licz. mn. st. abs.	אָגֶרֶת	מִשְׁכָּרוֹת
st. cstr.	אָגֶרֶת	מִשְׁכָּרוֹת
ze zai. przyr. lek.	אָגֶרֶתִי	מִשְׁכָּרוֹתִי
ze za. przyr. cięż.	אָגֶרֶתְכֶם	מִשְׁכָּרוֹתְכֶם

§ 66. Imiona nieregularne i niepewne co do pochodzenia swego.

אָב *ojciec.* Co do odmiany gramatycznej tak się uważa, jak gdyby pochodziło od słowa לֵא — jak gdyby stało zamiast אָבָה. — Jest ono pewno pierwotne (§ 54,6.); — אָבָה jest równobrzniące z אָב *wydać, płodzić.* — (Wyraża ono także jak אָם *piérwsze głosy ust dziecka belkocącego: πᾶπας, pappā).* W licz. poj. st. constr. ma brzmienie אָבִי — ze zaim. przyr. אָבִי, אָבִיו — אָבִידָא. — אָבִיכֶם; (licz. mn. st. abs. אָבוֹת, st. cstr. אָבוֹת).

אָח *brat.* Pochodzenie tego wyrazu jest niejasne; — odmiana jego samogłosek dzieje się wedle analogii imion לֵא i עֵל. — W licz. poj. st. cstr. אָחִי; — ze zaim. przyr. lek. אָחִי, — אָחִידָא, ze zaim. przyr. cięż. אָחִיכֶם, w licz. mn. st. abs. אָחִים (עֵל), w st. cstr. אָחִי, ze zaim. przyr. lek. אָחִי, ze za. przyr. cięż. אָחִיכֶם, ze zaim. przyr. 3 osoby אָחִיו zamiast אָחִיו. — (§ 54,6).

חָם *teść.* Co do odmiany podług analogii חָמָה — piérwiastka skróconego, — ze zaim. przyr. חָמִידָא.

אָחֹת *siostra* zamiast אָחֹת, pochodzi od mez. אָחו — starego stat. cstr. od אָח (zamiast אָחִי). — W liczb. poj. st. cstr. brzmi אָחֹת, ze zaim. przyr. lek. אָחֹתִי. — W liczb. mn. tylko ze zaim. przyr. אָחֹתִי (od zagubionego w licz. poj. אָחִי, a to od rodz. mez. אָחִי) i אָחֹתִי (od zagubionego אָחָה w licz. pojed.)

אָם *matka* — prawdopodobnie tak pierwotne jak אָב — odmienia się, jak gdyby pochodziło od אָמָה (עֵל). W liczb. poj. st. cstr. brzmi אָם, ze zaim. przyr. lek. אָמִי; — w licz. mn. אָמוֹת.

בֵּן *syn,* zamiast בֵּנָה, — rozciągnięte z בֵּן, właściwie בֵּן albo בֵּנָה od בִּנָּה *budować.* W licz. poj. st. cstr. brzmi בֵּן, rzadziej בֵּנִי, ze za. przyr. בֵּנוּ, בֵּנִי; — w licz. mn. st. abs. בָּנִים, st. cstr. בָּנִי, — ze za. przyr. בָּנִיו, בָּנִיכֶם.

בַּת *córka,* ściągnięte z בָּתָה, rodz. żeń. od בֵּן. — W licz. poj. ze za. przyr. brzmi בָּתָה : w licz. mn. בָּנוֹת, st. cstr. בָּנוֹת (analog. z בָּנִים).

בֵּית *dom,* pochodzi od בּוּא podług Geseniusza, gdyż ת i כ często w hebrajskim jako stwardłe א się uważa; — podług Böttchera pochodzi od בֵּיתָה. Może też jest zmiękczone, jak אֵישׁ z אִישׁ — z בָּתָה, בָּתָה od בִּנָּה *budować.* —

W licz. mn. brzmi **בָּתִּים** (o), a z kądby pochodziło, nie ma śladu w całym semi-ckim narzeczu. — W **בָּתִּים** — dagesz mocne w **ת** jest dyakrytyczne. Ma ono odróżnić **בָּתִּים** domy od **בָּוִתִּים** nocujący. W st. constr. licz. poj. brzmi **בֵּית**, ze za. przyr. **בֵּיתוֹ, בֵּיתָהּ**.

אָמָה służąca, — **ה** podług Geseniusza jest tu wtrącone jak w syryjskim. — W licz. poj. st. estr. brzmi **אָמָה**, ze za. przyr. **אָמָהּ**. — W licz. mn. st. abs. **אָמָהוֹת** (**ה** wtrącone jak w chaldejskim **אֲבָחָן** ojcowie), w st. estr. **אָמָהוֹת**. **אִישׁ** człowiek; zmiękczone z formy pierwiastkowej **אִנֵּשׁ** albo **אִנֵּשׁ**. Spółgłoski bowiem słabsze na końcu zgłoski przechodzą w samogłoskę, w niej się miękcza, a nadto **י** i **ן** zmieniają się często między sobą. W licz. poj. ze za. przyr. brzmi **אִישׁוֹ, אִישָׁהּ**. — W licz. mn. **אִנְשִׁים** rzadko **אִישִׁים**, st. estr. **אִנְשֵׁי**. **אִשָּׁה** kobieta. Dag. mocne w **שׁ** pochodził z assimilacji **ן** w źródłosłowu — zamiast **אִנְשָׁה** rodz. żeń. od **אִישׁ** — ze za. przyr. **אִשָּׁתוֹ**. — W licz. mn. **נָשִׁים**, skrócone z **אִנְשִׁים**, st. estr. **נָשֵׁי**. — W licz. mn. st. abs. **אִשׁוֹת** zachodzi tylko raz: Ezech., 23, 44.

יוֹם dzień — od źródłosłowu **יָם**; — Licz. podw. **יּוֹמִים**. — Licz. mn. **יָמִים**, st. estr. **יָמֵי**.

עִיר miasto — od źródłosłowu **עוּר**: — pierwotnie było **עִיר** i **עַר** (to — jest jakby ściągnięciem **י**). W licz. mn. st. abs. brzmi **עָרִים**, st. estr. **עָרֵי**.

רֶאשׁ głowa — zamiast **רִאשׁ**, licz. mn. **רִאשִׁים** (zamiast **רִאשִׁים**), — ze za. przyr. **רִאשֵׁינוּ**.

מַיִם woda — od nieużywanego źródłosłowu **מֹא** „rozpływać“, ztąd **מֹו** i **מֵי**, — Zakonczenie źródłosłowu **י** z dodatkiem **ם** stopniało i znów w **יָם** rozpłynęło. — St. estr. **מֵי** i **מֵימֵי**; — ze za. przyr. **מֵימֹו, מֵימֵי**.

§ 67. Liczebniki.

I. Co do liczebników *głównych* nadmienić trzeba, że:

1. Liczby od 2—10 są w hebrajskim rzeczownikami z pojęciami abstraktywnymi: trójka, czwórka, (trias); — liczba **אֶחָד** „jedno“ ma konstrukcyą przymiotnika. Hebrajczyk mówi tedy: *piątka koni*.

Od 3—10 ma każda liczba rodzaj męzki i żeński w różnym znaczeniu, ale tak rozdzielone, że liczebnik rodz. męzk. łączy się z imieniem liczonem rodz. żeń. i odwrotnie. — Liczba 2 ma także dwa rodzaje, ale te stosują się pod względem rodzaju do liczonego przedmiotu.

2. Liczby od 11—19 tak się tworzą, że jednostki kładą się przed liczbę 10: **עֶשֶׂר** bez spójnika.

3. Na oznaczenie 20 używa się liczby 10 w licz. mnog.; — dziesiątki 30—90 oznaczają się liczbą mnogą odpowiednich jednostek, nie mają stat. estr. i są na oba rodzaje.

4. 100 znaczy **מֵאוֹת**; 200 Dual. od **מֵאוֹת**, **מֵאוֹתַיִם** (zamiast **מֵאוֹתִים**; — setki od 300—900 wyrażają się przez jednostki odpowiednie rodz. męz. w połączeniu z liczbą **מֵאוֹת**, w licz. mnog. **מֵאוֹת**.

5. 1000 tłumaczy się אֶלֶף, — 2000 Dual. od אֶלֶף — אֲלָפִים; inne licz. wyrażają się przez jednostki w rodz. męzk. w połączeniu z אֶלֶף w licz. mnog. אֲלָפִים.

6. 10.000 znaczy רבבות (רַבְבָּה); — 20000 רבתיים.

st. abs. rodz. męz. st. cstr.; abs. rodz. żeń. st. cstr.

1. אֶחָד	אֶחָד	אֶחָת	—
2. שְׁנַיִם	שְׁנֵי	שְׁתֵּי*)	שְׁתֵּי
3. שְׁלֹשָׁה	שְׁלוּשָׁה	שְׁלוֹשׁ	שְׁלוֹשׁ
4. אַרְבָּעָה	אַרְבַּעַת	אַרְבַּע	אַרְבַּע
5. חֲמִישָׁה	חֲמִשָּׁה	חֲמִשׁ	חֲמִשׁ
6. שֵׁשׁ	שֵׁשֶׁת	שֵׁשׁ	שֵׁשׁ
7. שִׁבְעָה	שִׁבְעַת	שִׁבַּע	שִׁבַּע
8. שְׁמוֹנָה	שְׁמוֹנַת	שְׁמוֹנָה	שְׁמוֹנָה
9. תְּשַׁעָה	תְּשַׁעַת	תְּשַׁע	תְּשַׁע
10. עֶשְׂרֵה	עֶשְׂרֵת	עֶשֶׂר	עֶשֶׂר

rodz. męz.

rodz. żeń.

11. אֶחָד עֶשֶׂר	אֶחָת עֶשְׂרֵה
albo " עֶשְׁתֵּי	" עֶשְׁתֵּי
12. " שְׁנַיִם	" שְׁנַיִם
albo " שְׁנֵי	" שְׁנֵי
13. " שְׁלֹשָׁה	" שְׁלֹשׁ
14. " אַרְבָּעָה	" אַרְבַּע
15. " חֲמִישָׁה	" חֲמִשׁ
16. " שֵׁשׁ	" שֵׁשׁ
17. " שִׁבְעָה	" שִׁבַּע
18. " שְׁמוֹנָה	" שְׁמוֹנָה
19. " תְּשַׁעָה	תְּשַׁע
20. " עֶשְׂרִים	700. שִׁבַּע מֵאוֹת
30. " שְׁלֹשִׁים	800. " שְׁמוֹנָה
40. " אַרְבָּעִים	900. " תְּשַׁע
50. " חֲמִשִּׁים	1000. " אֶלֶף
60. " שִׁשִּׁים	2000. " אֲלָפִים
70. " שִׁבְעִים	3000. שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
80. " שְׁמוֹנִים	4000. " אַרְבַּעַת
90. " תְּשַׁעִים	5000. " חֲמִשָּׁה
100. מֵאָה estr. מֵאֵת	6000. " שֵׁשֶׁת
200. " מֵאֵת	7000. " שִׁבְעַת
300. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת	8000. " שְׁמוֹנַת
400. " אַרְבַּע	9000. " תְּשַׁעַת
500. " חֲמִשׁ	10000. " רַבּוֹת
600. " שֵׁשׁ	20000. " רַבּוֹתִיִּים

*) skrócone z שְׁנַתִּים.

Łącząc większe liczby z mniejszemi, — zwykle z pomocą spójnika ו — albo od najniższych, albo od najwyższych się zaczyna; — tylko אֶלֶף kładzie się zwykle na pierwsze miejsce:

np.: 760 = שֶׁבַע מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים

167 = שֶׁבַע וְשִׁשִּׁים וּמֵאָה

1020 = אֶלֶף וְעֶשְׂרִים

II. Porządkowe.

Pierwszy wyraża Hebr. przez ראשון.

Liczby 2gi — 10ty wyraża przez liczbę główną, dodając na końcu י na wyrażenie rodzaju męskiego, ית na wyrażenie rodzaju żeńskiego. Resztę liczb wyraża w ten sposób, że stawia liczbę główną po liczonym przedmiocie, jako by jego genitivus np. 17go dnia wyraża 17 dnia.

	rodz. męz.	rodz. żeń.
<i>pierwszy</i> :	ראשון	ראשונה
<i>drugi</i> :	שני	שנית
<i>trzeci</i> :	שלישי	שלישית
<i>czwarty</i> :	רביעי	רביעית
<i>piąty</i> :	חמישי	חמישית
<i>szósty</i> :	ששי	ששית
<i>siedmi</i> :	שביעי	שביעית
<i>ósmy</i> :	שמיני	שמינית
<i>dziewiąty</i> :	תשיעי	תשיעית
<i>dziesiąty</i> :	עשירי	עשירית

III. Liczby podzielne języków zachodnich wyraża Hebrajczyk w ten sposób, że kładzie dwa razy liczbę główną, np.: po dwa = שְׁנַיִם שְׁנַיִם

IV. Przysłówki liczbowe, jak: raz, dwa razy, wyraża przez połączenie wyrazu פעם „raz“ z odpowiednią liczbą. — I tak raz tłumaczy się פעם, — dwa razy = פעמים — trzy razy = שלש פעמים. — W miejsce פעם używa się też רגל (stopa). —

V. — רבע czwórka, חמש piątka, עשור decas, 10 dni, albo 10ty dzień w miesiącu; — שלשים, רבעים potomkowie w 3cim, 4tym stopniu.

VI. Na oznaczenie liczb (cyfr) używa Hebrajczyk spółgłosek. I tak:

א	oznacza	1	ו	„	6	יא	„	11
ב	„	2	ז	„	7	יב	„	12
ג	„	3	ח	„	8	יג	„	13
ד	„	4	ט	„	9	יד	„	14
ה	„	5	י	„	10	טו	„	15*

*) Miało być יח, ale że to początkowe są litery wyrazu יחידה, którego nie wolno Hebrajczykowi wymawiać, dla tego złożone są 9 + 6 = 15 ט + ו = 15.

י"ו	oznacza	16	ע	oznacza	70	ן	oznacza	700
יז	"	17	פ	"	80	ף	"	800
יח	"	18	צ	"	90	ץ	"	900
יט	"	19	ק	"	100	א	"	1000
כ	"	20	ר	"	200	ב	"	2000
כ"א	"	30	ש	"	300	ג	"	3000
כ"ב	"	40	ת	"	400	ד	"	4000
כ"ג	"	50	ך	"	500	ה	"	5000
כ"ד	"	60	ם	"	600			

Wyrażając liczbę złożoną, pisze się wprzód wielką, potem małą liczbę np.:

28 = כח

824 = תכד

4536 = דרלו

ROZDZIAŁ III.

Partykuły.

§ 68.

Partykuły są częścią pierwotne, częścią pochodne. Pierwsze są pierwiastkami najnie dokładniejszymi, — wyrazami jednozgłoskowymi, albo spółgłoskami tylko przyczepiającymi się do innych imion jako praefixa. — Drugie są imionami, które straciwszy znaczenie pierwotne, mają znaczenie partykuł.

§ 69. Przysłówki.

I. Pierwotne:

1. Przeczające: לא *nie, non* — z ה pytającym (ה) *czy nie*, — *nonne* — אל *żeby nie, niech nie* — ne — בל (poet).

2. Przysłówki miejsca i czasu: אז *wtedy* (אז *od wtedy* t. j. *niegdys*), שם *tam* — (שמה *tamdotąd*), — פה *tu*, — הלם *tu i tam*.

Pytające: מתי *kiedy?*, — אי i z ה *parag. gdzie?* אן i z ה *locale* אנה *dokąd?* — מאין *skąd?*

Uwaga. אי połączone z przysłówkami i zaimkami osobistymi nadaje im charakter pytajników, np.: אי-ה *któż? jaki?* — אי-פה *gdzie? jak?*

3. Przysłówki sposobu: כה i בן *tak* (od tego *אכן* *zaprawdę, jak, i* על *dla tego, ככה, tak, więc*); — נא *nuże, proszę*, łączy się najczęściej ze słowem przez Makkef (נא) — *אפוא to tedy* — הן i הנה *otóż*, — (z ה *loc. tu i tam*).

II. Pochodne:

1. Od słów: kilka skróconych Imperat: הִבֵּה, licz. mn. הָבוּ *dajcie!* — *nuże*; לָבֵה (tryb rozk. od הִלָּךְ) *dalejże*; — רָאֵה *oto*; — kilka tryb. bezokol. np.: הִרְבֵּה (Hif.) *wiele*.

2. Od imion:

a) z zakończeniem ם, ך, ךּ: פְּתָאִם *nagle*, יוֹמָם *we dnie*, רִיקָם *próżno*;

b) z zakończeniem rodz. żeń.: כְּהֵרָה *szybko*, רַבָּה *i* רַבַּת *wiele, dosyć*, — עַתָּה *tedy, teraz* (od עַתָּה *czas*), יְהוּדִית *po żydowsku*;

c) z zakończeniem licz. mnog., ale rzadkie: מִישָׁרִים *śluszenie* — יַחְדוֹ *razem* (właściwie licz. mn. z zaimkiem przyrostk. 3 os. l. poj. rodz. męz.) na licz. pojed. i mnogą i na oba rodzaje;

d) bez zakończenia: יַחַד *razem*, אַפַּם *oprócz*, רַק *tylko*, קֶדֶם *dawniej*, הַיּוֹם *dzisiaj*, בְּטַח *pewno*, בַּד *i* לְבַד *osobno*. — Utworzone z przymiotników: טוֹב *dobrze*, קָל *prędko*, itd.

§ 70. Spójniki.

I. Piérwotne: אוּ *albo*, וְ *i*, גַּם *i* אֲפַי *też*, אֵל *i* פֶּרֶךְ *żeby nie*, אִם *i* לוֹ *jeżeli*, כִּי *jak*, כִּי *bo*, זֶה,

אֲשֶׁר *znak względności — nota relationis — stoi na początku zdania względnego, — הָ *an?* — ne? partykuła pytania.*

Uwaga: כִּי w złożeniu z innym wyrazem nadaje mu nowe pojęcie, — np. złożone z הָ (*ten*): כֹּה *taki*, כֹּה *i* וְכֹה *takie i takie*, כֹּזֵאת *takie*, כֹּזֵאת *również*, — כְּמָה (*כְּמָה*) *ile, jak długo, jak często*. — כֵּן *i* כֹּה (*tak*) zapewne powstały z כָּהן *i* כְּהוּא.

II. Spójniki pochodne powstały z połączenia imienia z przedimkiem np.: בְּטָרִם *nim*, — albo z połączenia przysłówka i przedimka z innemi łącznikami. Tak mianowicie z אֲשֶׁר *i* בִּי *aż dopóki*, אֲשֶׁר *i* עַקֵּב *bo*, אַחֵר *kiedy już*. Podobnie i אִם *lecz*, לוֹלֵא *jeżeli nie*, כְּמָה *przez co?* כְּמָה *ile?* לְמָה *i* לְמָה *czemu, na co?*

§ 71. Przyimki.

I. Piérwotne: בְּ *w*, כִּי *podług*, עַל *na*, אֵל *i* לְ *do*, עַד *aż do*, מִן *od*, זֶם *z*.

Kiedy stoją przed wyrazem mającym artykuł, wtedy הָ artykułu wypada, a one przyjmują samogłoskę artykułu; — kiedy się schodzą ze zaimkiem przyrostkowym, przedłużają często swą formę:

בְּ *i* לְ *dostają wtedy kamecz, a często i następna spółgłoska dostaje dagesz mocne; — כִּי przedłuża się w כִּמּוֹ;*

מִן *przedłuża się w מִמּוֹן; poet. מִנִּי albo w מִנִּי, a właściwie powtarza się to w מִנּוֹן.*

W pismach poetycznych zachodzi forma בְּמִו, בְּמִו, לְמִו zamiast בְּ, לְ, לְ.

W מִן, wypada ךּ, kiedy się łączy z wyrazem zaczynającym się od spółgłoski, a spółgłoska następna dostaje dagesz mocne; np. zamiast מִנּוֹמֶלֶךְ mamy מִנּוֹמֶלֶךְ.

jeżeli ta spółgłoską jest gardłowa, wtenczas נ wypada, a chirek spółgłoski przedłuża się w zere np. zamiast מִנְאִישׁ mamy מִנְאִישׁ.

Wzór łączenia przyimków ל, כ, ב, i מן z zaimkami przyrostkowemi.

ל	לִי	לָךְ	לָךְ w pauzie	לָךְ	לָנוּ	לָכֶם	לָהֶם	לָמוֹ poet. jemu.
Nota Dativi.	<i>mnie</i>	<i>tobie</i>		<i>jemu</i> <i>jej</i>	<i>nam</i>	<i>wam</i>	<i>im</i>	
ב	בִּי	בָּךְ	בָּךְ w pauzie	בּוֹ	בָּנוּ	בָּכֶם	בָּהֶם	בָּהֶם, בָּם
	<i>we</i>	<i>ci</i>		<i>w nim</i> <i>w niej</i>	<i>w</i> <i>nas</i>	<i>we</i> <i>was</i>		<i>w nich.</i>
כ	כְּמוֹנִי	כְּמוֹךְ	rodz. m. i ż.	כְּמוֹהוּ	כְּמוֹנוּ	כְּמוֹכֶם	כְּמוֹהֶם	כְּמוֹהֶם i כְּהֶם
	<i>jak ja</i>	<i>jak ty</i>		<i>jak on</i> <i>jak ona</i>	<i>jak my</i>	<i>jak wy</i>		<i>jak oni.</i>
מן	מִנְּי (מִנִּי מִנִּי) odemnie zamiast מִנְּמִנִּי				מִמֶּנּוּ od nas			
	מִמֶּךָ } w pauzie: מִמֶּךָ od ciebie				מִמֶּכָּךְ } tak zawsze jako przed cięż-			
	מִמֶּנּוּ } od niego				מִמֶּנָּךְ } od was (kim przyimkiem			
	מִמֶּנָּה } od niej				מִמֶּנָּה } od nich.			

אֶת służy do oznaczenia przypadku czwartego (nota Accusativi,) albo jest tylko przyimkiem w znaczeniu „z.” — W połączeniu ze zaimkami przyrostkowemi, kiedy ma oznaczać przypadek czwarty, ma formę: אֶת z wyjątkiem w połączeniu z כֶּם gdzie się wokalizuje אֶת. — Kiedy zaś oznacza przyimek, „z”, brzmi wtenczas אֶת. I tak:

אֶתִּי znaczy ze mną

אֶתִּי *mnie*

אֶתְּךָ z tobą; אֶתְּךָ *ciebie*

אֶתּוֹ z nim; אֶתּוֹ *jego*

אֶתָּה z nią; אֶתָּה *ją*

אֶתָּנוּ z nami, אֶתָּנוּ *nas* (jest w אֶת - przedłużeniem praefixa)

אֶתְּכֶם z wami, אֶתְּכֶם *was*

אֶתָּם z nimi, אֶתָּם *ich*.

Przyimki (praefixa) ל, כ, ב, kiedy stoją przed spółgłoskami mająceni samogłoskę, mają tylko szwa. Tylko wyjątkowo przybierają przedton kamez przed krótkimi wyrazami, ażeby miały jak najdłuższą formę i wymowę. — ל wtedy zwykle ma kamez, kiedy z następnym wyrazem tworzy nowe, samodzielne, przysłówkowe pojęcie np. לָכֵן *tak*, לָרַב *mnogo* — jak i przed skróconemi Infinitivami słabego pierwiastka np. לִתֵּת.

Przed szwa ruchomem zmienia się szwa przyimka w chirck, przed szwa złożonem przyjmują przyimki samogłoskę tego szwa.

Przed **יְהִי** praefixa przybierają samogłoskę patach, jak gdyby stały przed **אֲדוֹנִי**, którego samogłoski ma **יְהִי**. I tak u *Boga* jest: **בִּיהִי**.

II. Pochodne.

Są one właściwie imionami we formie stat. cstr. ze znaczeniem przyimków: **אֲחֵרִי** i w licz. poj. **אֲחֵר** *za, po*, **תַּחַת** *pod*, **נֶגֶד** *przed*, **בֵּין** *między*, **עַן** *dla*, **חֲלָהּ** *za, zamiast*.

W niektórych z nich utrzymało się pierwotne **י** — status constr. jak w **בְּלִתִּי** i **וּלְתִי** *oprócz*.

אֲחֵר, **תַּחַת** łącząc się ze zaimkami przyrostkowemi, przybierają je w liczbie mnogiej.

III. Złożone: **לְפָנַי** *przed* (z złożone **פָּנִים** i **לְ** *w obliczu*);
לִפִּי *w skutek* (z **פִּי** — **פֶּה**) i **לְ** *wedle ust*)
כְּפִי *w skutek* (z **פִּי** — **כֹּף** *jak usta*)
בְּגִלְלִי *dla* (z **גִּלְלִי** i **בִּי** *w sprawie*)
לְמַעַן *dla* (z **מַעַן** i **לְ** *w zamiarze*)

IV. Tu należą także partykuły ze znaczeniem słownem, które się łączą ze zaimkami przyrostkowemi: **יֵשׁ** *znaczy właściwie byt: jest*; **אֵין** i **אֵין** *nie ma*, **הִנֵּה** *patrz, oto*. — Łączą się one zwykle ze słownami zaimkami przyrostkowemi z pomocą **ן** epentheticum, szczególnie **הִנֵּה**, z którego **ן** przed **נִי** i **נוּ** *dag. mocne* wypada; jednakże w pauzie zostaje:

הִנֵּנִי *otożem*, — w pauzie **הִנֵּנִי**, — **הִנֵּךְ** *otożesz*, **אֵינְנוּ** *nie masz go*, **עוֹדֵנִי** i **עוֹדֵי** *jeszcze jestem*; — **יֵשְׁנִי** *jest* (**נִי** rzadsza forma zaimka przyrostkowego **נִי** os. l. poj. rodz. męz. zamiast **נִי**).

§ 72. Wykrzykniki.

Te są w hebrajskim:

אָהָה *ach!* — **אָוִי הוּא** *biada*, — **הָאָה** *znak radości*, — **לֹא** *oby*, — **הִבּוּ** *agite*, — **הִלֵּלָהּ** *absit*, — **בִּי** *proszę, słuchaj*, — **נָא** *nużę, proszę*.

Część trzecia.

Składnia.

§ 73.

Nasamprzód mówić tu będziemy o zdaniu, jego częściach składowych, potem o słowie w zdaniu, a w końcu o imieniu i partykułach.

ROZDZIAŁ I.

O Zdaniu.

§ 74.

Głównymi częściami zdania, jak we wszystkich językach, tak i tu są podmiot i orzeczenie. — Wszystkie inne w zdaniu zachodzące pojęcia służą do bliższego określenia podmiotu i orzeczenia. — W zdaniu ważniejsze słowo kładzie się przed mniej ważnem. Na czele stoi zwykle orzeczenie, — po niem zaś następuje podmiot i przedmiot.

N. p.: אָמַר יְהוָה *mówił Bóg*, צַדִּיק יְהוָה *sprawiedliwy jest Bóg*.

§ 75. Podmiot.

1. Podmiotem jest albo imię, albo zaimek.

2. Jeżeli podmiot w zdaniu nie jest oznaczony, jest nieosobisty, wtedy wyraża się:

a. przez słowo w 3. os. licz. mn. rodz. męzk., jeżeli się domyśla podmiotu osobistego, rzadziej w licz. poj.

b. przez słowo w 3. os. licz. poj. rodz. męz., ale i często rodz. żeń., jeżeli się domyśla podmiotu rzeczowego.

N. p.: *יאמרו* mówią, — *ויהי* tedy stało się, *ישר בעיני* dobre w oczach moich, *תקטיר* pada.

§ 76. Orzeczenie.

Orzeczeniem może być albo słowo, albo imię, albo i przysłówek utworzony ze słowa lub imienia jak: *הרבה* wiele (pierwotnie tryb bezokol.), *מעט* mało.

שכרך הרבה מאד twoja nagroda będzie bardzo wielką (Gen. 15, 1.)

§ 77. Łącznik.

Do połączenia podmiotu z orzeczeniem zwyczajnie łącznika nie potrzeba, jak w zdaniu: *בֹּגַם יְהוָה צַדִּיק* Bóg jest sprawiedliwy.

Jeżeli go jednak koniecznie potrzeba, używa się tedy jako takiego:

a. zaimka osobistego 3. os. rodz. męz. *הוא*. Używa go się zaś, jeżeli się schodzą dwa rzeczowniki, z których jeden jest podmiotem, drugi orzeczeniem, n. p.: *דָּוִד הוּא מֶלֶךְ* Dawid jest królem — albo też kiedy podmiot od orzeczenia w zdaniu zbyt jest oddalony np.: *אֲשֵׁי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נִהְלָתוֹ* ofiary Pana Boga Izraelowego są dziedzictwem jego. Joz. 13, 14.

Tam nawet gdzie podmiotem jest zaimek 1-ty, albo 2-giej osoby, może *הוא* być łącznikiem np.: *אתה הוא האלהים* ty jesteś Bogiem II. Król. 7, 28.

b. Jako łącznika używa się też słowa *כִּי*, kiedy mają być pewno oznaczone stosunki czasowe i trybowe np.: *והארץ היתה תהו ובהו* a ziemia była pusta i próżna. I. Moj. 1, 2.

Uwaga: *יש* nigdy nie jest łącznikiem, tylko stoi jako właściwy rzeczownik tam, gdzie pojęcie: *być, znajdować się*, samo jest orzeczeniem. — Przedimek *ב* tylko pozornie jest łącznikiem w zdaniach jak: *יהוה בעיני* Bóg moim pomocnikiem, właściwie: *בֹּגַם יְהוָה* jest pomiędzy moimi pomocnikami. Sędz. 11, 34.

§ 78. Zgoda orzeczenia z podmiotem.

1. Orzeczenie zgadza się z podmiotem w liczbie i rodzaju. Więcej tu jednak jest wolności, jak w innych językach, gdyż zdanie tworzy się więcej wedle myśli i znaczenia słów, aniżeli wedle reguł gramatycznych.

2. Jeżeli zdanie zaczyna się od orzeczenia, orzeczenie wtenczas stoi jako nieoznaczone, i nie stosuje się wcale do podmiotu. Dla tego znachodzi się je często w 3 osobie licz. poj. rodz. męz., chociaż podmiot jest w liczbie mnogiej, albo jest rodz. żeń. np.:

ויהיו לו נשים i były mu kobiety

כלהקשים ותצא i wyszły wszystkie kobiety.

3. Imiona zbiorowe, i inne oznaczające w licz. poj. wielość pojedynczych przedmiotów szczególnież istot żyjących mogą mieć orzeczenie w licz. mn., chociaż same są wyrażone w licz. poj. np.:

ויראו העם i bał się naród,

niemniej i Pluralia oznaczające całość, na którą się składają pojedyncze jednostki, części, mogą mieć orzeczenie w licz. poj. np. Pluralia *חומות* mur, *פנים* twarz, *מים* woda.

4. W konstrukcyi stat. constr. nie odnosi się orzeczenie do rzeczownika, który jest w zdaniu podmiotem, lecz do imienia zawisłego od tego rzeczownika, jeżeli co do znaczenia to imię jest głównem w zdaniu np.:

קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צִעֲקִים *głos krwi (kropli krwi) brata twego woła* (właściwie *krew' woła*).

5. Podmiot rodz. żeń. w licz. mnog. bardzo rzadko ma orzeczenie w licz. poj.

6. Jeżeli kilka podmiotów ma jedno orzeczenie, wtenczas orzeczenie to stoi:

a) w licz. mnog., — b) w licz. mn. rodz. męz., jeżeli rodzaj jest różny; — c) jeżeli różne są osoby, wtenczas uwzględnia się pierwsza przed drugą i trzecią, a druga przed trzecią, np.: *ja i naród zbliżymy się* נִקְרָב.

Jeżeli jednak orzeczenie stoi na początku zdania, może wtenczas bez względu na podmiot stać w 3 os. licz. poj. rodz. męz. Jeżeli zaś stoi na końcu zdania, stosuje się często tylko do ostatniego podmiotu np.:

עֲבָדֵי דָוִד וְיֹאָב בא *słudzy Dawida i Joab przyszli.* — II. Król. 3, 22.

וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ *i wszedł Noe i synowie jego i żona jego.* — I. Moj. 7, 7.

§ 79. Zdanie rozwinięte.

Podmiot i orzeczenie w zdaniu rozwijają się przez dodatek nowych pojęć, słów. Dodatki te są albo współrzędne, niezawisłe gramatycznie od obudwóch, albo podrzędnie i gramatycznie od nich zawisłe. O tej współrzędności i podrzędności dodatków mowa będzie w następujących §§.

ROZDZIAŁ II.

Składnia słowa.

§ 80.

Słowo może być w zdaniu albo podmiotem, albo orzeczeniem, albo służyć do rozwinięcia zdania. Przeważnie przecież jest ono orzeczeniem. We wszystkich trzech stosunkach forma czasu i trybu oznacza bliżej stosunek działania. Jak zaś różne formy słowa te stosunki określają, okazuje bliżej składnia słowa.

§ 81. O czasach.

Czas (przeszłość, teraźniejszość, przyszłość) wyraża Hebrajczyk ogólnie, i nie ma wyrobionych, właściwych na to form czasu, któreby wyrażały jego różnice. Ma on w ogóle formy tylko na oznaczenie czynności dokonanej i niedokonanej (perfectum i imperfectum), a używa oprócz tego na oznaczenie pewnych czasów spójnika i połączonego z czasem niedok., i imiesłowu. Charakter zaś czasu: teraźniejszość, przyszłość i przeszłość poznaje się w szczególnych przypadkach w zdaniu raczej ze związku i z toku mowy, aniżeli z formy słowa.

§ 82. Czas dokonany — perfectum.

Czasu tego używa się na oznaczenie czynności skończonej, dokonanej:

a. W czasie przeszłym, w opowiadaniu np.:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים *na początku stworzył Bóg.* I. Moj. 1, 1.

1. Jeżeli sam stoi, zamyka w sobie czynność czasu teraźniejszego albo przyszłego. W tym razie stoi przed imiesłowem często **הִנֵּה**:

קוֹל הַיָּד שֶׁבֶר אֲרָזִים *głos Pański łamie cedry*. Ps. 29, 5.

2. Jeżeli stoi w połączeniu z innymi słowami i do nich się odnosi, zamyka w sobie wtedy czynność czasu przeszłego niedokonanego, albo czasu zaprzeczonego; — czasem przecież teraźniejszego i przyszłego, jeżeli tego z opowiadania domyślić się nie można:

וַיִּשְׁכְּבוּ וַהֲנֵה דָגוֹן נָפַל אֶרְצָה — *tedy przyszli, a otoż Dagon leżał (upadł) na ziemi*. I. król. 5, 4.

3. **הָיָה** w połączeniu z imiesłowem oznacza przeszłość, **יִהְיֶה** przyszłość czynności, którą imiesłów podaje.

§ 86. Tryby.

Rozróżnianie trybów jest bardzo pojedyncze. Trybu oznajmującego od idealnego rozróżnić nie można. Nie ma również osobnego sposobu na wyrażenie mowy zależnej. Jedyne tryby ma język hebrajski: tryb rozkazujący (Imperativus, Jussivus, Cohortativus,) imiesłów i tryb bezokoliczny.

§ 87. Tryb rozkazujący.

Jussivus, Imperativus, Cohortativus.

1. Do wyrażenia rozkazu używa się trybu rozkazującego, ale tylko dla 2-giej osoby. Nie mają go konjugacye Hofal i Pual i nie można go łączyć z negacją. — Jeżeli zaś koniecznie mieć ją musi, to tylko negacją **אַל**. — Gdzie go użyć nie można, zastępuje go się przez Jussivus. — **אַל תַּעַשׂ** *nie czyn*. — Zakaz stanowczy wyraża się też przez czas niedokonany z negacją **לֹא**, jak to widzimy w dekalogu.

2. Na oznaczenie lekkiego rozkazu, pragnienia, tam mianowicie, gdzie nie można utworzyć formy trybu rozkazującego, używa się tak zwanego imperfectum correptum (czasu niedokonanego w skróconej formie). — Ta forma ma nazwę Jussivus.

3. Zachęcenie siebie, postanowienie, życzenie sobie, wyraża się przez czas niedokonany z dodatkiem na końcu przyrostku **ה**, paragogicum, a używa go się właściwie w 1szej osobie. — Ta forma ma nazwę Cohortativus.

אֲמַרְהָ *niechże powiem*, — **נַעֲבֹרָה־נָא** *niech nam wolno będzie przejść*. — IV. Moj. 20, 17.

§ 88. Tryb bezokoliczny.

Tryb bezokoliczny przedstawia pojęcie słowa zupełnie ogólnie — tylko pojęcie słowa — bez bliższego oznaczenia czasu, osoby, liczby itd. Jest on dwójaki: bezwzględny i względny -- absolutus et constructus, — pierwszy nazwany słownym, drugi imiennym — verbalis, nominalis. — Pierwszy wyraża tylko czyste pojęcie słowa, a w zdaniu stoi niezależnie, bez wszelkiego połączenia; drugi przyjmuje konstrukcyę imienia i stoi dla tego w stosunku do podmiotu i orzeczenia, w ich zależności (dla tego nazwany względnym — constructus).

§ 89. Tryb bezokoliczny bezwzględny — inf. absolutus.

Stoi on w zdaniu zwyczajnie samodzielnie, — dodaje się jednak czasem do innego słowa, albo i do zaimka wskazującego jako dopowiedzenie (appositio).

1. Niezawisłe stoi on, kiedy oznacza z przyciskiem czyste tylko znaczenie słowa i kiedy na to znaczenie przycisk się kładzie: — **בָּחַר אֹתוֹ** *wybrać go* — ze związku wynika: *wybrałem go*. I. Król. 2, 28.

Szczególniej zachodzi to przy wyraźnym wezwaniu:

שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת *zachowaj dzień Sobotny*. V. Moj. 5, 12.

2. Obok verbum finitum zachodzi on, kiedy się rozszerza pojęcie tego słowa. Tak stoi:

a. przy verb. finitum swojego własnego pierwiastka albo przed nim, albo po nim, dla jego wzmocnienia, na oznaczenie przycisku. Kładzie się i z przysłówkiem **גַּם** *też*. — Jeżeli negacya zachodzi, to stoi ona przed verbum finitum:

שָׁמְעוּ שְׁמֹעַ *słuchajcie — tak słuchajcie*.

וַיֹּאכַל גַּם־אֲבִירָא *i zjadł — tak zjadł*. I. Moj. 31, 15.

הִמָּת לֹא נִמְיָתָהּ *nie, nie zaliżeniy cię*.

b. obok verbum finitum innego pierwiastka w znaczeniu przysłówka np.: **וַיִּהְיֶה וַיִּבְרָא אֲקִים אֶל־עָלַי... הִחַל וַיִּבְרָא** *wzbudzę przeciw Helemu... pocznę i wykonam* (tj. *wzbudzę aby zniszczyć zupełnie*.) I. Król. 3, 12. — Tym sposobem powstało znaczenie przysłówkowe trybów bezokolicznych, **הַרְבֵּה** (*wiele*), **הַיָּטֵב** (*dobrze*).

c. obok innego verbum finitum tak, że ostatnie łączy się w trybie bezokolicznym z innym przez **וְ**:

וַיָּבֹכָה וַיֵּלֶךְ עָלָה וּבָכָה (*lud*) *wstępował płacząc* II. Król. 15, 30.

(Słowo **הָלַךְ** zachodzi w tém połączeniu, a oznacza dalszy ciąg, postęp czynności:

וַיֵּלֶךְ דָּוִד הַקֹּדֶר וַיִּגְדֹּל *I wzrastał Dawid — (i chodził Dawid postępując i rosnąc*. II. Król. 5, 10.)

§ 90. Tryb bezokoliczny względny (imienny) — inf. constructus.

Bardzo często on zachodzi — jednakże imieniem samodzielnym nigdy nie jest. Nie łączy się z artykulem, ani z przymkiem, ani z zainkiem, a może mieć swój przedmiot.

1. Może on być w zdaniu podmiotem:

וַיִּתְרַנֵּן אֵלַי... עָלָה בְּאוֹנִי *szalenie twoje przeciwko mnie wstąpiło do uszu moich*. IV. Król. 19, 28. (*szalałeś przeciwko mnie, a pycha twoja wstąpiła do uszu moich*.)

2. Może stać w zależności od innych słów. I tu może być połączony z imieniem w stat. constr. *) — może być zależny od przymka, **) i od słowa jako

*) **בְּיוֹם עֲשׂוֹת** *w dzień, którego uczynił (niebo)*. I. Moj. 2, 24.

) **לִפְנֵי יְהוָה יָרָח אֶת־סֹדֶם (*przed tym niż Pan zatracił Sodomę*) *przed zatraceniem Pana (przez Pana) Sodomy*. I. Moj. 13, 10.

przedmiot*). Jeżeli zależny jest od słowa, przybiera ל na początku. Z tém ל stoi szczególnie po słowach אָבָה *chcieć*, הוֹסִיף *dodać*, החֵל *zacząć*, וְכַל *módz*.

3. Inne imiona mogą zależeć od niego, jak od imienia w stat. estr., dla tego może łączyć się ze zaimkami przyrostkowemi. Te zaimki mogą stać w zależności od niego jako jego przedmiot, ale téż i jako jego podmiot. Czy stoją w stosunku do niego jako podmiot, czy jako przedmiot, to związek zdania wskazuje:

יְהוָה לִפְנֵי שַׁחַת יוֹהָה *przed zatraceniem Pana (zanim Pan zatracił)*. I. Moj. 13, 10.

קָרָא שְׁמוּאֵל *wołanie Samuela (wołano Samuela)*. I. Król. 3, 8.

כַּרְאוֹתֵי *jak będzie widział (przy jego widzeniu)*.

ROZDZIAŁ I.

Składnia imienia.

§ 91.

Imię może być w zdaniu podmiotem, orzeczeniem, albo może służyć do bliższego określenia podmiotu i orzeczenia. Ten trojaki stosunek imienia określa składnia, a obok tego rozwija prawidła, jak się oznacza charakter pewności i niepewności imienia w zdaniu, jak i prawidła co do niezawisłości albo zawisłości imienia w zdaniu.

§ 92. Znamiona imion pewnych i niepewnych.

1. Imię w zdaniu samo w sobie wzięte każde jest niepewne. — Wyjątek stanowią imiona własne. Jako zupełnie niepewne oznacza się je przez połączenie z liczebnikiem אֶחָד zastępującym znamię artykułu niepewnego np.: אִישׁ אֶחָד *jakiś człowiek*.

2. Pewne jest takie imię, którego pojęcie ogólne przenosi się na przedmiot pojedynczy. Ma ono zwykle artykuł (.) הַ, albo jakiś zaimek, albo łączy się z innym imieniem w formie stat. estr.: הָאִישׁ *mąż (pewny)*, הַזֶּה *ten mąż*, — patrz I. Sam. 9, 6. 7., אִישׁ אֱלֹהִים i אֱלֹהִים אִישׁ.

Imiona własne są same przez się imionami pewnymi, dla tego zwykle artykułu nie mają. Mają go zaś te tylko imiona, które pierwotnie były imionami pospolitemi (appellativa). Tak: הַנָּהָר *(strumień) Eufrat*, — הַבַּעַל *(pan) Baal*, הַיַּרְדֵּן *(rzeka) Jordan*, — הַלִּבְנוֹן *Libanon*. (Oba ostatnie zawsze stoją z artykułem, tylko w poezji bez artykułu. Tak Ps. 29, 6. Iz. 14, 8. i 29, 17.

3. Przemawiając do kogoś (Vocat.) stawia Hebrajczyk artykuł przed osobę albo rzecz, do której przemawia, bo jest poniekąd pewna: הַנֶּעֱר *o chłopcze*, הַמֶּלֶךְ *o królu*. — Do imion własnych nie dodaje się artykułu, — również opuszcza się go w poezji.

4. כל przed imieniem z artykułem znaczy „cały“, bez artykułu znaczy „wszystek, każdy.“

*) יוֹהָה קָרָא שְׁמוּאֵל I przydał Pan wołania na Samuela. I. Król. 3, 8. (I przydał Pan i zawołał Samuela).

§ 93. Stosunek niezawisłości, albo podrzędności imion w zdaniu.

1. Niezawisłe stoją w zdaniu podmiot i orzeczenie. — Imiona zaś służące do bliższego określenia podmiotu albo orzeczenia są zależne od tego podmiotu i orzeczenia.

2. Imiona podrzędne w zdaniu są albo dopowiedzeniem (appositio), a w takim razie stósują się we wszystkiem do imienia głównego w zdaniu rządzącego, zgadzają się z niem w przypadku i liczbie; — albo są podrzędnymi i niezawisłemi od zdania, zawisłemi zaś od wyrazu w zdaniu, któremu są dodane, a wtedy albo stoją we formie stat. constr., albo w przypadku 4tym (Accus.), albo się łączą z przymikiem.

§ 94. Dopowiedzenie — appositio.

W dopowiedzeniu dodają się do imienia rzeczownego: przymiotniki i zaimki, — często inne rzeczowniki.

1. Przymiotniki i zaimki kładą się po rzeczowniku, stósują się do niego w liczbie i rodzaju i przybierają artykuł, jeżeli rzeczownik ma artykuł, albo jeżeli wyrażony jest jako pewny, — albo przybierają zaimek, albo łączą się ze rzeczownikiem we formie stat. constr.:

הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל *król wielki*, מֶלֶךְ גָּדוֹל

אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן *wasz stary ojciec*,

בְּנֵי־נֹחַ הַיֹּצֵאים *wychodzący synowie Noego*.

Uwaga. Wyjątki są rzadkie.

2. Rzeczowniki w dopowiedzeniu kładą się po imieniu, które objaśniają, w tej samej liczbie; często z powtórzeniem przymyka, jeżeli go ma imię główne

דָּוִד הַמֶּלֶךְ *Dawid król*, — אֲנַחְנוּ אֲחִים *braćmi jesteśmy*. I. Moj. 13, 8. —

בַּשָּׂדֶה בַּמִּדְבָּר *ku polu, puszczy (ku puszczy)*. Joz. 8, 24.

Jestto właściwością języka, że tam się dopowiedzenie znachodzi, gdziebyśmy stat. constr. się spodzielali. A to: a) gdzie imię rzeczowne zastępuje imię przymiotne np.: דְּבָרִים נְחָמִים *słowa pociechy* = *słowa pocieszające*, zamiast דְּבָרֵי נֶחֱם;

b) we wyrażeniach, w których dopowiedzenie podaje materiał, treść przedmiotu imieniem objętego: כֶּסֶף טִיבִים *żułelice, srebro* = *żułelice srebrne, ze srebra*;

c) przy imionach wyrażających liczbę, miarę, wagę, które w używaniu stały się partykułami, np.: יָמִים מְסַפֵּר *dni liczby* = *liczebne* = *które policzyć można* = *kilka dni*;

d) rzeczowniki przy liczebnikach aż do 10 i מֵאָה i אֶלֶף uważają się jako dopowiedzenie, chociaż często także we formie stat. constr. zachodzą; — rzeczowniki przy liczebnikach nad 10, stoją często i w lic. poj. jako dopowiedzenie;

שְׁנֵים עָשָׂר *dwaj mężowie*, שְׁנֵי הָאָנָשִׁים *20 mężów*.

§ 95. Dopełniacz — status constructus.

1. Na wyrażenie dopełniacza nie masz w hebr. osobnej formy. Wyraża się to przez osobny sposób połączenia dwóch zawisłych od siebie imion. To połą-

czenie nazywamy: połączeniem status absoluti cum statu constructo (cfr. § 58. 3). Rozróżniamy w tej konstrukcyi nomen regens (Nom.) i nomen rectum (Gen).

2. Nomen regens jest zwykle imieniem rzeczowném. Uzupełniające je imię może być dopełniaczem przedmiotowym albo i podmiotowym: דֶּרֶךְ הָעֵץ droga do drzewa. — חָמָס בְּנֵי יְהוּדָה *Niesprawiedliwość względem synów Juda*. Joel. 4, 19.

Tęj formy używa się także na wyrażenie przymiotnika, mianowicie, jeżeli nie ma na to osobnego wyrażenia:

הַר קְדִישְׁךָ góra twojej świętości — twoja święta góra.

שְׁפָתַי־שֶׁקֶר wargi kłamstwa — wargi kłamliwe.

I przymiotnik, albo imiesłów może być nomen regens, jeżeli jego pojęcie wymaga uzupełnienia przez imię rzeczowne. W innych językach łączy się ten przymiotnik ze rzeczownikiem z pomocą przyimka np.: *piękny co do postawy* יָפֶה יָפָה. — חָגוֹר שֶׁקֶס odziany w suknię żałoby.

3. Nomen rectum musi być imieniem rzeczownem; może być przecież i zaimkiem np.: בְּתֻמִּי córka czyja, — a mogą być niem i niektóre podobne partykuły jak np.: *po tém*, — a nawet małe krótkie zdania przyczepiają się w tej formie do nomen regens np.: תְּחִלַּת דִּבְרֵי־יְהוָה początek mówienia Panu (w którym mówił). Oz. 1, 2.

4. Pomiędzy imiona tak połączone żadne inne imię się nie wtrąca. Przymiotnik należący do pierwszego imienia kładzie się po drugim imieniu. Jednakże הַ locativum przyczepia się do niego, a nie rzadko zachodzi imię w stat. estr. przed imieniem z przyimkiem połączoném:

a) קוֹל־הַצֵּאֵן ten wrzask trzody. I. Kr. 15, 14.

b) בֵּיתָה יוֹסֵף do domu Józefa. I. Moj. 43, 24.

c) מִצְפּוֹן לְעֵי na północ od Ai. Joz. 8, 11.

5. Jeżeli artykuł jest potrzebny, przybiera go drugie imię, a przez to i pierwsze ściślej się oznacza: אִישׁ הָאֱלֹהִים mąż Boży.

Jeżeli pierwsze ma zostać niepewném, wtenczas nie używa się formy stat. constr.; jeżeli zaś drugie jest niepewne, a pierwsze pewne, formy stat. constr. się używa, a pierwsze albo ma artykuł, albo go nie ma weale.

Uwaga 1. Oba imiona w tej konstrukcyi dostają artykuł, kiedy jedno z nich ma הַ locale, albo zaimek przyrostkowy.

Uwaga 2. Gdzie z jakiegobądź powodu nie można użyć konstrukcyi stat. estr., tam się używa zamiast niej przyimka לְ — tak zwane לְ auctoris; — często także przy oznaczeniu czasu, liczby: מִזְמֹר לְדָוִד *pieśń Dawida* — (Psalmy) — בֶּן לֵוִי syn Izui, בִּשְׁנַת שֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ w 600 roku życia Noego. I. Moj. 7, 11.

Przed לְ wtrąca się czasem i אֲשֶׁר:

הַצֵּאֵן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ trzoda ojca jęj. I. Moj. 29, 9.

§ 96. Biernik.

Biernika używa się na oznaczenie:

1. materyi, z której rzecz zrobiona, — treści, — po wyrazach pełen, syt jak: מָלֵא, שָׂבַע, — *próżny, pozbawiony*, jak: חָסֵר, שָׁכַל, i po odpowiednich im słowach przechodnich, jak: *napełnić*.

וַעֲשִׂיתָ צַפִּיקָה מִצִּיּוֹר. II. Moj. 28, 39.

מִשְׁבָּצִים זָהָב oprawione w złoto. II. Moj. 28, 20.

מָלֵא אֹתָם חֲכָמַת־לֵב napelnił ich mądrością serca.

2. miejsca na pytanie: dokąd, gdzie, jak długie, jak wysokie itd. — Obok tego używa się הָ i הַ locale, i przyinków הָעִיר i הַבֵּית isé do miasta, do Egiptu מִצְרַיִם.

3. czasu, na pytanie: kiedy, jak długo np.: הַיּוֹם we dnie, עָרַב na wieczór, הַלַּיְלָה w nocy.

4. przeznaczenia, celu, — na pytanie: na co:

אֶתְנָה גּוֹיִם נַחֲלֶתְךָ dam poganą w dziedzictwo twój. Ps. 2, 8.

5. sposobu; דִּבֶּר קוֹל גָּדוֹל mówił głośno.

Uwaga 1. Reguły powyższe tłumaczą, czemu wiele imion rzeczownych przejęło znaczenie przysłówkowe, jak: קוֹל głośno, נִפְלְאוֹת cuda, cudownie, מְאֹד siła, bardzo. — עֵת od עַתָּה (czas), teraz.

Uwaga 2. Do oznaczenia wyraźnego Biernika używa się אֶת jako nota Accusativi, a to kładzie się przed imionami pewnymi: tak rzeczownikami, jak zaimkami i zaimkami przyrostkowymi, mianowicie, kiedy dla przycisku imię stoi w zdaniu przed słowem. Przed przysłówkami nie zachodzi nigdy.

Przed zaimkami osobistymi stać musi koniecznie, kiedy z jakiegobądź powodu nie można ich przyczepić do imienia jako zaimków przyrostkowych.

§ 97. Stopniowanie.

1. Stopień wyższy wyraża się w hebr. w ten sposób, że do przymiotnika w zwyczajnej formie niezmienionej dodaje się pojęcie wyrażające przedmiot porównany z przyinkiem przed nim stojącym מִן (מִ): np.: מֶתוֹק מִדְּבַשׁ słodszy nad miód. — Sędz. 14, 18.

Orzeczenia czasem wcale się nie wyraża, tylko się go domyśla: פָּבִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַיִם bałwany ich (są liczniejsze) jak (bałwany) w Jeruzalem Iz. 10, 10.

Wyrażenia w stopniu wyższym „większy, mniejszy“ wyrażają się tylko przez stopień równy: „wielki, mały“. 1. Moj. 1, 16.

2. Stopień najwyższy wyraża się przez stopień równy, ale z artykułem, albo z następnym dopełniaczem, przez co się wyraża, że przymiot pewien właściwy jest przedmiotowi w szczególny sposób np.: דָּוִיד בָּיֶן הַקָּטָן I. M. 42, 13. — בָּנָיו קָטָן najniższy z jego synów. 2. Kr. 21, 17.

Pewnym rodzajem stopnia najwyższego jest wyrażenie: קָדִישׁ קָדִישִׁים najświętsze, שִׁיר הַשִּׁירִים pieśń nad pieśniami.

§ 98. Składnia liczebników.

1. Liczebniki 2 do 10, będące właściwie rzeczownikami, w trojaki sposób łączą się ze swoim rzeczownikiem:

a) albo stoją w stat. cstr. przed rzeczownikiem: **שְׁלֹשֶׁת יָמִים** *trzy dni*, — albo b) w stat. absol. na czele: **בְּנֵי שְׁלֹשָׁה** *trzej synowie*, — albo c) w stat. absol. jako przydatnia po liczonym rzeczowniku: **בָּנוֹת שְׁלוֹשׁ** *trzy córki*.

2. Przy liczebnikach od 2 do 10, przedmiot liczony wyraża się zwykle z bardzo małemi wyjątkami w licz. mnogiej; przy dziesiątkach (od 20 do 90) w licz. poj., jeżeli liczebnik stoi przed rzeczownikiem, w licz. mnogiej, jeżeli stoi po nim, jakby w przydatni np.: **עִיר עֶשְׂרִים** *dwadzieścia miast*, — Sędz. 11, 33. — **אַמּוֹת עֶשְׂרִים** *20 łokci*, 2. Kr. 3, 3.

3. Przy liczebnikach złożonych z jednostek i dziesiątków (np.: 25, 43,) przedmiot liczony stoi albo w licz. poj. po liczebniku, albo w mnog. przed nim; — albo się powtarza, i przy mniejszej liczbie stoi w licz. mnog., przy większej w licz. pojed., np.: **חֲמִישׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה** *75 lat*, — I. M. 12, 4.

4. Dla liczb porządkowych nad 10 nie ma w hebr. osobnych form, ale wyraża się je przez liczby główne, które stoją albo przed liczonym przedmiotem, albo po nim: **יּוֹם עֶשְׂרִי** *dnia siódmego*. I. M. 7, 11. **בְּשַׁבָּע** *w 27. roku*. III. Kr. 16, 10.

Przy liczeniu dni i lat od 1 — 10 używa się często zamiast liczby porządkowej, liczby głównej, np.: **בְּשָׁנָה שְׁתִּיתִי** *w drugim roku* III. Kr. 15, 25.

5. Liczby podzielne wyrażają się w ten sposób, że powtarzają się liczby główne, np.: **שְׁנֵים שָׁנִים** *po dwóch*, I. M. 7, 9.

„Jeden raz“ tłumaczy się: **אַחַת פֶּעַם** *dwa razy*: **פַּעַמַּיִם**, *trzy razy*: **שְׁלוֹשׁ פַּעַמַּיִם**. To samo można jednak wyrazić i przez liczbę główną w rodz. żeń., np.: *raz jeden* **אַחַת**, *dwa razy*. **שְׁתֵּים** i **בְּאַחַת** *raz jeden*.

§ 99. Składnia zaimków.

1. Jeżeli zaimek jest podmiotem zdania, łączy się wtenczas ze swoim orzeczeniem bez wszystkiego, jeżeli tym łącznikiem jest słowo: „być“ np.: **אֲנִי הָרֹאֶה** *jan jest widzący*, I. Kr. 9, 19. — Często miejsce łącznika „być“ zastępuje zaimek trzeciej osoby np.: **הִיא מַתַּת אֱלֹהִים** *to jest dar Boży* Eccli. 5, 19, — a odnosi się czasem do podmiotu pierwszej albo drugiej osoby np.: **אַתָּה הוּא מַלְכִּי** *ty jesteś moim królem*. Ps. 44, 5.

2. Jeżeli zaimek stoi w mianowniku, wyraża się przez zaimek odrębny (separatum), zaś jeżeli stoi w innych przypadkach, wyraża się przez zaimek przyrostkowy — suffixum. — Wyjątki są rzadkie. — Zaimka przyrostkowego słownego używa się zwykle na wyrażenie biernika, a tylko czasem na wyrażenie celownika.

3. Zaimki przyrostkowe imienne zastępują właściwie dopełniacz i zaimki dzierzawcze; — odnoszą się nie tylko do podmiotu, ale i do przedmiotu.

4. W konstrukcyi stat. cstr., gdzie oba imiona wyrażają jedno pojęcie, zaimek przyrostkowy przyczepia się do imienia w dopełniaczu stojącego, — a mianowicie wtenczas, kiedy to imię wyraża przymiot i opisuje przymiotnik **הָרַקְדָּשִׁי** *moja święta góra*.

5. Zaimka osobistego 3ciej osoby הוא, היא, הן, תמה, היא, używa się często zamiast zaimka wskazującego, — a w takim razie łączy się on regularnie z artykułem np.: ביום ההוא w tym dniu.

6. Zaimek wskazujący זה, זו, stoi często zamiast אשר szczególnie w poezji: na miejsce להם יה יסדת להם któreś dla nich przeznaczył; Ps. 104, 8; — góra Syon יה שוכנת בו na której mieszkasz. Ps. 74, 2.

7. Na wyrażenie lic. mnog. i dopełniacza zaimka pytającego używa się zaimka מי bez odmiany: np.: מי בת מי czyja córka, — מי i מה wyraża też ktoś, coś.

8. Zaimek względny אשר służy często do wyrażenia względności, jest jej znakiem (nota relationis) i nadaje jej charakter przysłówkom i przyimkom jak: שם tam, — אשר שם gdzie; שמה tamtąd, — אשר שמה dokąd.

Przypadki tego zaimka i stosunek jego w zdaniu wyrażają się przez zaimki osobiste, z którymi się łączy. I tak np.:

Celownik: אשר לו (jemu) אשר któremu, אשר להם, אשר którym.

Biernik: אשר אתה (jego, ją), אשר którego.

Z przyimkiem (בו w tym), אשר בו w czym, אשר ממנו z tego.

Dopełniacz: אשר לשנו (czyj) język.

Zaimek אשר zamyka w sobie często całe pojęcie: ten, który.

Często zaimek ten wypada, i domyślić go się trzeba: mianowicie jako mianownik i biernik i jako znak względności np.: בארץ לא להם w ziemi, która nie jest ich.

9. Zaimek zwrotny: siebie, sobie, wyraża się przez konjugacje Nifal i Hitpacl; — i przez zaimek przyrostkowy trzeciej osoby np.: ויעש לו אהוד קרב a Elnud zrobił sobie suknię. Sedz. 3, 16. — siebie samego, siebie samego, wyraża się przez opisanie z rzeczownikiem z נפש np.: nie znam siebie samego: לא אדע נפשי Job 9, 21.

Składnia partykuł.

§ 100.

Partykuły uzupełniają zwykle pojęcia słowne. Niektóre jednakże przysłówki i wszystkie łączniki odnoszą się bardziej do zdania całego, aniżeli do słowa i określają bliżej zdanie. O tych tylko tu będzie mowa.

§ 101. Partykuły używane w zdaniach pojedynczych.

1. Do wyrażenia zdań zamykających w sobie przeczenie używa się partykuł:

a) לא i אל „nie“. — Odpowiadają one łacińskim „non — ne“ —

לא wyraża przeczenie rzeczywiste, אל przeczenie pożądane, zamierzone, — stoją przed słowem.

לא nie zachodzi nigdy przed imiesłowem i trybem bezokolicznym, אל zachodzi tylko przed Jussivem i Cohortativem.

לא kładzie się przed pojedynczym imieniem jako jego negacya i tworzy z nim jakby jedno słowo np.: לא-עו bezsilny, לא-דבם głupi.

b) אין, st. cstr. אין „nie ma“. — Jest ono właściwie rzeczownikiem ze znaczeniem dosłownym „niebyt“ — łączy się często ściśle z następnym przeczonym wyrazem, z którym tworzy osobne zdanie i ze zaimkami przyrostkowymi. Wyrazem tym może być tylko imię, albo imiesłów, który się kładzie w miejsce słowa:

שם-רמש ואין מספר tam płazy, których nie masz liczby. Ps. 104, 25.

ואינני nie masz mnie.

אינני נהן nie dam. II. Moj. 5, 10.

אם-אינה משלה jeżeli nie zeslesz. II. Moj. 8, 17.

Stat. absol. אין wtedy zachodzi, jeżeli podmiot poprzedza, albo jeżeli nie ma podmiotu.

c) בלתי „nie, aby nie“ — tam zwykle się kładzie, gdzie אין położyć nie można. Tak: zwykle przed trybem bezokolicznym, mianowicie względny (cstr.) z przyimkiem: לבלתי אכל abys nie jadł. I. Moj. 3, 11.

בלי i בל (skrótowiec בלתי). — בלי stoi szczególniej po przyimkach, בל w pozycji zamiast לא i אל np.: בבלי bez, מבלי bo nie ma, — על בלי הגיד że nie oznajmił. I. Moj. 31, 20.

d) פן żeby nie — prawie zawsze się łączy z czasem niedokonanym.

2. Do wyrażenia zdań wyrażających pytanie, używa się partykuł:

a) ה, — które nigdy nie stoi samo, lecz łączy się jako praefixum ze słowem, na którym spoczywa przecisk pytania: האתה תבנה jeżeli ty zbudujesz.

b) הלא czy nie, — które odpowiada naszemu: „czy tak nie jest,“ — jak i הכי „czy może...“ — Używa się tego w mowie bardzo żywej, często na znak twierdzenia: הלאו אם-יטיב tak zaprawdę, jeżeli dobrze czynić będziesz. I. Moj. 4, 7.

c) אם (właściwie: „jeżeli“) „czy“.

נראה אם-פרחה הגפן oglądajmy, jeśli kwitnie winnica. Pieśń np. 7, 13.
הא אתה זה... אם-לא czy ty... czy nie. I. Moj. 27, 21.

d) Zaimka pytającego מה co? Złączony z partykułami pytania tworzy osobne partykuły pytania:

למה i מרוע czemu, — כמה przez co — כמה ile.

מה samo znaczy też czemu np.: מה-תשתוהי czemu się snuciesz.

Przed przymiotnikami używa się go jako wykrzyknika.

3. Do wyrażenia w zdaniu życzenia używa się partykuł życzenia: לחי i לו o żeby — utinam.

Łączą się one z trybem rozkazującym, albo z czasem uiedokonanym, — przy życzeniu z przeszłości, które się spełnić nie mogło, łączy się z czasem dokonanym:

לוי ישמאל יחיה oby Izmael żył. I. Moj. 17, 18.

לוי מחנו obyśmy pomarli.

אם używa się także czasem jako partykuły życzenia, — czasem i מי (kto) — מי יאכלנו בשר kto nam da mięsa do jedzenia (oby kto dał). IV. Moj. 11, 4. — Tak מי יתן w połączeniu z trybem bezokolicznym מיריתן מותנו obyśmy byli pomarli. II. Moj. 16, 3.

§ 102. Partykuły w zdaniach pobocznych.

1. Zdania względne zaczynają się od zaimka **אֲשֶׁר** jako partykuły. — Uważać tu trzeba na to, czy imię bliżej określone przez zdanie względne jest wymienione, czy nie:

a. Jeżeli jest wymienione, przyczepia się do niego **אֲשֶׁר** bez wszystkiego, które tu jest tylko czystą partykułą. Jeżeli w nim ma się uwzględnić stosunek liczby albo rodzaju, kładzie się po nim zaimek osobisty — np.: **הוא**, i w tym zaimku uwzględnia się ten stosunek:

הַמָּה לְקֹדְשִׁים אֲשֶׁר-בְּאֶרֶץ הָמָּה *świętym, którzy są na ziemi.* Ps. 16, 3.

אֲשֶׁר בְּיָדוֹ *w którego rękę.* **אֲשֶׁר-בּוֹ** *w którym,* **אֲשֶׁר-לוֹ** *któremu.*

Zaimek osobisty i **אֲשֶׁר** mogą często wypaść.

2. Jeżeli imię nie jest wymienione, a domyślić się tylko trzeba zaimka *ten*, wtenczas **אֲשֶׁר** wyraża stosunek przypadków itd. zaimka wskazującego:

וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל-בֵּיתוֹ *tedy rzekł do tego, który był nad domem jego (przełożonym — do szafarza domu swego).* I. Moj. 43, 16.

Tak samo, ale bardzo rzadko używa się jako względnika zaimka wskazującego **הַ** i **הָ** i artykułu **הַ**.

2. Zdania podmiotowe (zawierające objaśnienie, wytłómaczenie, podające treść) zaczynają się od **אֲשֶׁר** i **כִּי** i od łączników powstałych z połączenia **אֲשֶׁר** i **כִּי** z partykułami jak: **בְּאֲשֶׁר** *o ile, gdzie*, **כַּאֲשֶׁר** *tak jak*, — **אֲשֶׁר עוֹד** *jeszcze jest*, *ze...*, **כִּי תַחַת** *zamiast że...*, **רָאוּ כִּי-לֵבָר** *widzieli, że wziął.* Joz. 8, 21.

אֲשֶׁר-נָתַתִּי *Nagrodził mię Bóg za to, żem dał*.

Jeżeli to zdanie jest przedmiotem zdania poprzedniego, natenczas przed **אֲשֶׁר** kładzie się **אֵת**: **אֵת אֲשֶׁר-נָתַתְּ יְהוָה** *widziały oczy twoje, że dał cię Pan.* I. Król. 24, 10.

3. Zdania cel wyrażające zaczynają się od **אֲשֶׁר**, po którym słowo kładzie się tu w czasie niedokonanym: częściej jednakże zaczynają się od **יַעַן** i **לְמַעַן** z **אֲשֶׁר** albo bez **אֲשֶׁר** i od **בְּעִבּוֹר**. Jeżeli zdanie zaczyna się od trzech tych ostatnich partykuł, słowo zdania kładzie się w czasie niedokonanym i w trybie bezokolicznym. Nadto jeszcze używa się w nich partykuł **פֶּן** i **אֵל** *aby nie*.

4. Zdania czasowe zaczynają się od partykuł: **כִּי**, **כַּאֲשֶׁר**, albo **כִּ**, a słowo w zdaniu kładzie się w trybie bezokolicznym względnym; partykuła tłumaczy się przez „*gdy*“, „*podczas gdy*“, — nadto zaczynają się od przyimka **כִּ** z trybem bezokolicznym względnym słowa i **כַּאֲשֶׁר** albo **עוֹד** z imiesłowem, — **בְּטָרַם** i **טָרַם** *nim*, zwykle z czasem niedokonanym słowa, **אֲחֵרֵי כֵן**, **אֲחֵרֵי** *kiedy już*, **מֵאָז** *od czasu, kiedy*, — **עַד** i **אֲשֶׁר עַד** *aż póki*.

וַיְהִי כִשְׁמוֹעַ *i stało się, kiedy słyszał.*

עוֹד הָיָה מְדַבֵּר *jeszcze to mówił.*

5. W zdaniach warunkowych używa się partykuł **אִם** i **לֹא** *jeżeli*, — albo ich negacyi **לֹא** i **אִם** *jeżeli nie*.

אם używa się, jeżeli warunek wyrażony jest czynem dokonanym, — לו jeżeli wyrażony nim jest domysł, przypuszczenie. Itak הָיָה אם *si factum est*, — לו הָיָה *si factum esset*.

Przy אם w pierwszym zdaniu stoi słowo w czasie dokonanym, jeżeli czynność przedstawia się dokonaną, chociażby i w teraźniejszości albo przyszłości, — zaś w czasie niedokonanym albo w imiesłowie, jeżeli czynność jest trwająca. — W drugim zdaniu stoi słowo w czasie niedokonanym, albo dokonanym ze spójnikiem ך, jeżeli zdanie od słowa się zaczyna:

וְאִם מָצְאוּנוּ חַן בְּעֵינֶיךָ יְיָ *jeśliśmy znaleźli łaskę przed tobą, abys dał*. IV. Moj. 32, 5.

אִם גִּלְחֹתִי וְסָר מִמֶּנִּי כָחִי *jeśli będę ostrzyżony, odejdzie odemnie moc moja*. Sędz. 16, 17.

Przy partykule לו w zdaniu pierwszym stoi słowo w czasie dokonanym, jeżeli czynność przedstawia się dokonaną, skończoną, — w imiesłowie, jeżeli przedstawia się trwająca. W zdaniu zaś drugim stoi słowo w czasie niedokonanym, jeżeli czynność przedstawia się w czasie teraźniejszym, albo przeszłym, zaś w czasie niedokonanym, jeżeli czynność jest z przeszłości:

לֹא חָכְמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת *gdyby mądrzy byli, rozumieliby*. II. Moj. 32, 29.

לֹא הָיִיתָם אוֹתָם לֹא הָרַגְתִּי אֹתָם *byście ich byli żywo zachowali, nie zabiłbym was*.

לֹא עָמַד שְׁמוֹעַ לִי כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנִי *by był lud mój słuchał mnie, łatwo bym nieprzyjaciół ich poniżył*. Ps. 81, 14. 15.

§ 103. Spójniki łączące zdania współrzędne.

1. Z pomocą spójnika ו „i“ łączą się całe zdania, cały łańcuch zdań, — nie tylko współrzędne pomiędzy sobą, ale i główne z podrzędnymi. — ך wyraża nasze spójniki: *tak iż, tedy, podczas gdy, ponieważ, chociaż, przez to że*:

וְאַתָּה תַּחֲיוּ נָקִים מִעֲבֹדֶיךָ וְמוֹת... *u którego się znajdzie (on) ze sług twoich, ten niech umrze.... wy przecież będziecie niewinni*. I. Moj. 44, 9. 10.

וּבְרָמָה בְּרָמָה *w Rama, (t.j.) mieście jego*. I. Król. 28, 3.

2. Spójnikami są dalej; או albo, גַּם też, nawet, — וְאֵף i też, nawet, — גַּם i też, — אֵף zaprawdę, — także po zdaniu negatywnem znaczy „o ile mniej“, po zdaniu pozytywnem „o ile więcej“:

הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ אֵף כִּי־הִיבִית חֶהָ *otoż niebo i nieba niebów nie ogarną ciebie, jakoż tedy (o ile mniej) dom ten*. III. Król. 8, 27.

אֵף כִּי־אֲנִישִׁים הָרְגוּ *o ile więcej kiedy ludzie zabili*. II. Król. 4, 11.

Te spójniki powtarzają się też w zdaniu jednym i tém samym jak: גַּם...גַּם albo גַּם...גַּם — או...או, וְ...וְ — אֵף rzadko się powtarza.

3. Do wyrażenia porównania w dwóch słowach albo w krótkich zdaniach używa się כִּי, w zdaniach długich albo przy większym przyćisku כִּי...כִּי albo כִּי...כִּי. Czasem kładzie się tylko przed drugie zdanie כִּי:

כִּי־כַדִּיק כַּרְשָׁע *jak sprawiedliwy, tak bezbożny*. I. Moj. 18, 25.

כַּרְבֵּם כֵּן הַטְּאוּלִי jak ich wielu, tak zgrzeszyli przeciw mnie. Oz. 4, 7.

4. Przeciwnieństwo wyraża się przez pojedyncze ך, mocniej przez אולם; ואולם; *przeciwieństwo*, zaś, — אכן *zaiste*.

Po negacyach na oznaczenie naszego *lecz* używa się כִּי albo אֲךָ, רַק, כִּי אֵם, *ale* *przecież*, najmocniejsze: *a przecież, a jednak* גַּם זאת.

§ 104. Przymyki.

Przymyki rozróżniamy pojedyncze i złożone. Ostatnie powstały ze złożenia przymyka z imieniem, albo z przysłówkiem, albo z innym zaimkiem.

§ 105. Przymyki pojedyncze.

1. Kierunek dokąd oznacza się przymikiem:

אֶל *do*. — Używa go się zwykle po słowach wyrażających poruszenie, ale i po innych wyrażających kierunek *dokąd* (שָׁמָּה *sluchać o czémś*), dalej na wyrażenie: ze względu na coś, podług. — Lepiej wyraża się to przez ל, które jest skróceniem poprzedniego אֶל ze znaczeniem *na co, do czego* np.: אֲנִי אֶחָדָם לֹאֲבִי *ja będę mu ojcem* II. Król. 7, 14., a którego używa się też przy trybie bezokolicznym względnym (Inf. cstr.) np.: לִכְתֹּב *aby pisać*. — Przy słowach poruszenia używa się ל z zaimkiem osobistym pleonastycznie jako Dat. ethicus np.: כָּךְ-לָךְ *idź sobie*.

עד *aż do* — o miejscu i czasie עד הָעֶרֶב *aż do wieczora*, często i w połączeniu z אֲשֶׁר *aż dopóki*, na oznaczenie końca, granicy czynności: עד אֲשֶׁר-יִנְיֶה *aż do odpocznienia*. Joz. 1, 15.

2. Kierunek zkad oznacza się przymikiem מן *od, z*.

Używa go się po słowach: *odprowadzić, oddalić, upomnieć, ostrzedz, bać się czegoś, pomódz, ratować przed czémś, wypoczynąć po czémś, przestać czegoś*.

Używa go się także do wyrażenia porównania: *więcej jak*:

וַיִּהְיֶה מִכָּל-חָעַם *i był wyższy nad wszystkich lud*. I Król. 10, 23.

מִדְּבַשׁ מִדְּבַשׁ *co słodsze nad miód*. I Sędz. 14, 18.

Oznacza on także miejsce rozprzestrzenione, przestrzeń pewnej rzeczy, dla tego w połączeniu z innymi imionami tworzy nowe pojęcia: מִקְדָּם (koniec, przód) *na wschód*, מִצְּפוֹן (północ) *na północ*, מִחוּץ (ulica) *z zewnątrz*, מִבֵּית (dom) *wewnątrz*, מִנֶּגֶד (część przednia) *naprzeciw*, מִכֵּן (koniec) *po*.

3. Na pytanie „gdzie” odpowiadają przymyki: ב, w, przy; — a używa go się na oznaczenie środka, narzędzia na pytanie „czém”, — ceny w znaczeniu „za”, przysięgi: „na”; kierunku: „co”, — „przeciw” po słowach *kląć, mówić*; — *sprzeczać się z kim*, — „na co” po słowie *spoglądać*. Znaczenie tego przymyka i jego używanie jest bardzo rozległe.

בין w znaczeniu „pomiędzy”. Jeżeli zachodzą dwa imiona, kładzie się בין przed każde imię, albo zastępuje się przez ל;

בין טוב ובין רע *pomiędzy dobrym, a złym*. III. Moj. 27, 12.

בין טוב לרע *pomiędzy dobrym a złym*. III. Król. 3, 9.

על „na, nad“, — את i עם „z“, — תחת „między, zamiast“, אחר „za“, — נגד i נכה „przed“, — בעד „około“, — אצל „po stronie“.

4. Przymikiem porównania jest כ „jak“. Używa go się też, kiedy przez dwa imiona ten sam przedmiot się wyraża.

כ przed (Inf. cstr.) trybem bezokolicznym względny oznacza w słowie swoim czynność z inną czynnością równocześnie się odbywającą, co my wyrażamy przez osobne zdanie z pomocą spójnika: *kiedy, podczas gdy* — np.: וירחי כשמע i stało się, kiedy słyszał. W połączeniu z liczebnikiem znaczy: „około“: כאלפים około 1000.

§ 106. Przymyki złożone.

1. Przymyki złożone są
 - a) z imienia i przymyka;
 - b) z przysłówka i z przymyka;
 - c) z dwóch przymyków. Jednym z nich jest מן albo אל.

Przymyki złożone z imienia i przymyka są: לפני (z ה i פנים *twarz.*) *przed*, על-פני *nad, na, obok*; — מפני *od, przed* i מפני — (ל i מן) — לקראת (złożone z ל i trybu bezokol. wzgl. od קרא) *naprzeciw*. Imię stoi tu w stat. cstr.

b. Przymyki złożone z przysłówka i przymyka są: קביב z następnym ל np.: קביב ל *naokół namiotu*; ל *na wschód*, od: ל *z zewnątrz*, ל *na prawo*, od; בלעדי *oprócz* (złożone z negacyi בל i עדי poet. forma zamiast עד).

c. Przymyki złożone z dwóch przymyków są: מבין, מעל, מתחת, מאחר *za*, מעת *od*, אלתחת *pod*, אלאחרי *za*, אל-בין *między*.

§ 107. Wykrzykniki.

Wykrzykniki łączą się bezpośrednio z przedmiotem, do którego się ściągają, przez על, אל i ל a często i bez tego:

לנו *biada nam*, אלהם *biada im*, הוי גוי *biada narodowi*.

Rozbiór gramatyczny

niektórych wstępów z Pisma świętego.

I. Moj. XXXVII, 1—3. Historia Józefa.

1. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בָּאָרֶץ מִנְּוֵרִי אָבִיו בָּאָרֶץ כְּנָעַן :

A mieszkał Jakób w ziemi, w której był gościem ojciec jego, w ziemi Kanaan.

Wujek tłumaczy: *A Jakób mieszkał w ziemi Chananejskiej, w której ojciec jego był gościem.*

וַיֵּשֶׁב — *a mieszkał* — złożone z ו consec. imperf. z patach i następném dagesz mowném i ze słowa יָשַׁב. — ו nadaje tu czasowi niedokonanemu słowa znaczenie czasu historycznego. Tłumaczyć je można *tedy*. Dagesz mocne po ו wskazuje na pochodzenie jego od słowa הָיָה albo הָיָה, które się połączyło ściśle z następném słowem, a z którego pierwsze ה wypadło per procopen, zaś drugie ה assimilowało się z pierwszą spółgłoską słowa (י), kamez tedy słowa הָיָה (z י) przed dagesz mowném znieniono się w patach.

יָשַׁב jest 3 os. r. męz. licz. poj. czasu niedok. Kal od יָשַׁב *siedzieć* — słowa słabego פִּי פִּי. Niepołączone z ו brzmi יָשַׁב, ale ze ו, z którym połączone, akcent ściągą na siebie, dla tego ostatnia samogłoska słowa się skraca. — Co do właściwości samej formy słowa, pierwotnik י ma zere, bo to י jest w miejscu dwóch pierwotnych י: praefixu i pierwotnika (י י), a jako bardzo ciężkie ma długą samogłoskę, druga zgłoska ma zawsze zere (gram. § 32.).

Słowo, orzeczenie stoi tu na początku zdania; i to jest właściwością języka hebrajskiego (gram. § 74.), — po niem zaś następuje podmiot, którym tu jest:

יַעֲקֹב *Jakób* — imię własne, — imię syna Izaaka, nazwanego także יִצְחָק — znaczy pierwotnie: *podstępny*, od עָקַב *być podstępnym* — בָּאָרֶץ złożone z przyimka ב *w* i rzeczownika אָרֶץ. — ב ma szwa ruchome jako na początku wyrazu, dagesz lekkie, wzmacniające brzmienie spółgłoski jak w (b'g^adk^ef^at) — אָרֶץ *ziemia* — jest segolatum, które łącząc się ze zaimkiem przyrostkowym staje się monosylabem (אָרֶץ), a w stat. absol. licz. mnog. i w połączeniu z lekkim zaimkiem

przyrostkowym licz. mnog. ma wokalizacyą (·) (:), tu zaś dla א spółgłoski gardłowej ma (·) (-) (6ta klasa odmiany imion — gramat. § 64). — אָרץ jest imieniem pierwotnem.

מְגוּר st. cstr. licz. mnog. od מְגוּר (st. absol. licz. mnog. מְגוּרִים) *połyt na obczyźnie* — tu połączone z następnem אָבִיו w stat. absol., *w której żył jako pielgrzym jego ojciec* — podług Wujka: *w ziemi pielgrzymowania* (ze strony) *jego ojca*. Tęj konstrukcyi stat. constr. cum st. absol. używa Hebrajczyk na wyrażenie dopełniacza. מְגוּר pochodzi od słowa גוּר *mieścić*, a utworzone z trybu bezokolicznego Kal z dodatkiem מן praef., מן *miejsca: co się zamieszkuje*. To מן zwykle ma krótką samogłoskę, w מְגוּר przeciez ma kamez dla tego, że w wyrazie jest pierwiastek słaby. To imię utworzone jest ostatecznie z מְגוּר — מן גוּר. מן ma kamez podług reguły: chirek powstałe ze szwa w słowach nieregularnych zmienia się w przedton kamez tam, gdzie jego spółgłoska przechodzi w zgłoskę otwartą (gram. § 57, 2a.) — W zdaniu ma מן szwa jako w imieniu z samogłoską nicodmienną w ostatniej, zaś z kamez w przedostatniej zgłosce — w stat. cstr. liczb. mnog. — (3 kl. odmiany imion, § 64 gram.)

אָבִיו *jego ojciec* — imię אָב w połączeniu ze zaimkiem przyrostkowym 3 os. licz. poj. rodz. mez. י. י przed ו należy do imienia samego, które chociaż pierwotne, nie pochodne, łącząc się ze zaimkiem przyr., uważa się jako imię pochodzące od słowa לֵא, jak gdyby było אָבֵה (9 kl. odmiany odmian § 64 gram.).

Interpunkcyja athnach, ma znaczenie naszego przecinka, albo średnika, rozdzielająca zdanie na dwa główne ustępy.

בְּאֶרֶץ*)

כְּנָעַן — imię własne Kanaan, imię ziemi i narodu Kanaan, — imię Kanaana, syna Hama, ojca Kananitów; — oznacza właściwie: *nizinę*. — כן ma tu kamez, kiedy zwyczajnie ma patach, a to dla akcentu, który na niem spoczywa, czyli: „bo jest in pausa.“ Akcentem tu jest silluk cum soph pasuk (·) nasz punkt.

בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו jest bliższem oznaczeniem poprzedzającego *położyli: to jest*. Hebrajczyk objaśnienia kładzie w zdaniu bez wszystkiego, tu powtarzając przyimek ב z poprzedzającego ustępu.

2. אֵלֶּה הַלְלוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעָה־עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת־אָחִיו בְּצָאֵן וְהָיָה נָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת־בְּנֵי וְלֶפָה נָשִׂי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

Te są pokolenia Jakóba; Józef mając lat siedemnaście był pasterzem trzody z braćmi swymi jako pacholę ze synami Bilcha i ze synami Zelfa żon ojca swego i do niósł Józef, co mówiono o nich złego (obmowy ich złego) ojcu ich.

Tłómaczenie Wujka: *A te są pokolenia jego: Józef gdy miał lat szesnaście pasł trzodę z braćmi swą jeszcze pacholęciami: i był z synami Bale i Zelfy, żon ojca swego: i oskarżył bracią swoją przed ojcem o grzech bardzo sprosny.*

*) Była w zdaniu mowa o niem — dla tego nie powtarzamy po raz drugi.

אלה *ci, te* — zaimek wskazujący w licz. mnog. — אלה złożone jest z אל i przyrostka ה. ל jest rytmicznie podwojone, i ma dla tego dag. mocne pauczalne, przed którym długa samogłoska stać może. (א) (gram. § 7, 3d).

תלדות — wokalizuje się też i תולדות *familie, pokolenia* — w licz. mnog. — pochodzi od słowa ילד *rodzić*, słowa פו פו. Pierwotne ו pokazuje się tu po ת jako defektywne cholem (gram. § 57b). Do pierwiastka dodano tu przy tworzeniu imienia ת praeflxum.

Pomiędzy אלה i תלדות domyślić się trzeba łącznika: *sq*, który Hebrajczyk zwykle opuszcza (gram. § 77). — יעקב — patrz zd. 1.

יוסף — imię własne — *Józef, syn Jakóba*. — Etymologia tego imienia jest podwójna podług I. Moj. XXX, 23. 24., gdzie mowa o urodzeniu Józefa. — Rachel zrodziwszy Józefa mówiła: אֶתְחַדְּפָתִי אֱלֹהִים אֶסֶף *odjął Bóg zelżywość moję*. Tu יוסף pochodzi od אסף wedle analogii formy תספ w Ps. 104, 29. zamiast תאסף. Nadawszy to imię wypowiedziała: יוֹסֵף יְהוָה לִי בֶן אַחֵר *niech mi przyda Pan syna drugiego*, i tu wywodzi się pochodzenie imienia od יסף dodać (słowa פו פו).

בן שבע עשרה שנה — *mając lat siedemnaście* — בן *syn*. Tu ב ma zamiast zere, segol, bo następuje po niēm makkef, które akcent przenosi na ostatnią zgłoskę całego peryodu wyrazów przez ten znak połączonych. — Nie mając zaś בן akcentu, mieć musi krótką samogłoskę. Wyrażenie *stary, mający lat* tłumaczy Hebrajczyk przez בן *syn* (domyśla się) *czasu, syn* (domyśla się) *lat*. Imię בן straciło zupełnie trzeci pierwotnik ה (בנה) pierwiastka swojego (gram. § 66), bo pochodzi od בנה *budować*.

שבע st. cstr. rodz. żeń. formy שבעה *siedem*.

עשרה — także rodz. żeń. formy עשרה *dziesięć*. Liczby od 11—19 wyraża Hebrajczyk w ten sposób, że jednostki stawia przed liczbę dziesięć bez połączenia, ale oba liczebniki nie tworzą wyrazu jednego.

שנה *rok* pochodzi od słowa שנה *powtórzyć*. Wyrażone tu jest imię w licz. pojed. po liczebniku, jakby przydatnia jego, jak to zwykle przy liczebnikach od 20—90. Tu zaś wyjątkowo tak wyrażone, jak to często u Hebreów, którzy w żywości swojej pod względem wyrażenia nie pozwalają się krępować zwykłemi regułami. (Gram. § 98.)

היה רעה *był pasterzem* — היה *stał się, był* — słowo w odmianie bardzo nieregularne (Iae gutt, עי עו, לה); — רעה imiesłów czynny Kal od słowa רעה *paść*, — mediae gutt i לה. ה spoczywa tu w segol jako w imiesłowie, odpowiednio właściwości tego pierwotnika.

את אחיו *z braćmi swymi* — את zwykła nota biernika (את); dla makkef następnego, który akcent mu odebrał, ma א segol zamiast zere. Tu jest przymikiem i znaczy: *przy, z*.

אחיו — אח *brat* w połączeniu z יו zaimkiem przyrostkowym imiennym liczby mnogiej w 3 os. r. żeń. licz. poj. Pochodzenie imienia אח jest niejasne (gram. § 66). W zaimku יו jest י właściwie końcówką imienia liczby mnogiej stat. constr.

בְּצֶאן — **צֶאן** (*trzoda*) pochodzi od słowa **צָאן** *być małym, niskim*, — połączone jest z przyimkiem **בְּ**, po którym **ה** artykułu wypadło, a który przejął jego wokalizacyą i dagessacyą. — **בְּצֶאן** jest przedmiotem słowa **רָעָה**, — zamiast znaku Biernika **את**, którego się można było spodziewać, użyty tu jest przyimek **בְּ**, jak gdyby autor miał na względzie zostawanie przy trzodzie, obracanie się przy niej, troszczenie się o nią. Dowodzi to, jak rozległe jest u hebrajczyka znaczenie i używanie przyimka **בְּ**.

וְהוּא — **וְ** jest łącznikiem, **הוּא** zaimkiem osobistym 3 os. r. męz. licz. poj. i *jako* albo **נָעַר** *i chłopięciem, pacholęciem*, przy czém domyślić się trzeba: *będąc*. **נָעַר** jest orzeczeniem podmiotu **יֹסֵף** połączonem z nim przez zaimek **הוּא**, którego się używa jako łącznika, jeżeli się schodzą dwa rzeczowniki, z których jeden jest podmiotem, drugi orzeczeniem (gram. § 77a. § 99.).

נָעַר *chłopiec* pochodzi od słowa **נָעַר** *warczyć* (o młodym lwie), — segolatum z A dźwiękiem (**נָעַר**). Zamiast segol spotykany patach, bo drugi pierwotnik jest gardłową spółgłoską. W odmianach źródłosłowu jest monosylabem i dla drugiego pierwotnika ma punktacyą (-) (-); a więc **נָעַרִי**, **נָעַרִי** (kl.6, 2. a odmiany).

אֶת־בְּנִי makkefatum jest przyimkiem ze znaczeniem „z”. — W **בְּנִי** w imieniu **בְּנִי** jest dagesz mocne i lekkie: pierwsze po makkef: — **בְּנִי** stat. estr. licz. mn. od **בֵּן** *syn*, — należy do następującego imienia własnego **בְּלָחָה**, *matki Dan i Neftali*. Pierwotnie znaczy **בְּלָחָה** *bojaźń, skromność*, a pochodzi od **בָּלָה**.

וְאֶת־בְּנֵי זֵלְפָּה jak wyżej; — **זֵלְפָּה** imię własne: *Zelfa, służebnica Lii, żony Jakoba*.

נִשְׂי licz. mn. stat. estr od **אִשָּׁה** *kobieta, żona* — imię rodz. żeń. utworzone z **אִישׁ** zamiast **אִישֵׁת**. W stat. absol. brzmi **נָשִׁים** zamiast **אִשּׁוֹת**. W tej formie widać, że **אִישׁ**, **אִשָּׁה** pochodzi z pierwiastka **אָנַשׁ** albo **אָנַשׁ**, w którym **נ** w **י** się zmięczyło, a właściwiej rozlało, jak zwyczajnie w słowach **פִּי פֶן**.

נִשְׂי אָבִיו *żony ojca swego* — stat. absol. cum st. estr. Imię w mianowniku stojące zniemia Hebrajczyk, nie zmienia imienia zaś wyrażonego w dopełniaczu.

וַיָּבֵא — *i doniósł* — **ו** z patach i następnem dag. mocnóm połączone ze słowem w czasie niedok. Hifil 3 os. rodz. męz. licz. poj. **וָיָבֵא** od **בָּא** *iść*, w Hif. w znaczeniu przyczynowém *sprowadzić, przynieść, donieść*; — słowa co do odmiany **וָיָבֵא**. To **ו** nadaje czasowi niedokonanemu charakter greckiego aoristu, łacińskiego tempus historicum, — co do akcentu jest bardzo ciężkie, i dla tego po niem skracają się w słowie samogłoski, jak tutaj **וָיָבֵא** w miejsce **וָיָבֵא**. Forma **וָיָבֵא** utworzona jest z **וָיָבֵא**: gdzie **ו** jako nieodpowiednie dźwiękowi I wypada, poczem **י** praef. przechodzi w zgłoskę otwartą; dla tego przedłuża się jego pierwotne patach (gr. § 29).

אֶת־דִּבְתָּם *obmowa ich, wyjawienie ich uczynków*. O **אֶת** była mowa wyżej.

דִּבְתָּם jest rzeczownik **דָּבָר** w połączeniu ze zaimkiem przyrostkowym imiennym 3 os. rodz. męz. licz. mn. **ם**, przed którym stojące **ה** jest samogłoską łączną. Trzeci pierwotnik imienia **ה** zmienił się w **ת**, jak zwykle przed zaimkiem przyrostkowym. — W **דָּ** jest dagesz lekki, w **ב** dagesz mocne potrzebne (dag. forte neces.), gdyż **דָּבָר** pochodzi od słowa **דָּבַב** (**ע"ע**), — to **ב** tedy jest tu ściągnięte. — Chociaż to imię przedłużone zostało wskutek przyłączenia doń zaimka przyrostkowego, chirek je-

dnakże pod pierwszą spółgłoską nie wypadło, bo przed dag. mocném samogłoską stać musi, a jest ona w tym wyrazie we wszystkich zmianach stosunku imienia niezmiennie krótka (2. Kl.; gramm. § 64.).

רָעָה *zle, złość* — jest przedmiotem poprzedniego **דְּבַתָּם** — *co złego o nich mówiono*. — To **רָעָה** należy także do **אֶת־** znaku Biernika: i całe **אֶת־דְּבַתָּם רָעָה** jest przedmiotem słowa **וַיָּבֹא**. — **רָעָה** jest co do formy przymiotnikiem rodz. żeń., którego rodzaj męzki brzmi **רָע**, a pochodzi od słowa **רָעָה** *złamać*.

אֶל־אָבִיהֶם *ojcu ich*. — **אֶל־** jest przyimkiem, którym się wyraża kierunek „*dokąd*“. — w skróceniu jako **ל** służy do wyrażenia celownika. — W **אָבִיהֶם** jest **הֶם** zaimkiem przyrostkowym imiennym 3 os. rodz. męz. licz. mnog., po którego przyczepieniu pierwotne kamez w **א** skróciło się w szwa, tu zaś, że pod gardłową jest spółgłoską, w chatef.

וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יִשְׁרָאֵל מְכַל־בָּנָיו כִּי־בְנֵי־וָקֶנִים הָיוּ לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתָנִת פָּסִים:

A Izrael miłował Józefa nad wszystkie syny swe, bo synem w starości spłodzonym on mu był i uczynił mu suknią wzorzystą.

Tłómaczenie Wujka: *A Izrael miłował Józefa nad wszystkie syny swe, przeto, iż go był w starości swój urodził: i uczynił mu suknią wzorzystą.*

וַיִּשְׂרָאֵל *a Izrael* — **ו** copulativum — spójnik łączący wyrazy i zdania; — **יִשְׂרָאֵל** imię własne, — późniejsze imię Jakóba, w którym złęczone dwa pojęcia **אֵל** *Bóg* i **שָׂרָה** *walczyć* — dosłownie znaczy: *bojownik Boży, wódz Boży*, jak to wskazuje I. Moj. 32, 29: **שָׂמָךְ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִית עִם־אֱלֹהִים** *imię twoje Izrael, bo walczyłeś z Bogiem*.

אָהָב *żądał, kochał*, — słowo z pierwszą i drugą gardłową spółgłoską — czas dok. Kal 3 os. rodz. męz. licz. poj.

מְכַל־בָּנָיו *nad* — *więcej jak wszystkich synów swoich* — **מְכַל־** złożone z przyimka **מִן**, znaczącego pierwotnie: „*od*“, i **כָּל** „*wszystki*“. W **מִן** assimilowało się **ן** w następniem **כ**, które dla tego ma dagesz mocne nagradzające (dag. forte compensat.). — **מִן** wyraża tutaj porównanie i tłumaczy się przez „*więcej, jak*“ (gram. § 97. § 105, 2). — W **כָּל** ma **כ** w miejscu zwykłego cholem (**כֹּל**) kamez chatuf dla następnego makkef, które akcent z **כָּל** przeniosło na ostatnią zgłoskę następnego wyrazu. i dla tego skróciła się samogłoska cholem; w **כ** są dwa dagesz: mocne i lekkie. — **כָּל** tłumaczy się: *całość, cały*, pochodzi od słowa **כָּלַל** *otoczyć, objąć*.

בָּנָיו licz. mn. od **בֶּן** „*syn*“ w połączeniu z pluralnym zaimkiem przyrostkowym imiennym 3 os. rodz. męz. licz. poj. (i połączone jest z zakończeniem licz. mnog. stat. estr. imienia). „*Synowie*“ w stat. absol. licz. mnog. wyraża Hebr. przez **בָּנִים**. W **ב** jak wyżej w **כ** mieszczą się dwa dagesz.

כִּי „*bo*“ partykuła, której się używa do wyrażenia objaśnienia poprzedzającego zdania (**אָהָב**). — **בְּיָרְקָנִים**, — w **בֶּן** jest segol zamiast zere dla następnego makkef: — **יָרְקָנִים** *starość*, imię umysłowe utworzone ze słowa **יָרַן** *być starym* (patrz gram. § 55) — **בְּיָרְקָנִים** połączenie stat. absol. c. st. constr., tłumaczy się: *syn starości* — „*syn spłodzony w starości*“. W **ן** powinniśmy być dag. mocne (euphonicum) dla makkef poprzedzającego, — tu jednak wypadło jako w spółgłosce syczącej, mającej szwa (gram. § 7, 3.).

הוא zaimek osobisty 3 os. rodz. męz. licz. poj. zastępuje tu łącznik, jak to często w hebrajskim.

ל — ל przyimek — znak celownika (nota Dativi), — י zaimek przyrostkowy 3 os. rodz. męz. licz. poj.

עשה uczynił — 3 os. rodz. męz. licz. poj. Kal — słowo słabe primae gutturalis i ליה.

בתנת sukna — imię pochodne (rodz. żeń.) od בתן przyodziąć — odmienia się jak imię segolatum rodz. męz.; tylko cholem w odmianie wyrazu skraca się w licz. poj. w kamez chatuf, a w licz. mnog. w szwa. Tu stoi ono w st. estr. w połączeniu z następném פסם, które stoi w st. absol. w licz. mnog. od פם konier; — a wyraża Hebr. przez nie spodnią suknię z rękawami sięgającą aż do stóp, którą nosili bogatsi — tunica talaris et manicata.

פם pochodzi od פסם rozszerzyć się; od słowa עיע dla tego w פסם ma ם dag. mocne, a פ ma patach.

I Królów (I. Sam.) III, 1—3.

Samuel u Helego.

1. והנער שמואל משקת את יהוה לפני עלי ודבר יהוה היה יקר בימים ההם אין חיון נפרץ:

Kiedy młodzieniaszek Samuel służył Bogu w obliczu Helego, wtedy słowo Boże było drogie w dniach tych, nie było objawienia częstego.

Tłómaczenie Wujka: *Lecz młodzieniaszek Samuel służył Panu przed Heli, a słowo Pańskie było drogie w owe dni, nie było widzenia jawnego.*

והנער — kiedy chłopiec — ו jest spójnikiem, który łączy zdania i pojedyncze wyrazy — „ו“ — tu tłumaczy się przez „kiedy“, „gdy“, a odnosi się do następnego ו (ודבר); — Hebrajczyk powtarza to ו tu przy każdym odstępnie zdania.

ה jest artykułem (z patach i następném dagesz mocnóm; dagesz mocne tu jest dla tego, że pierwotne ל artykułu (הל) assimilowało się w następnój spółgłosce (נ). — Artykuł położony tu dla tego, że נער tu jest określone bliżej przez שמואל, a więc jest pewne.

נער chłopiec, młodzieniaszek — imię pochodne od słowa נער strząść; (נער) — imię segolatum; — drugi pierwotnik jest spółgłoską gardłową, dla tego ma patach zamiast segol. (Do patach skłaniają się najchętniej spółgłoski gardłowe).

שמואל imię własne: „Samuel“, syn Elkana sędziego i proroka, — imię złożone z שמו zamiast שם „imię“ (jak מתו zamiast מת רעו zamiast רע) i z אל Bóg: — „imię Boga“.

משקת imiesłów Piel od שקת służyć; — ר gardłową jest spółgłoską (słowo mediae gutturalis), nie może mieć dla tego dag. mocnego charakterystycznego, a dla tego pierwotne patach spółgłoski ש przedłużyło się w kamez.

Zamiast verbum finitum mamy tu imiesłów, jako właściwość języka hebrajskiego; — ze związku widzimy, że tu wyrażona jest czynność trwająca czasu przeszłego (gram. § 85.).

אֶת־יְהוָה; **אֶת** *makkefatum* ma segol zamiast zere dla następnego makkef, które akcent przenosi na ostatnią zgłoskę; — przyimek „**א**“ — tu oznacza celownik imienia. Znaczenie tego **אֶת** jest bardzo rozległe. — **יְהוָה** jest imię, którego Hebrajczykowi nie wolno wymówić; — wymawia zamiast niego **אֲדָנִי**, od którego **יְהוָה** ma samogłoski, a i przyimek jego tak się wokalizuje, jak gdyby stał przed **אֲדָנִי**, a więc z **ל** brzmi **לִיְהוָה** a nie **לִי...**, jakby być powinno. — Spółgłoski tego imienia wzięte są ze słowa **הָיָה** *być* („*jestem, który jestem*“, *zupełny, nieograniczony byt*). W skróceniu pisze się **יְה**.

פָּנָיו *przed, w obliczu* — przyimek złożony z **ל** przyimka i z rzeczownika **פָּנָיו** „*twarz*“ w stat. estr.

עָלֵי imię własne. — „*Heli*“ *arcykapłan*. Właściwe jego znaczenie (**עוֹל** *niemowlę*) jest: *wychowawiec Boży*.

Tu się kończy jedna część zdania, dla tego mamy akcent atnach ^.

וְדָבָר — **ו** jest **ו** łączne, przed szwa następném **ו** zamiast **וּ**. Tę samą punktacją ma **ו** przed spółgłoskami **ב מ פ**; — **דָּבָר** w stat. estr. (**דָּבָר** st. absol.) w połączeniu z następującém **יְהוָה**. — **דָּבָר** pochodzi od słowa tego samego pierwiastka.

הָיָה *był*; słowo co do odmiany bardzo nieregularne.

יָקָר *ciężki, kosztowny, drogi* — przymiotnik, który pochodzi od słowa tego samego pierwiastka.

בַּיָּמִים *w dniach*; — **ב** jest przyimek z artykułem **ה**, którego spółgłoska jest pochłonięta, a którego wokalizacją i dagessacją (patach i dag. mocne) przejął przyimek; — **יָמִים** licz. mn. st. absol. od rzeczownika **יוֹם** *dzień*, którego źródłosłów **יָם** jest obumarły.

הֵם *ci, te* — zaimek osobisty 3 os. licz. mn. **הֵם** z artykułem **ה**, który zamiast patach ma kamez, bo następująca spółgłoska jako gardłowa dag. mocnego z artykułu przyjąć nie może, dla tego się przedłuża samogłoska artykułu. — Zaimek ma artykuł, jak jego poprzedzający rzeczownik, a jest to właściwością języka.

אֵין *negacya* — st. estr. od **אֵין** przysłówka przeczenia: „*nie ma, nie było*.“ To **אֵין** jest właściwie rzeczownikiem z dosłowném znaczeniem „*niebył*“, dla tego stawia w ścisłym połączeniu z następném imieniem jako st. estr. cum st. absol. Z niém tworzy ta partykuła osobne zdanie negatywne: *i nie było*.

חֲוֹן *objawienie, wizya* — imię pochodne od **חָוָה** z affixum **וּן ח** ma przedton kamez.

נִפְרָץ *rozszerzony, częsty* — imiesłów Nifal od **פָּרַץ**.

Tu kończy się zdanie, dla tego mamy interpunkcyą silluk cum soph pasuk — **ע**.

2. ויהי ביום ההוא ועלי שֵׁכֶב בְּמִקְוֵי וְעֵינָיו הָחִלוּ בְּהוֹת לֹא יוּכַל לִרְאוֹת:

I stało się dnia tego, że Heli leżał na miejscu swoim, a oczy jego zaczęły gasnącemi się stawiać, i nie mógł widzieć.

Tłumaczenie Wujka: *Stało się tedy dnia niektórego, Heli leżał na miejscu swoim, a oczy jego zaczęły się byty i nie mógł widzieć.*

וְיָהִי — *i stało się* — ו consecutivevum imperfecti z patach i następniem dag. mocniem połączone z יָהִי impf. apocopatium Kal 3 os. rodz. męz. licz. poj. od słowa הָיָה być. — W י nie ma dag. mocnego, bo go nie ma zwykle י szwatum (י). To ו nadaje następniemu słowu charakter czasu historycznego w myśli języka łacińskiego, — używa go się także do wyrażenia następstwa, skutku poprzedniej czynności i tłumaczy się wtedy przez „tak, iż”. — Jest ono zabytkiem, resztą poniekąd słowa הָיָה (הָיָה), które właściwie łączy się ściśle ze słowem następniem, a którego pierwsze ה wypadło per procopen, drugie assimilowało się w pierwszej spółgłosce słowa, (i ztałd w niej dag. mocne), zaś י przeszło we ו jako z niem spokrewnione, jego kamez dla następnego dagesz mocnego skróciło się w patach. (Gram. § 47, 3 Uwaga).

וְיָהִי jest skrócona forma czasu niedokonanego (imperfectum apocopatium) הָיָה od słowa הָיָה, w którym ה się odcięło (jak w słowach לֵיָה), a w pozostałym יָהִי dla lepszej wymowy przestawiło się szwa i chirek w יָהִי.

בַּיּוֹם *w dniu* — ב z następniem dag. mocniem zamiast בָּה, z artykułem, bo wyrażony tu jest czas pewien: za życia Helego.

וְהָיָה — *on* — artykuł ה ze zaimkiem osobistym 3 os. rodz. męz. licz. poj. Artykuł ma patach przed gardłową, nie kamez, bo stosuje się tu reguła: „ה artykułu zatrzymuje patach przed ה i ה jako słabemi gardłowemi, jeżeli nie mają kamez i chatef kamez“ (Gr. § 15, 2 b.).

Powtórzenie artykułu przed zaimkiem z jego imienia בַּיּוֹם jest właściwością językową.

שֹׁכֵב — *leżący* — imiesłów czynny Kal od słowa שָׁכַב położyć się, leżeć, — imiesłów zamiast verbum finitum jak często w hebrajskim, jak i w poprzedniem zdaniu, zamiast שָׁכַב.

בְּמִקְוֵי — *na miejscu swoim* — ב jest przyimkiem „na” — ב ma chirek zamiast szwa, bo na początku słowa szwa przed szwa stojące zamienia się w chirek; — מִקְוֵי jest imię מָקוֹם połączone z ו zaimkiem przyrostkowym 3 os. rodz. męz. licz. poj.

מ początkowe ma szwa zamiast kamez, dla tego, że wyraz przez dodanie zaimka ו powiększył się o jedną zgłoskę, a w takim razie jedna samogłoska wypaść musiała. Imiona mające w ostatniej zgłosce niezmienną samogłoskę, w przedostatniej zaś kamez albo zere, we wszystkich odmianach zatrzymując niezmienną samogłoskę przyjmują w miejsce kamez albo zere, szwa (3 kl. imion gr. § 64.) — מָקוֹם pochodzi od słowa קוֹם. Powinno by brzmieć właściwie מְקוֹם, ו przecież zmienią się w ו, bo patach nie odpowiada głosowi ו, zaś מ praefixum (מ miejsca)

dostaje skutek zmian y we wyrazie, zamiast chirek, przedton kamez (gr. § 57, 1. i uwaga) bo stało się zgłoską otwartą.

וְעִינֵי *a oczy jego* — z gwiazdką ponad ו odsyłającą do uwagi dolnej, gdzie mamy **קְרִי וְעִינֵי** co znaczy: czytaj ze samogłoskami tekstu, to co na boku napisane, a więc **וְעִינֵי** (gr. Keri Ketib § 9); ו jest spójnikiem; **עֵינֵי** (a właściwie **עֵינֵי**), jest **עֵין** oko w licz. mnog. ze zaimkiem przyrostkowym 3 os. licz. pojed. rodz. męz.; **עֵין** pochodzi od słowa **עֵין**, jest segolatum. Chirek powstało ze segol pomocniczego (1 Kl. gr. § 52, 4.). W odmianach wszystkich staje się monosylabem, w którym y spoczywa w zere. (gr. § 64 kl. 6, 3.).

הַחֲלֵל *zarzęły* — 3 os. licz. mnog. czas dok. Hifl od słowa **חָלַל** *trześć, roz-wiazać*, w Hif. *uwalnić, zacząć* — słowo **עַע** i primac gutturalis — zamiast **חָלַל**. Po usunięciu y oba ל się ściagnęły, dla tego ל ma dag. mocne, dag. forte necessarium, — po ściągnięciu druga zgłoska i praefixum mają zere, praefixum zaś dla tego, bo po ściągnięciu stało się zgłoską otwartą, która zawsze ma długą samogłoskę.

כָּרְהִיתָ *gasnący* — licz. mn. od **כָּרַח** przymiotnika używającego się tylko w rodz. żeń. (**כָּרַח** rodz. męz.) pochodzącego od słowa **כָּרַח**.

Tu domyslić się trzeba orzeczenia: *być, stawiać się*.

לֹא *nie* — łacińskie *non*, — wyraża przeczenie rzeczywiste, bezwarunkowe, a stoi zwykle z czasem dokonanym, albo niedokonanym (jako tryb oznajmujący).

יֻכַּל *mógł* — 3 os. rodz. męz. licz. poj. czas niedok. Kal od **יָכַל** słowa nieprzechodniego; **יֻכַּל** powstało przez częste używanie z **יָכַל**, a to utworzone z **יָכַל** albo z **יָכַל**. Słowo wyrażone jest w czasie niedokonanym, bo wyraża czynność dopełniającą się ze względu na czynność poprzednią.

לִרְאוֹתָ *widzieć* — ל przyimek przed trybem bezkolicznym (gr. §. 105, 1.), **רְאוֹתָ** tryb bezokol. względny Kal od słowa **רָאָה** — mediae guttur. i לָהּ. Zakończenie וֹת jest właściwością słów לָהּ (gr. § 37, 3.); he przeszło w ו jako spokrewnione z ו, które jest właściwym pierwotnikiem, a do ו dodało się zakończenie rodzaju żeń. ת.

3. וְנֹר אֱלֹהִים טָרַם יָכְבָּהּ וְשִׁמְוָאֵל שָׁכַב בְּרֵיבֵל יְהוָה אֲשֶׁר-שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים:

I zaniim lampa Boża zagasła, Samuel spał w kościele Panskim, gdzie była skrzynia Boża.

Tłómaczenie Wujka: *Niż lampa Boża była zagaszona, Samuel spał w kościele Panskim, gdzie była skrzynia Boża.*

וְנֹר *i lampą* — ו spójnik łączący wyrazy pojedyncze i zdania — נֹר pochodzi od נֹר *świecić*; ו tu wypadło, a została długa samogłoska, — נֹר jest tu w stat estr. połączone z następującem **אֱלֹהִים** w stat. absol. (נֹר odmienia się podług wzoru 7 kl. imion rodz. męz.).

טָרַם *zanim* — partykuła służąca do wyrażenia zdań czasowych (właściwie jest imieniem rzeczowném ze znaczeniem *niebyt*). Zwykle, jak i tutaj, stoi słowo przy nićj w czasie niedokonanym. Tu stoi ona na trzecim miejscu w zdaniu, kiedy

my w tłumaczeniu położyliśmy ją na pierwszym miejscu. Dowód w tém, jaka dowolność i swoboda panuje w hebrajskim w konstrukcyi zdania.

יָכַבָּה *zgaśnie* — 3 os. rodz. męz. licz. poj. czas niedok. Kal od כָּבַה, słowa לָהּ. — הָ spoczywa tu w segol, jak w czasie niedokonanym wszystkich konjugacyi tych słów.

וַיִּשְׁמַח — spójnik przed szwatą brzmi וַיִּ zamiast וּ, bo dźwięk *i* nie odpowiada וּ.

שָׁכַב imiesłów czynny Kal — zamiast verbum finitum, jak wyżej w drugim zdaniu.

בְּהֵיכַל *w świątyni* — בְּ przyimek — הֵיכַל *pałac, świątynia* — tu w stat. cstr. w połączeniu z יְהוָה (st. absol.), dla tego כְּ ma patach zamiast kamez (2 kl. odmiany imion rodz. męz.), pochodzi od כָּוַל *obejmować*.

אֵשֶׁר *gdzie; — jedno pojęcie* — אֲשֶׁר znak względności nadaje następującemu שָׁם *tam* charakter względności.

Tu domyśla się orzeczenia *była*.

אֲרוֹן *skrzynia* — w stat. cstr. w połączeniu z אֱלֹהִים (stat. absol.) — Stat. absol. brzmi אֲרוֹן; we wszystkich odmianach przedostatnia staje się szwatą (tu chatefata, bo jest spółgłoską gardłową).

אֱלֹהִים *Bóg, Pan* — Pluralis excellentiae od אֱלֹהִים.

Psalm XXVI, (wedle Wujka XXV za Wulgatą) 1—3.

1. לְדוֹךְ שִׁפְטִי יְהוָה כִּי אֲנִי בְּתָמִי הִלַּכְתִּי וּבִיהוָה בְּטוֹחִתִּי לֹא אֲמַעֲד:

Dawida (sc. Psalm). *Osądź mnie Panie, bom ja w niewinności mojej chodził, a w Panu ufalem, nie zachwieję się.*

Tłumaczenie Wujka: Na koniec, psalm Dawidowi. *Osądź mnie Panie, ponieważ ja chodził w niewinności mojej, a w Panu nadzieję mając, nie osłabieję.*

לְדוֹךְ Dawida — domyślić się trzeba מוֹמֵר *śpiew*, לְ przyimek, tu tak zwana nota auctoris.

שִׁפְטִי *osądź mnie* — tryb rozkaz. licz. poj. rodz. męz. Kal od שָׁפַט (שָׁפֵט) w połączeniu ze zaimkiem przyrostkowym 1 os. licz. poj. (נִי). — W tém połączeniu cholew drugiego pierwotnika przeszło na pierwszy i zmieniło się w kamez chatuf (gram. § 27, 2d.); ט ma samogłoskę łączną zere (gr. § 26, 4.).

יְהוָה Hebr. czyta Adonai — *Boże, Panie* — ma spółgłoski od הוָה, samogłoski od אֲדֹנָי.

כִּי *bo* — partykuła z Makkef.

אֲנִי *ja* — zaimek osobisty 1 os. licz. poj. — tu jest w mianowniku, dla tego przytoczone pronomen separatum, a nie suffixum (gr. § 99. 2.). Na niem spoczywa przycisk.

בְּתָמִי *w niewinności mojej* — בְּ przyimek — תָּמִי rzeczownik תָּם *zupełność, szczęście, niewinność* — z zaimkiem przyrostkowym 1 os. licz. poj. (נִי). תָּם pochodzi od słowa תָּמַם (*ukończyć*) עָוָה utworzone z תָּמַם (§ 52, 4), כִּי dla tego przed

zainkiem przyrostkowym (kiedy już nie stoi na końcu wyrazu), ma dag. mocne (dag. forte necessarium), zaś cholem przed dag. skróciło się w kibbuz, bo przed dag. mocném krótka samogłoska stać musi.

חָלַכְתִּי *chodziłem* — 1 os. licz. poj. czasu dok. Kal od słowa חָלַךְ (פִּי פוֹ), tu co do brzmienia regularne. Że wyrażona tu czynność skończona, dla tego mamy czas dokonany.

וּבִירוֹהָ *u badonaj* — *i w Panu* — וּ jest łącznikiem; z tą punktacją jak zawsze przed ב. מ. פ. — przyimek ב ma patach, jak gdyby stał przed אֲרֹנִי, jako littera szwata ante chatefatam traci swoje szwapunkta, a przybiera samogłoskę chatefaty. Nadto mamy tu בִּי jak בֵּא, zamiast בִּי (בֵּא), bo spoczywająca (י, א), że stoi na końcu zgłoski, straciła znaczenie samodzielnej spółgłoski i spoczywa w poprzedzającej samogłosce, stała się z nią razem poniekąd samogłoską.

בִּטְחָתִי *zaufałem* — 1 os. licz. poj. czasu dokon. Kal od słowa בִּטַּח (słowa IIIae gutturalis).

לֹא *nie* — używa się do wyrażenia przeczenia rzeczywistego — odpowiada acińskiemu „non“.

אֶמְעַד — *zachwieję się*, — 1. os. licz. poj. czasu niedok. Kal od מְעַד, słowa z drugą gardłową spółgłoską: — ע ma tu kamez, wedle reguły zaś powinno mieć patach, a to znów w miejscu zwykłego cholem, bo gardłowa skłania się najbardziej do patach, które wstępuje w miejsce każdej innéj samogłoski (gr. §. 41, 2); — kamez tu jest dla tego, bo akcent spoczywa na téj zgłosce dla następnego silluk cum sof pasuk, czyli, bo ta zgłoska jest in pausa.

2. בַּחֲנִנִי יְהוָה וְנִסִּי צִרְפָּה כְּלֹוֹתִי וְלִבִּי:

Próbuj mnie Panie i doświadcz mię, oczyść nerki moje i serce moje.

Tłumaczenie Wujka. *Próbuj mnie Panie i doświadcz mię: wypal nerki i serce moje.*

בַּחֲנִנִי — *próbuj mię* — tryb rozkaz. rodz. męz. licz. poj. Kal (בָּחַן) od słowa בָּחַן *śledzić, próbować* — w połączeniu ze zainkiem przyrostkowym 1. os. licz. poj. (נִי). Zere pod י słowa jest samogłoską łączną (gr. § 26, 4.); — ח zamiast patach, które jako gardłowa w miejscu cholem mieć by powinno, ma kamez, bo wskutek przyrostku zainka przeszło w zgłoskę otwartą, która długą samogłoskę mieć musi.

וְנִסִּי — *i doświadcz mię* — י łącznik, — נִסִּי tryb rozkaz. rodz. męz. licz. poj. Piél (נִסָּה) od słowa w Kal nieużywanego נִסָּה *doświadczać, próbować*, — słowa לִיָּה i zaimek przyrostkowy 1. os. licz. poj. נִי. — Przed zainkiem przyrostkowym wypadło הַ jak zwykle w słowach לִיָּה, — ס ma dag. mocne charakterystyczne, bo w konjug Piél, — zere pod ס jest samogłoską łączną.

צִרְפָּה K^etib — K^eri zaś צִרְפָּה — *oczyść, wypal* (czyta się tedy: sorfah) — Imperat. paragogicus Kal od צָרַף, — הַ jest znakiem tego Imperativu, i dla niego cholem spółgłoski ר (צָרַף) przeniosło się na צ, a tu w kamez chatuf się skróciło.

כליותי — *nerki moje* — licz. mnoga od כליות (כליות) w połączeniu z pluralnym zaimkiem przyrostkowym 1. os. licz. poj.

לבי — *serce moje* — לב *serce* i לבב. — tu ב ma dagesz mocne, bo w niem dwa ב są właściwie, — zere przed dagesz skrócone jest w chirek; — י jest imiennym zaimkiem przyrostkowym 1. os. licz. pojed.

3. כִּי־חֶסֶדְךָ לִנְגִד עֵינַי וְהִתְחַלֵּכְתִּי בְּאַמְתְּךָ:

Albowiem miłosierdzie Twoje przed oczyma memi jest: i chodziłem w prawdzie twojej.

Tłumaczenie Wujka. *Albowiem miłosierdzie Twoje przed oczyma memi jest: i ukochałem się w prawdzie twojej.*

כִּי makkefatum — *albowiem* — partykuła przyczynowa.

חֶסֶדְךָ — *dobroć, miłosierdzie twoje* — חֶסֶד segolatum od słowa חֶסֶד (w pierwotnej formie חֶסֶד). Pierwotna forma pokazuje się tu w połączeniu z ה zaimkiem przyrostkowym 2. os. rodz. męz. licz. poj.

לִנְגִד — *przed* — przyimek złożony z przyimka ל i rzeczownika נָגַד „część przednia“.

עֵינַי — *oczy moje* — עֵין *oko* — w licz. mn. st. estr. (עֵינַי) w połączeniu z pluralnym zaimkiem przyrostkowym 1 os. licz. poj.; — ך ma kamez, bo jest in pausa (atnach).

וְהִתְחַלֵּכְתִּי — *i chodziłem* — ו spójnik — וְהִתְחַלֵּכְתִּי 1 os. licz. poj. czas dok. Hitp. od słowa הִלֵּךְ *iść*, — ל ma dag. mocne charakterystyczne; — zresztą forma regularna; — słowo odmienia się jako פָּי פָּי; — przed spółgłoskowym affix. תִּי zmieniło się, jak zwykle, pierwotne zere w patach.

בְּאַמְתְּךָ — *w prawdzie twojej* — ב przyimek jako littera szwata przed chatefatą straciło szwapunkta, a dostało samogłoskę chatefaty; — אַמְתְּךָ; imię אִמְתָּ zamiast אִמְתָּ od słowa אָמֵן pochodzące, — z imiennym zaimkiem przyrostkowym 2. os. licz. poj. rodz. męz. ה. — Segol przed ה dla tego stoi zamiast szwa zwykłego, że wyraz jest in pausa — na końcu zdania (gram. § 62, 2.).

Przykłady czytania.¹⁾

1.

ub₆rachah meolamszattaj chesed 2. lattarech or elohim wetorat laadam ner adonaj miswat 1.

1. מִצֵּוֹת יְהוָה נֹר לְאָדָם וְתוֹרַת אֱלֹהִים אֹר לְדָרֶךְ. 2. חֶסֶד שְׁנֵי מַעֲלָם וּבְרָכָה gadolel mi 4. l^ehacham w^egam l^esachal hasimchah bimej hajajin mokesz 3. wador l^edor l^esatik לְצַדִּיק לְדֹר וְדֹר: 3. מִוֶּקֶשׁ הַיָּיִן בְּיָמֵי הַשְׂמֵחָה לְסָכֵל וְגַם לְחֶבֶם: 4. כִּי אֵל גָּדוֹל haeb^ejonim jeszuat wehu l^ejatom haab adonaj 5. haattir bejnej ha^enosz umah jisrael kelohej כְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל וְמֵה הָאֲנוֹשׁ בְּעֵינֵי הָאֲדִיר: 5. אֲדֹנֵי הָאֵל לִיְרֹם הוּא יְשׁוּעַת הָאֲבִיּוֹנִים:

¹⁾ Do tłumaczenia polecam, zaum sam wydam osobny zbiór przykładów: Hebracisches Lesebuch von Levy, wydane we Wrocławiu u Leuckarta 1847.

ladonai haniszpat 7. k'aszan hassachal szem^lolam hachachamim im lakkesil secher ejn 6.
 6. אין זכר לכסיל עם החכמים לעולם שם הסכל כעשן: 7. המשפט לאדני
 laisz im haemer b'kol maskilim hechacham dibrei 8. haszilem kol umehaelohim baszamajim
 בשמים ומחאלוהים בל השלם: 8. דברי החכם משכילים בכל האמר עם האיש
 laszon marpe hajjaszar
 הישר מרפא לשון:

2.

יד דג — צר מי — בך ישר ריב מן סוף תם כל — תקך — רוע שב — רוח
 ונח ריח — ספר — מים — רחף קמץ חטוף — מות — אליו — אבי — ויתי —
 לאלחי — ראשון מצא — שנה — אביו — לזה — ראו — אורי — איפה —
 שדי — נאה יעה תאה עין.

3.

כרובים — הקדשתי — רגלכם — כנסת — בדלת — וישת — כתבו —
 דברתי — נתתיו — שבל — תמשל — שער — תפרש — אני בינה — עלית — שם —
 גבת בה — וראוהלו — שלח בה — חנהנא — לי גבורה.

4.

צדיק יהיה — קרוב אתה יהיה — מלך הוד על יהודה ועל כל ישראל —
 ישב שלמה על כסא דוד — אל גדול יהיה ומלך גדול על כל אלהים — צדק ומשפט
 כסא יהיה.

5.

Początek Pisma śgo. I. Moj. 1—9.

1. בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: 2. והארץ היתה תהו ובהו
 וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים: 3. ויאמר אלהים יהי אור
 ויהי אור: 4. וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך:
 5. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: 6. ויאמר
 אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים: 7. ויעש אלהים את הרקיע
 ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כך: 8. ויקרא
 אלהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני: 9. ויאמר אלהים יקוו המים
 מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כך:

Text niepunktowany.

6.

Słowa.

כתב — הכתיב — נכתב — הכתב — יקטלו — קטלתם — תקטלה — מקטיל —
 אקטל — אגדלך — תשתמר — בדלכם — יבדלוך — בדלום — בדלי — בדלך —

תבדלני — יטב — וייטב — וייניק — הוליד — ויצאו — מושיב — ויאמר — גשת —
 גש — תת — יסבו — החל — הושיב — יושב — קוממתי — תקומינה — תמצאנה —
 יגלה — הגלינה. —

7.

Imiona.

מלך — מכתב — רגלי — מקרא־קדש — והנער היה יפה תאר: מלכה —
 מלכים — קדשי — אנשים גדולים — בני ישראל — משפטי — יהוה — ימים —
 רבים — ילדו — דבריו — דבדיכם — עיניך — אביך — אלהיכם — אשר — עלחו —
 אתך — להם — כמוך — עד אשר — אשר שם — בו. —

8.

צדיק יהוה וגדול על כל אלהים: בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:
 וישבת אלהים ביום השביעי מכל־מלאכתו אשר ברא ויברך את־היום הזה ויקדש
 אתו: והי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל אברם:

9.

I. Moj. 28, 1—4.

ויקרא יצחק אל־ *) ויעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות
 כנען: קום לך ביתה בתואל אבי אמך וקח־לך משם אשה מבנות לֶבֶן אחי אמך:
 ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך וחיית לקהל עמים: ויתן־לך את־ברכת אֲבִרְהָם לך
 את־ארץ מגריך אשר־נתן אלהים לאֲבִרְהָם:

*) Do imion własnych dodałem punkta.

TREŚĆ.

Część pierwsza.

Nauka elementarna.

Strona.

§ 1.	Wstępne uwagi o języku	1
§ 2.	Gramatyka hebrajska, język hebrajski w Polsce	2
§ 3.	Właściwości szczególne języka	5

Rozdział I.

§ 4.	O spółgłoskach	6
------	--------------------------	---

Rozdział II. Znaki czytania.

A. Znaki samogłoskowe.

§ 5.		7
§ 6.	O szwa	9

B. Znaki dla wymowy spółgłosek.

§ 7.		10
------	-----------	----

C. Znaki dla tonu wyrazów i zdań.

§ 8.		11
§ 9.	O Keri i Ketib	12

Rozdział III. O zgłoskach i ich intonacyi.

§ 10.	Układ i podział zgłosek	12
§ 11.	O tonie zgłosek	13

Rozdział IV. O właściwościach pojedynczych głosów.

§ 12.	A. Samogłoski	13
§ 13.	C. O podwajaniu i assimilacyi spółgłosek	15
§ 14.	D. O właściwościach spółgłosek gardłowych	16

Część druga.

Nauka o formach.

§ 15.	O przedimku	17
§ 16.	O zaimkach	17

Rozdział III. Składnia imienia.

§ 91.	...	68
§ 92.	Znamiona imion pewnych i niepewnych	68
§ 93.	Stosunek niezawisłości albo podrzędności imion w zdaniu	69
§ 94.	Dopowiedzenie — appositio	69
§ 95.	Dopełniacz — status constructus	69
§ 96.	Biernik	70
§ 97.	Stopniowanie	71
§ 98.	Składnia liczebników	71
§ 99.	Składnia zaimków	72
§ 100.	Składnia partykuł	73
§ 101.	Partykuły używane w zdaniach pojedynczych	73
§ 102.	Partykuły w zdaniach pobocznych	75
§ 103.	Spójniki łączące zdania współrzędne	76
§ 104.	Przyimki	77
§ 105.	Przyimki pojedyncze	77
§ 106.	Przyimki złożone	78
§ 107.	Wykrzykniki	78

Rozbiór gramatyczny niektórych ustępów z Pisma świętego.

Tablica I.

Słowo mocne קטל **zabił.**

			Kal.	Nifal.	Piel.	Pual.	Hifl.	Hofal.	Hitpael.
Czas dokonany. (Perf.)	licz. poj.	3 m.	קָטַל	נִקְטַל	קָטַל	קָטַל	הִקְטִיל	הִקְטַל	הִתְקַטַּל
		3 ž.	קָטְלוּ	נִקְטְלוּ	קָטְלוּ	קָטְלוּ	הִקְטִילוּ	הִקְטְלוּ	הִתְקַטְּלוּ
		2 m.	קָטַלְתָּ	נִקְטַלְתָּ	קָטַלְתָּ	קָטַלְתָּ	הִקְטַלְתָּ	הִקְטַלְתָּ	הִתְקַטַּלְתָּ
		2 ž.	קָטַלְתֶּם	נִקְטַלְתֶּם	קָטַלְתֶּם	קָטַלְתֶּם	הִקְטַלְתֶּם	הִקְטַלְתֶּם	הִתְקַטַּלְתֶּם
		1.	קָטַלְתִּי	נִקְטַלְתִּי	קָטַלְתִּי	קָטַלְתִּי	הִקְטַלְתִּי	הִקְטַלְתִּי	הִתְקַטַּלְתִּי
	licz. mn.	3.	קָטְלוּ	נִקְטְלוּ	קָטְלוּ	קָטְלוּ	הִקְטִילוּ	הִקְטְלוּ	הִתְקַטְּלוּ
		2 m.	קָטַלְתֶּם	נִקְטַלְתֶּם	קָטַלְתֶּם	קָטַלְתֶּם	הִקְטַלְתֶּם	הִקְטַלְתֶּם	הִתְקַטַּלְתֶּם
		2 ž.	קָטַלְתֶּן	נִקְטַלְתֶּן	קָטַלְתֶּן	קָטַלְתֶּן	הִקְטַלְתֶּן	הִקְטַלְתֶּן	הִתְקַטַּלְתֶּן
		1.	קָטַלְנוּ	נִקְטַלְנוּ	קָטַלְנוּ	קָטַלְנוּ	הִקְטַלְנוּ	הִקְטַלְנוּ	הִתְקַטַּלְנוּ
	Tryb wzgl. (Inf. cstr.)		קָטַל	הִקְטַל	קָטַל		הִקְטִיל		הִתְקַטַּל
	Tryb bezwzgl. (Inf. absol.)		קָטֹל	הִקְטֹל	קָטֹל	קָטֹל	הִקְטֹל	הִקְטֹל	
Tryb rozk. (Imp.)	l. poj.	m.	קָטַל	הִקְטַל	קָטַל		הִקְטַל		הִתְקַטַּל
		ž.	קָטְלִי	הִקְטְלִי	קָטְלִי		הִקְטִילִי		הִתְקַטְּלִי
	l. mn.	m.	קָטְלוּ	הִקְטְלוּ	קָטְלוּ		הִקְטִילוּ		הִתְקַטְּלוּ
		ž.	קָטְלֶנָה	הִקְטְלֶנָה	קָטְלֶנָה		הִקְטִלֶנָה		הִתְקַטְּלֶנָה
Czas niedokon. (Imperfect.)	l. poj.	3 m.	יִקְטַל	יִקְטַל	יִקְטַל	יִקְטַל	יִקְטִיל	יִקְטַל	יִתְקַטַּל
		3 ž.	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטִילוּ	יִקְטְלוּ	יִתְקַטְּלוּ
		2 m.	יִקְטַלְתָּ	יִקְטַלְתָּ	יִקְטַלְתָּ	יִקְטַלְתָּ	יִקְטַלְתָּ	יִקְטַלְתָּ	יִתְקַטַּלְתָּ
		2 ž.	יִקְטַלְתֶּם	יִקְטַלְתֶּם	יִקְטַלְתֶּם	יִקְטַלְתֶּם	יִקְטַלְתֶּם	יִקְטַלְתֶּם	יִתְקַטַּלְתֶּם
		1.	יִקְטַלְתִּי	יִקְטַלְתִּי	יִקְטַלְתִּי	יִקְטַלְתִּי	יִקְטַלְתִּי	יִקְטַלְתִּי	יִתְקַטַּלְתִּי
	l. mn.	3 m.	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטְלוּ	יִקְטִילוּ	יִקְטְלוּ	יִתְקַטְּלוּ
		3 ž.	יִקְטְלֶנָה	יִקְטְלֶנָה	יִקְטְלֶנָה	יִקְטְלֶנָה	יִקְטִילֶנָה	יִקְטְלֶנָה	יִתְקַטְּלֶנָה
		2 m.	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִתְקַטַּלְתֶּן
		2 ž.	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִתְקַטַּלְתֶּן
		1.	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִקְטַלְתֶּן	יִתְקַטַּלְתֶּן
Imiesłów.	czynny.		קָטַל	נִקְטַל	מִקְטַל	מִקְטַל	מִקְטִיל	מִקְטַל	מִתְקַטַּל
	bierny.		קָטֹל	בִּינְי.	מִקְטֹל	בִּינְי.	מִקְטֹל	בִּינְי.	מִתְקַטְּלֹל

Tablica II.

Słowo w połączeniu ze zaimkiem przyrostkowym.

Zaimek przyrostkowy:		1. poj. 1 os.	2. os. m.	2 os. ż.	3 m.	3 żeń.	1. mn. 1.	2 m.	2 ż.	3 m.	3 ż.
Czas dokonywany.	Kal. 1. poj. 3 m.	קטלני	קטלך	קטלך	קטלהו	קטלה	קטלנו	קטלכם	קטלכן	קטלם	קטלן
	3 ż.	קטלתיני	קטלתך	קטלתך	קטלתהו	קטלתה	קטלתנו	קטלתכם	קטלתכן	קטלתם	קטלתן
	2 m.	קטלתיני	—	—	קטלתהו	קטלתה	קטלתנו	—	—	קטלתם	קטלתן
	2 ż.	קטלתיני	—	—	קטלתהו	קטלתה	קטלתנו	—	—	קטלתים	קטלתין
	1.	קטלתיני	קטלתיך	קטלתיך	קטלתיו	קטלתיה	—	קטלתיכם	קטלתיכן	קטלתים	קטלתין
	1. m. 3.	קטלתיני	קטלתיך	קטלתיך	קטלתיו	קטלתיה	קטלתינו	קטלתיכם	קטלתיכן	קטלתום	קטלתון
	2.	קטלתיני	—	—	קטלתהו	קטלתהו	קטלתנו	—	—	קטלתום	קטלתון
	1.	קטלתיני	קטלתיך	קטלתיך	קטלתהו	קטלתהו	—	קטלתיכם	קטלתיכן	קטלתום	קטלתון
	Tryb bezokoliczny.	קטל	קטלך	קטלך	קטלו	קטלה	קטלנו	קטלכם	קטלכן	קטלם	קטלן
	Tryb rozkazujący.	l. p. 2 m.	קטלני	(קטלך)	—	קטלהו	קטלה	קטלנו	—	קטלם	nie zachodzi.
Czas niedokonywany.	2 ż.	קטליני	—	—	קטליהו	קטליה	קטלינו	—	—	קטלים	
	l. m. —	קטלויני	—	—	קטלויהו	קטלוי	קטלוינו	—	—	קטלום	
	l. p. 3. m.	יקטלני	יקטלך	יקטלך	יקטלהו	יקטלה	יקטלנו	יקטלכם	יקטלכן	יקטלם	יקטלן
	z demonstrativum, albo epentheticum.	יקטלני	יקטלך	יקטלך	יקטלהו	יקטלה	יקטלנו	—	—	—	—
	3 ż.	תקטלני	תקטלך	תקטלך	תקטלהו	תקטלה	תקטלנו	תקטלכם	תקטלכן	תקטלם	תקטלן
	2 m.	תקטלני	—	—	תקטלהו	תקטלה	תקטלנו	—	—	תקטלם	תקטלן
	2 ż.	תקטליני	Hitp.	—	תקטליהו	תקטליה	תקטלינו	—	—	תקטלים	תקטלין
	1.	Hitp.	אקטלך	אקטלך	אקטלהו	אקטלה	—	אקטלכם	אקטלכן	אקטלם	אקטלן
	l. mn. 3 m.	יקטלויני	יקטלויך	יקטלויך	יקטלויהו	יקטלוי	יקטלוינו	יקטלויכם	יקטלויכן	יקטלויים	יקטלויין
	3 ż.	תקטלויני	תקטלויך	תקטלויך	תקטלויהו	תקטלוי	תקטלוינו	תקטלויכם	תקטלויכן	תקטלויים	תקטלויין
Czas dok. Piel.	2 m.	תקטלויני	—	—	תקטלויהו	תקטלוי	תקטלוינו	—	—	תקטלויים	תקטלויין
	2 ż.	—	Hitp.	—	תקטלויהו	תקטלוי	תקטלוינו	—	—	תקטלויים	תקטלויין
	1.	—	נקטלך	נקטלך	נקטלהו	נקטלה	—	נקטלכם	נקטלכן	נקטלום	נקטלון
	l. p. 3 m.	קטלני	קטלך	קטלך	קטלו	קטלה	קטלנו	קטלכם	קטלכן	קטלם	קטלן
	Czas niedok.	יקטלני	יקטלך	יקטלך	יקטלהו	יקטלה	יקטלנו	יקטלכם	יקטלכן	יקטלם	יקטלן
	Czas dok. Hifil.	l. p. 3 m.	הקטלני	הקטלך	הקטלך	הקטלהו	הקטלה	הקטלנו	הקטלכם	הקטלכן	הקטלם
	3 m.	הקטלני	הקטלך	הקטלך	הקטלהו	הקטלה	הקטלנו	הקטלכם	הקטלכן	הקטלם	הקטלן
	3 ż.	הקטלתיני	הקטלתך	הקטלתך	הקטלתהו	הקטלתה	הקטלתנו	הקטלתכם	הקטלתכן	הקטלתם	הקטלתן
	2 m.	הקטלתיני	—	—	הקטלתהו	הקטלתה	הקטלתנו	—	—	הקטלתם	הקטלתן
	2 ż.	הקטלתיני	—	—	הקטלתהו	הקטלתה	הקטלתנו	—	—	הקטלתים	הקטלתין
	1.	הקטלתיני	הקטלתיך	הקטלתיך	הקטלתיו	הקטלתיה	—	הקטלתיכם	הקטלתיכן	הקטלתים	הקטלתין

Tablica III.

Słowo פָּ' ז' י' pierwotném — יָטַב było dobrze.					Słowo פָּ' ז' י' יָשַׁב siedział.				
					Kal.	Nifal.			
Czas dokonany.	l. poj.	3 m.	יָטַב	הֵיטִיב	יָשַׁב	נִישַׁב	הוֹשִׁיב	הוֹשַׁב	
		3 ż.		הֵיטִיבָה	נִישַׁבָה	הוֹשִׁיבָה	הוֹשַׁבָה		
		2 m.		הֵיטִיבַת	נִישַׁבַת	הוֹשִׁיבַת	הוֹשַׁבַת		
		2 ż.		הֵיטִיבְתִּי	נִישַׁבְתִּי	הוֹשִׁיבְתִּי	הוֹשַׁבְתִּי		
		1.		הֵיטִיבְתִּי	נִישַׁבְתִּי	הוֹשִׁיבְתִּי	הוֹשַׁבְתִּי		
		3. wspólny.		הֵיטִיבוּ	נִישַׁבוּ	הוֹשִׁיבוּ	הוֹשַׁבוּ		
		2 m.		הֵיטִיבְתֶּם	נִישַׁבְתֶּם	הוֹשִׁיבְתֶּם	הוֹשַׁבְתֶּם		
		2 ż.		הֵיטִיבְתֶּן	נִישַׁבְתֶּן	הוֹשִׁיבְתֶּן	הוֹשַׁבְתֶּן		
		1.		הֵיטִיבוּ	נִישַׁבוּ	הוֹשִׁיבוּ	הוֹשַׁבוּ		
			re g u l a r n i e.				re g u l a r n i e.		
Tryb bezokoliczny: względ. (cstr.)					יָטַב	הֵיטִיב	יָשַׁב	הוֹשִׁיב	הוֹשַׁב
bezwzględ. (absol.)					יָטוּב	הֵיטוּב	יָשׁוּב	הוֹשִׁיב	הוֹשַׁב
Tryb rozkazujący:									
l. poj.	m.	יָטַב	הֵיטַב	יָשַׁב	יָרַשׁ	הוֹשַׁב	הוֹשַׁב		
	ż.	יָטֻבִי	הֵיטֻבִי	יָשׁוּבִי	יָרֻשׁוּ	הוֹשַׁבִי	הוֹשַׁבִי		
	l. m.	m.	יָטֻבוּ	הֵיטֻבוּ	יָשׁוּבוּ	יָרֻשׁוּ	הוֹשַׁבוּ	הוֹשַׁבוּ	
	ż.	יָטֻבְנָה	הֵיטֻבְנָה	יָשׁוּבְנָה	יָרֻשְׁנָה	הוֹשַׁבְנָה	הוֹשַׁבְנָה		
Czas niedokonany.	l. poj.	3 m.	יֵיטֵב	יֵיטִיב	יֹשֵׁב	יִירַשׁ	יֹשִׁיב	יֹשַׁב	
		3 ż.	תֵּיטֵב	תֵּיטִיב	תֹּשֵׁב	תִירַשׁ	תֹּשִׁיב	תֹּשַׁב	
		2 m.	תֵּיטֵב	תֵּיטִיב	תֹּשֵׁב	תִירַשׁ	תֹּשִׁיב	תֹּשַׁב	
		2 ż.	תֵּיטֵבִי	תֵּיטִיבִי	תֹּשֵׁבִי	תִירַשְׁוּ	תֹּשִׁיבִי	תֹּשַׁבִי	
	l. mn.	1.	אֵיטֵב	אֵיטִיב	אֹשֵׁב	אִירַשׁ	אֹשִׁיב	אֹשַׁב	
		3 m.	יֵיטֵבוּ	יֵיטִיבוּ	יֹשֵׁבוּ	יִירַשׁוּ	יֹשִׁיבוּ	יֹשַׁבוּ	
		3 ż.	תֵּיטֵבְנָה	תֵּיטִיבְנָה	תֹּשֵׁבְנָה	תִירַשְׁנָה	תֹּשִׁיבְנָה	תֹּשַׁבְנָה	
		2 m.	תֵּיטֵבוּ	תֵּיטִיבוּ	תֹּשֵׁבוּ	תִירַשׁוּ	תֹּשִׁיבוּ	תֹּשַׁבוּ	
		2 ż.	תֵּיטֵבְנָה	תֵּיטִיבְנָה	תֹּשֵׁבְנָה	תִירַשְׁנָה	תֹּשִׁיבְנָה	תֹּשַׁבְנָה	
1.	נִיטֵב	נִיטִיב	נִשֵׁב	נִירַשׁ	נִשִׁיב	נִשַׁב			
Czas niedok. z י' jako czas histor.					וַיֵּטֵב	וַיֵּטִיב	וַיֹּשֵׁב	וַיֹּשַׁב	
„ skrócony:						יֵיטֵב	יֹשֵׁב		
Imięstów czynny					יָטַב	מֵיטִיב	נִישַׁב	מוֹשִׁיב	
„ bierny.					יָטוּב		יָשׁוּב		מוֹשַׁב

Tablica IV.

Słowo ע"י

קום powstał.

Słowo ע"י

בין spostrzegł.

Tablica V.

ל"ה Słowo objawił.

			Kal.	Nifal.	Piel.	Pual.	Hifil.	Hofal.	Hitpael.
Czas dokonany.	l. poj.	3 m.	גָּלָה	נִגְלָה	— (גָּלִיתָ)	גָּלָה	הִגְלָה	הִגְלָה	הִתְגַּלָּה
		3 ž.	גָּלְתָה	נִגְלְתָה		גָּלְתָה	הִגְלְתָה	הִגְלְתָה	הִתְגַּלְתָה
		2 m.	גָּלִיתָ	נִגְלִיתָ		גָּלִיתָ	הִגְלִיתָ	הִגְלִיתָ	הִתְגַּלִּיתָ
		2 ž.	גָּלִיתְ	נִגְלִיתְ		גָּלִיתְ	הִגְלִיתְ	הִגְלִיתְ	הִתְגַּלִּיתְ
	l. mn.	1.	גָּלִיתִי	נִגְלִיתִי	גָּלִיתִי	הִגְלִיתִי	הִגְלִיתִי	הִתְגַּלִּיתִי	
		3.	גָּלוּ	נִגְלוּ	גָּלוּ	הִגְלוּ	הִגְלוּ	הִתְגַּלוּ	
		2 m.	גָּלִיתֶם	נִגְלִיתֶם	גָּלִיתֶם	הִגְלִיתֶם	הִגְלִיתֶם	הִתְגַּלִּיתֶם	
		2 ž.	גָּלִיתֶן	נִגְלִיתֶן	גָּלִיתֶן	הִגְלִיתֶן	הִגְלִיתֶן	הִתְגַּלִּיתֶן	
1.	גָּלִינוּ	נִגְלִינוּ	גָּלִינוּ	הִגְלִינוּ	הִגְלִינוּ	הִתְגַּלִּינוּ			
Tryb bezokolicz. wzgl. (Inf. cstr.)			גָּלוֹת	הִגְלוֹת	גָּלוֹת	גָּלוֹת	הִגְלוֹת	הִגְלוֹת	הִתְגַּלוֹת
„ bezwzgl. (Inf. absol.)			גָּלָה	נִגְלָה	גָּלָה	גָּלָה	הִגְלָה	הִגְלָה	הִתְגַּלָּה
Tryb rozkazuj.	l. poj.	m.	גָּלָה	הִגְלָה	גָּלָה		הִגְלָה		הִתְגַּלָּה
		ž.	גָּלִי	הִגְלִי	גָּלִי		הִגְלִי		הִתְגַּלִּי
	l. mn.	m.	גָּלוּ	הִגְלוּ	גָּלוּ		הִגְלוּ		הִתְגַּלוּ
		ž.	הִגְלִינָה	הִתְגַּלִּינָה	הִגְלִינָה		הִתְגַּלִּינָה		הִתְגַּלִּינָה
Czas niedokonany.	l. poj.	3 m.	יִגְלָה	יִגְלָה	יִגְלָה	יִגְלָה	יִגְלָה	יִגְלָה	יִתְגַּלָּה
		3 ž.	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּתְגַּלָּה
		2 m.	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּגְלָה	תִּתְגַּלָּה
		2 ž.	תִּגְלִי	תִּגְלִי	תִּגְלִי	תִּגְלִי	תִּגְלִי	תִּגְלִי	תִּתְגַּלִּי
	l. mn.	1.	אִגְלָה	אִגְלָה	אִגְלָה	אִגְלָה	אִגְלָה	אִגְלָה	אִתְגַּלָּה
		3 m.	יִגְלוּ	יִגְלוּ	יִגְלוּ	יִגְלוּ	יִגְלוּ	יִגְלוּ	יִתְגַּלוּ
		3 ž.	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּתְגַּלִּינָה
		2 m.	תִּגְלוּ	תִּגְלוּ	תִּגְלוּ	תִּגְלוּ	תִּגְלוּ	תִּגְלוּ	תִּתְגַּלוּ
		2 ž.	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּגְלִינָה	תִּתְגַּלִּינָה	תִּתְגַּלִּינָה
		1.	נִגְלָה	נִגְלָה	נִגְלָה	נִגְלָה	נִגְלָה	נִגְלָה	נִתְגַּלָּה
Czas niedok. z zaimk. przyrostk.			יִגְלִנִי		יִגְלִנִי		יִגְלִנִי		
„ skrócon. (Jussiv.)			יִגְלֵ	יִגְלֵ	יִגְלֵ		יִגְלֵ	יִתְגַּלֵּ	
Imiestów czynny:			גָּלָה	נִגְלָה		מִגְלָה	מִגְלָה	מִגְלָה	מִתְגַּלָּה
„ bierny:			גָּלוּ		מִגְלָה				

Tablica VI.

Słowo ^אמצא znalazł.

			Kal.	Nifal.	Piel.	Pual.	Hifil.	Hofal.	Hitpael.
Czas dokonany.	l. poj.	3 m.	מָצָא	נִמְצָא	מָצָא	מָצָא	הִמְצִיא	הִמְצָא	הִתְמַצָּא
		3 ž.	מָצָאָה	נִמְצָאָה	מָצָאָה	מָצָאָה	הִמְצִיָּה	הִמְצָאָה	הִתְמַצָּאָה
		2 m.	מָצָאתָ	נִמְצָאתָ	מָצָאתָ	מָצָאתָ	הִמְצִאתָ	הִמְצָאתָ	הִתְמַצָּאתָ
		2 ž.	מָצָאתְּ	נִמְצָאתְּ	מָצָאתְּ	מָצָאתְּ	הִמְצִאתְּ	הִמְצָאתְּ	הִתְמַצָּאתְּ
		1.	מָצָאתִי	נִמְצָאתִי	מָצָאתִי	מָצָאתִי	הִמְצִאתִי	הִמְצָאתִי	הִתְמַצָּאתִי
	l. mn.	3.	מָצָאוּ	נִמְצָאוּ	מָצָאוּ	מָצָאוּ	הִמְצִיאוּ	הִמְצָאוּ	הִתְמַצָּאוּ
		2 m.	מָצָאתֶם	נִמְצָאתֶם	מָצָאתֶם	מָצָאתֶם	הִמְצִאתֶם	הִמְצָאתֶם	הִתְמַצָּאתֶם
		2 ž.	מָצָאתֶן	נִמְצָאתֶן	מָצָאתֶן	מָצָאתֶן	הִמְצִאתֶן	הִמְצָאתֶן	הִתְמַצָּאתֶן
		1.	מָצָאנוּ	נִמְצָאנוּ	מָצָאנוּ	מָצָאנוּ	הִמְצִאנוּ	הִמְצָאנוּ	הִתְמַצָּאנוּ
Tryb bezokol. wzgl. (Inf. cstr.)			מָצָא	הִמְצָא	מָצָא		הִמְצִיא	הִמְצָא	הִתְמַצָּא
	„ bezwzgl. (Inf. absol.)		מָצֹא	נִמְצֹא	מָצֹא		הִמְצֹא		
Tryb rozkazuj.	l. p.	m.	מָצָא	הִמְצָא	מָצָא		הִמְצָא		הִתְמַצָּא
		ž.	מָצְאִי	הִמְצְאִי	מָצְאִי		הִמְצְאִי		הִתְמַצָּאִי
	l. mn.	m.	מָצְאוּ	הִמְצְאוּ	מָצְאוּ		הִמְצְאוּ		הִתְמַצָּאוּ
		ž.	מָצְאָנָה	הִמְצְאָנָה	מָצְאָנָה		הִמְצְאָנָה		הִתְמַצָּאָנָה
Czas niedokonany.	l. p.	3 m.	יִמְצָא	יִנְמָצָא	יִמְצָא	יִמְצָא	יִמְצִיא	יִמְצָא	יִתְמַצָּא
		3 ž.	תִּמְצָא	תִּנְמָצָא	תִּמְצָא	תִּמְצָא	תִּמְצִיא	תִּמְצָא	תִּתְמַצָּא
		2 m.	תִּמְצָא	תִּנְמָצָא	תִּמְצָא	תִּמְצָא	תִּמְצִיא	תִּמְצָא	תִּתְמַצָּא
		2 ž.	תִּמְצְאִי	תִּנְמְצְאִי	תִּמְצְאִי	תִּמְצְאִי	תִּמְצִיִּי	תִּמְצְאִי	תִּתְמַצָּאִי
		1.	אִמְצָא	אִנְמָצָא	אִמְצָא	אִמְצָא	אִמְצִיא	אִמְצָא	אִתְמַצָּא
	l. mn.	3 m.	יִמְצְאוּ	יִנְמְצְאוּ	יִמְצְאוּ	יִמְצְאוּ	יִמְצִיאוּ	יִמְצְאוּ	יִתְמַצָּאוּ
		3 ž.	תִּמְצְאָנָה	תִּנְמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּתְמַצָּאָנָה
		2 m.	תִּמְצְאוּ	תִּנְמְצְאוּ	תִּמְצְאוּ	תִּמְצְאוּ	תִּמְצְאוּ	תִּמְצְאוּ	תִּתְמַצָּאוּ
		2 ž.	תִּמְצְאָנָה	תִּנְמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּמְצְאָנָה	תִּתְמַצָּאָנָה
		1.	נִמְצָא	נִמְצָא	נִמְצָא	נִמְצָא	נִמְצִיא	נִמְצָא	נִתְמַצָּא
Czas niedok. z zaimk. przyrostk.			יִמְצְאָנִי		יִמְצְאָנִי		יִמְצְאָנִי		
„ skrócon. (Jussiv.)							יִמְצָא		
Imięstów czynny:			מָצָא	נִמְצָא	מָצָא		מָצִיא		מִתְמַצָּא
„ bierny:			מָצֹא			מָצָא		מָצָא	

Słowo z pierwszą spółgłoską gardłową — primae gutturalis —

Słowo z drugą spółgłoską gardłową — mediae gutturalis. —

עמד **stanął, został.**

עם **gniewał się, błogosławił.**

					Kal.	Nifal.	Hifil.	Hofal.					
					Kal.	Nifal.	Hifil.	Hofal.	Kal.	Nifal.	Piel.	Pual.	Hitpacl.
Czas dokonany.	l. poj.	3 m.	עמד	נעמד	העמיד	העמד	ועם	נועם	ברך	ברך	התברך		
		3 ž.	עמדה	נעמדה	העמידה	העמדה	ועמה	נועמה	ברכה	ברכה	התברכה		
		2 m.	עמדת	נעמדת	העמידת	העמדת	ועמת	נועמת	ברכת	ברכת	התברכת		
		2 ž.	עמדת	נעמדת	העמידת	העמדת	ועמת	נועמת	ברכת	ברכת	התברכת		
	l. mn.	1.	עמדתי	נעמדתי	העמידתי	העמדתי	ועמתי	נועמתי	ברכתי	ברכתי	התברכתי		
		3.	עמדו	נעמדו	העמידו	העמדו	ועמו	נועמו	ברכו	ברכו	התברכו		
		2 m.	עמדתם	נעמדתם	העמידתם	העמדתם	ועמאתם	נועמאתם	ברכתם	ברכתם	התברכתם		
		2 ž.	עמדתן	נעמדתן	העמידתן	העמדתן	ועמתן	נועמתן	ברכתן	ברכתן	התברכתן		
1.	עמדנו	נעמדנו	העמדנו	העמדנו	ועמנו	נועמנו	ברכנו	ברכנו	התברכנו				
Tryb bezok. wzgl. (Inf. cstr.)					עמד	העמד	העמיד		ועם	הועם	ברך		התברך
„ bezwzgl. (Inf. abs.)					עמוד	נעמוד	העמיד	העמוד	ועום	נועום	ברך		
Tryb rozkaz.	l. p.	m.	עמד	העמד	העמיד			ועם	הועם	ברך		התברך	
		ž.	עמדי	העמדי	העמידי			ועמי	הועמי	ברכי		התברכי	
	l. mn.	m.	עמדו	העמדו	העמידו			ועמו	הועמו	ברכו		התברכו	
		ž.	עמדנה	העמדנה	העמדנה			ועמנה	הועמנה	ברכנה		התברכנה	
Czas niedokonany.	l. poj.	3 m.	יעמד	יעמד	יעמיד	יעמד	ועם	ועם	יברך	יברך	יתברך		
		3 ž.	תעמד	תעמד	תעמיד	תעמד	תועם	תועם	תברך	תברך	תתברך		
		2 m.	תעמד	תעמד	תעמיד	תעמד	תועם	תועם	תברך	תברך	תתברך		
		2 ž.	תעמדי	תעמדי	תעמידי	תעמדי	תועמי	תועמי	תברכי	תברכי	תתברכי		
	l. mn.	1.	אעמד	אעמד	אעמיד	אעמד	אעם	אעם	אברך	אברך	אתברך		
		3 m.	יעמדו	יעמדו	יעמידו	יעמדו	יועמו	יועמו	יברכו	יברכו	יתברכו		
		3 ž.	תעמדנה	תעמדנה	תעמדנה	תעמדנה	תועמנה	תועמנה	תברכנה	תברכנה	תתברכנה		
		2 m.	תעמדו	תעמדו	תעמידו	תעמדו	תועמו	תועמו	תברכו	תברכו	תתברכו		
		2 ž.	תעמדנה	תעמדנה	תעמדנה	תעמדנה	תועמנה	תועמנה	תברכנה	תברכנה	תתברכנה		
		1.	נעמד	נעמד	נעמיד	נעמד	נעם	נעם	נברך	נברך	נתברך		
Czas niedok. skrócon. (Jussiv).					יעמד								
Imiestów czynny:					עמד	נעמד	נעמיד	נעמד	ועם	נועם	מברך		מתברך
„ bierny:					עמוד			מועמד	ועום		מברך		

Tablica VIII.

Słowo z trzecią gardłową spółgłoską — *tertiaie gutturalis* —

שלח postać.

			Kal.	Nifal.	Piel.	Pual.	Hifil.	Hofal.	Hitpael.
Czas dokonany.	l. p.	3 m.	שלח	נשלח	שלח	שלח	השליח	השלח	השתלח
		3 ž.	שלחה	נשלחה	שלחה	שלחה	השליחה	השלחה	השתלחה
		2 m.	שלחת	נשלחת	שלחת	שלחת	השלחת	השלחת	השתלחת
		2 ž.	שלחת	נשלחת	שלחת	שלחת	השלחת	השלחת	השתלחת
	l. mn.	1.	שלחתי	נשלחתי	שלחתי	שלחתי	השלחתי	השלחתי	השתלחתי
		3.	שלחו	נשלחו	שלחו	שלחו	השלחו	השלחו	השתלחו
		2 m.	שלחתם	נשלחתם	שלחתם	שלחתם	השלחתם	השלחתם	השתלחתם
		2 ž.	שלחתן	נשלחתן	שלחתן	שלחתן	השלחתן	השלחתן	השתלחתן
1.	שלחנו	נשלחנו	שלחנו	שלחנו	השלחנו	השלחנו	השתלחנו		
Tryb bezok. wzgl. (Inf. cstr.)			שלח	חשלח	שלח		השליח		השתלח
„ bezwzgl. (Inf. absol.)			שלוח	נשלח	שלח		השלח	השלח	
Tryb rozkaz.	l. p.	m.	שלח	השלח	שלח		השלח		השתלח
		ž.	שלחי	השלחי	שלחי		השלחי		השתלחי
	l. mn.	m.	שלחו	השלחו	שלחו		השלחו		השתלחו
		ž.	שלחנה	השלחנה	שלחנה		השלחנה		השתלחנה
Czas niedokonany.	l. p.	3 m.	ישלח	ישלח	ישלח	ישלח	ישליח	ישלח	ישתלח
		3 ž.	תשלח	תשלח	תשלח	תשלח	תשליח	תשלח	תשתלח
		2 m.	תשלח	תשלח	תשלח	תשלח	תשליח	תשלח	תשתלח
		2 ž.	תשלחי	תשלחי	תשלחי	תשלחי	תשליחי	תשלחי	תשתלחי
	l. mn.	1.	אשלח	אשלח	אשלח	אשלח	אשליח	אשלח	אשתלח
		3 m.	ישלחו	ישלחו	ישלחו	ישלחו	ישליחו	ישלחו	ישתלחו
		3 ž.	תשלחנה	תשלחנה	תשלחנה	תשלחנה	תשליחנה	תשלחנה	תשתלחנה
		2 m.	תשלחו	תשלחו	תשלחו	תשלחו	תשליחו	תשלחו	תשתלחו
		2 ž.	תשלחנה	תשלחנה	תשלחנה	תשלחנה	תשליחנה	תשלחנה	תשתלחנה
		1.	נשלח	נשלח	נשלח	נשלח	נשליח	נשלח	נשתלח
Czas niedokon. z zaimkiem przyr.			ישלחני						
„ skrócon. (Jussiv.)							ישלח		
Imięstów czynny:			שלח	נשלח	משלח	משלח	משליח		משתלח
„ bierny:			שלוח					משלח	

Tu w 2 przypadkach dagesz.

Słowo פָּנָה — **przystąpił, dotknął.**

Słowo פָּאָר — **mówił.**

		Kal.	Nifal.	Hifil.	Hofal.	Kal.	
Czas dokonany.	<i>l. poj.</i>	3 m.	נָפַח	נָפַח	הִנִּיחַ	הִנִּיחַ	אָמַר
		3 ż.	נָפְחָה	נָפְחָה	הִנִּישָׁה	הִנִּישָׁה	
		2 m.	נָפְחוּ	נָפְחוּ	הִנִּיחוּ	הִנִּיחוּ	
		2 ż.	נָפְחוּ	נָפְחוּ	הִנִּיחוּ	הִנִּיחוּ	
		1.	נָפַחְתִּי	נָפַחְתִּי	הִנִּיחִי	הִנִּיחִי	
	<i>l. mn.</i>	3.	נָפְחוּ	נָפְחוּ	הִנִּישׁוּ	הִנִּישׁוּ	
		2 m.	נָפְחוּ	נָפְחוּ	הִנִּישְׁתֶּם	הִנִּישְׁתֶּם	
		2 ż.	נָפְחוּ	נָפְחוּ	הִנִּישְׁתֶּן	הִנִּישְׁתֶּן	
		1.	נָפַחְנוּ	נָפַחְנוּ	הִנִּישְׁנוּ	הִנִּישְׁנוּ	
			r e g u l a r n i e				jak słowo z pierwszą gardłową.
Tryb bezokol. względn. (Inf. cstr.)			נָפַחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	אָמַרְתָּ
„ bezwzględ. (Inf. absol.)			נָפַחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	הִנִּיחְתָּ	אָמַרְתָּ
Tryb rozkazuj.	<i>l. poj.</i>	m.	נָפַח	הִנִּיחַ	הִנִּיחַ	הִנִּיחַ	אָמַר
		ż.	נָפְחִי	הִנִּיחִי	הִנִּיחִי	הִנִּיחִי	אָמַרְתִּי
	<i>l. m.</i>	m.	נָפְחוּ	הִנִּישׁוּ	הִנִּישׁוּ	הִנִּישׁוּ	אָמַרוּ
		ż.	נָפְחוּ	הִנִּישְׁנָה	הִנִּישְׁנָה	הִנִּישְׁנָה	אָמַרְנָה
Czas niedokonany.	<i>l. poj.</i>	3 m.	יִנִּיחַ	יִנִּיחַ	יִנִּיחַ	יִנִּיחַ	יֹאמַר i
		3 ż.	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תֹּאמַר
		2 m.	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תִּנִּיחַ	תֹּאמַר
		2 ż.	תִּנִּיחִי	תִּנִּיחִי	תִּנִּיחִי	תִּנִּיחִי	תֹּאמְרִי
		1.	אֶנִּיחַ	אֶנִּיחַ	אֶנִּיחַ	אֶנִּיחַ	אֶמַר
	<i>l. mn.</i>	3 m.	יִנִּישׁוּ	יִנִּישׁוּ	יִנִּישׁוּ	יִנִּישׁוּ	יֹאמְרוּ
		3 ż.	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תֹּאמְרֶנָּה
		2 m.	תִּנִּישׁוּ	תִּנִּישׁוּ	תִּנִּישׁוּ	תִּנִּישׁוּ	תֹּאמְרוּ
		2 ż.	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תִּנִּישְׁנָה	תֹּאמְרֶנָּה
		1.	נִיחִי	נִיחִי	נִיחִי	נִיחִי	נֹאמַר
Czas niedokon. skrócon. (Jussiv.)				יִנִּיחַ			יֹאמַר i
Imięstów czynny:			נָפַח	נָפַח	מָנַח	מָנַח	אָמַר
„ bierny:			נָפְחָה	נָפְחָה	מָנְחָה	מָנְחָה	אָמַרְתָּ
							Zresztą odmienia się jak z pierwszą gardłową.

Słowo środkowego podwojonego pierwotnika — mediae geminatae — ע"ע — obrócił się.

			Kal.	Nifal.	Hifil.	Hofal.	Poel.	Poal.
Czas dokonany.	l. poj.	3 m.	סב	נסב	הסב	הוסב	סובב	סובב
		3 ż.	סבה	נסבה	הסבה	הוסבה	סובבה	סובבה
		2 m.	סבות	נסבות	הסבות	הוסבות	סובבת	סובבת
		2 ż.	סבות	נסבות	הסבות	הוסבות	סובבת	סובבת
	l. mn.	1.	סבותי	נסבותי	הסבותי	הוסבותי	סובבתי	סובבתי
		3.	סבו	נסבו	הסבו	הוסבו	סובבו	סובבו
		2 m.	סבותם	נסבותם	הסבותם	הוסבותם	סובבתם	סובבתם
		2 ż.	סבותן	נסבותן	הסבותן	הוסבותן	סובבתן	סובבתן
		1.	סבונו	נסבונו	הסבונו	הוסבונו	סובבנו	סובבנו
Tryb bezok. wzgl. (Inf. cstr.)			סב	הסב	הסב			
„ bezwzgl. (Inf. absol.)			סבוב	הסוב	הסב	הוסב	סובב	
Tryb rozkaz.	l. poj.	m.	סב	הסב	הסב		סובב	
		ż.	סבי	הסבי	הסבי		סובבי	
	l. mn.	m.	סבו	הסבו	הסבו		סובבו	
		ż.	סבינה	הסבינה	הסבינה		סובבנה	
Czas niedokonany.	l. poj.	3 m.	יסב	יסב	יסב i יסב	יוסב	יסובב	יסובב
		3 ż.	הסב	הסב	הסב	הוסב	הסובב	הסובב
		2 m.	הסב	הסב	הסב	הוסב	הסובב	הסובב
		2 ż.	הסבי	הסבי	הסבי	הוסבי	הסובבי	הסובבי
	l. mn.	1.	אסב	אסב	אסב	אוסב	אסובב	אסובב
		3 m.	יסבו	יסבו	יסבו	יוסבו	יסובבו	יסובבו
		3 ż.	הסבינה	הסבינה	הסבינה	הוסבינה	הסובבנה	הסובבנה
		2 m.	הסבו	הסבו	הסבו	הוסבו	הסובבו	הסובבו
		2 ż.	הסבינה	הסבינה	הסבינה	הוסבינה	הסובבנה	הסובבנה
		1.	נסב	נסב	נסב	נוסב	נסובב	נסובב
Czas niedokon. z ך			ויסב		ויסב			
„ z zaimkiem przyr.			יסבני		יסבני		יסובבני	
Imiestów czynny:			סבב	נסב	מסב		מסובב	
„ bierny:			סבוב			מוסב		מוסובב

BIBLIOTEKA
UNIwersytecka
GDANSK

III 32941